

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen Suomessa ja eräissä Pohjoismaissa

Lapin yliopisto
Oikeustieteiden tiedekunta
Maisteritutkielmaseminaari
Rikosoikeus
Amanda Haavisto
Kevät 2023

LAPIN YLIOPISTO
UNIVERSITY OF LAPLAND

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Oikeustieteiden tiedekunta

Työn nimi: Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen Suomessa ja eräissä Pohjoismaissa

Tekijä/-t: Amanda Haavisto

Koulutusohjelma/oppiaine: Rikosoikeus

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/Maisteritutkielma _x_ Lisensiaatintutkimus __

Sivumäärä, liitteiden lukumäärä: XI + 77

Vuosi: 2023

Tiivistelmä:

Terrorismi on noussut 2000-luvulla puhutuksi aiheeksi Suomessa. Suomalaisnaisten kotiuttaminen al-Holin pakolaisleiriltä vuonna 2019 herätti oikeusministeriön tarkastelemaan terroristilainsäädännön ajantasaisuutta. Oikeusministeriön julkaiseman mietinnön seurauksena terroristiryhmän toimintaan osallistumista koskevan rikoslain 34 a luvun 4 §:n soveltamisalaa laajennettiin. Tutkimuksessani selvitän, millaisia tekoja terroristiryhmän toimintaan osallistuminen kattaa. Tarkastelen lainopillisin metodein erityisesti sitä, mitä tarkoitetaan terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitamisella. Tutkimuksessani on myös oikeusvertaileva osio, jossa käsitelen Ruotsin ja Norjan terroristiryhmään osallistumista koskevia säännöksiä ja oikeustapauksia.

Terroristiryhmän toimintaan osallistumisen soveltamisala on laaja ja kattaa monenlaisia tekoja. Erityisesti terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitaminen voi aiheuttaa tulkintaongelmia säännöksen avoimuuden vuoksi. Lain esitöissä on kuitenkin rajattu soveltamisalaa ottamalla säännöksen perusteluihin esimerkkejä teoista, jotka kuuluvat pykälän soveltamisalaan. Kaikki terroristiryhmää hyödyttävä toiminta ei kuitenkaan tule arvioiduksi ryhmän toimintaan osallistumisena, sillä rangaistusvastuun edellytyksenä on, että tekijän tarkoituksena on ollut edistää ryhmän toimintaa. Norjassa osallistumista koskeva säännös on huomattavasti avoimempi ja tulkinnanvaraisempi kuin Suomessa, ja norjalaisessa oikeuskäytännössä rangaistavaksi osallistumiseksi terroristijärjestykseen on katsottu tekoja, jotka Suomessa eivät ole rangaistavia. Tästä huolimatta rangaistavat teot ovat monin osin samoja molemmissa maissa. Sen sijaan Ruotsissa säännösten soveltamisalaan kuuluvat teot ovat pitkälti samoja kuin Suomessa.

Avoin rikossäännös mahdollistaa rikosoikeudellisen vastuun ulottamisen myös sellaisiin tekoihin, joita ei tällä hetkellä osata kuvitella. Toistaiseksi Suomessa ei ole annettu yhtäkään tuomiota ryhmän toimintaan osallistumisesta. Tuomioistuinten ratkaisukäytännön puuttumisen ja lain avoimuuden vuoksi kaikkia mahdollisia tekotapoja ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi ja viime kädessä rangaistavien tekotapojen määrittäminen jääkin tuomioistuinten tehtäväksi. Tulkinta-apua pykälän soveltamiseen voidaan kuitenkin hakea Ruotsin ja Norjan oikeuskäytännöstä ja lain esitöistä.

Avainsanat: terrorismi, oikeusvertailu, terroristiryhmän toimintaan osallistuminen, rikosoikeus

x Tutkielma ei sisällä muita kuin tekijän/tekijöiden omia henkilötietoja

Sisällys

LÄHTEET	V
LYHENTEET	XI
1 JOHDANTO	1
1.1 TUTKIMUSKYSYMYKSET JA AIHEEN RAJAUS	1
1.2 METODIT JA AINEISTO	2
2 LAINSÄÄDÄNNÖN KEHITYS JA HISTORIA	5
2.1 TERRORISTIRYHMÄN TOIMINNAN EDISTÄMISEN KRIMINALISOINTI	5
2.1.1 YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1373	5
2.1.2 EU:n terrorismipuitepäätökset ja terrorismidirektiivi	6
2.1.3 Kansallinen lainsäädäntö	8
2.2 MUUTOS TOIMINNAN EDISTÄMISESTÄ RYHMÄN TOIMINTAAN OSALLISTUMISEEN	10
3 TERRORISTIRYHMÄN TOIMINTAAN OSALLISTUMISEN RANGAISTUSVASTUUN EDELLYTYKSISTÄ	14
3.1 TAHALLISUUDEN ASTE TERRORISTIRYHMÄN TOIMINTAAN OSALLISTUMISESSA JA ERITYINEN EDISTÄMISTARKOITUS	14
3.2 TERRORISTIRYHMÄN MÄÄRITTELY	19
4 TERRORISTIRYHMÄN TOIMINTAAN OSALLISTUMISEN TEKOTAVAT ...	23
4.1 TERRORISTIRYHMÄN TOIMINTAAN OSALLISTUMINEN	23
4.2 JÄRJESTÄYTYNEEN RIKOLLISRYHMÄN TOIMINTAAN OSALLISTUMINEN VERTAILUKOHTANA	24
4.3 RYHMÄN VARUSTAMINEN	26
4.4 MUIDEN ERITTÄIN TÄRKEIDEN VÄLINEIDEN HANKKIMINEN TERRORISTIRYHMÄLLE ...	29
4.5 TÄRKEÄN TIEDON ANTAMINEN TERRORISTIRYHMÄLLE	30
4.6 TERRORISTIRYHMÄN TOIMINNAN KANNALTA OLENNAISEN TEHTÄVÄN HOITAMINEN .	31
4.6.1 Yleistä olennaisen tehtävän hoitamisesta	31
4.6.2 Soveltamisalan piiriin kuuluvia tekoja	34
5.6.3 Soveltamisalan ulkopuolelle jääviä tekoja	40
4.7 RAHANPESU TAI TÖRKEÄ RAHANPESU	43
5 TERRORISTIRYHMÄN TOIMINTAAN OSALLISTUMISEN SOVELTAMISALAN RAJOITUKSISTA	45

5.1 KANSAINVÄLINEN HUMANITAARINEN OIKEUS TERRORISTIRYHMÄN TOIMINTAAN OSALLISTUMISEN SOVELTAMISALAA RAJOITTAVANA TEKIJÄNÄ	45
5.2 AVUNANNON JA TOIMINTAAN OSALLISTUMISEN KESKINÄINEN SUHDE	47
6 TERRORISTIRYHMÄN TOIMINTAAN OSALLISTUMINEN NORJASSA JA RUOTSISSA	51
6.1 NORJA.....	51
6.1.1 Lainsäädännön kehityksestä.....	51
6.1.2 Terroristiryhmään osallistuminen (<i>straff for deltakelse mv. i en terrororganisasjon</i>)	53
6.1.3 Oikeuskäytäntöä	55
6.2 RUOTSI	65
6.2.1 Lainsäädännön kehitys	65
6.2.2 Yhteistoiminta terroristijärjestön kanssa	66
6.2.3 Terroristiryhmään osallistuminen (<i>deltagande i en terroristorganisation</i>).....	71
6.3 TULKINTA-APU SUOMEN RIKOSLAIN SOVELTAMISEEN.....	73
7 LOPUKSI.....	75

LÄHTEET

Kirjallisuus

Aarnio, Aulis: Oikeussäännösten systematisointi ja tulkinta. Teoksessa Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto Oy. 1997.

Christie, Lars: Fredlose fremmedkrigere? Om deltakerbegrepet i den norske straffeloven 136 a, s. 83–96. Teoksessa Andersson, Høgestøl, Anna – Lie, Anne Christine (toim.): Fremmedkrigere. Forebygging, straffefølgning og rehabilitering i Skandinavia. Gyldendal Juridisk 2018.

Esko, Anna: Kansainvälinen oikeus, terrorismi ja sodankäynti. Defensor Legis N:o 1/2017.

Frände, Dan: Onko viimeinen sana sanottu olosuhdetahallisuudesta?. Defensor Legis N:o 2/2010.

Hahto, Vilja: Rikosoikeustiede ja oikeusvertailu. Lakimies 8/2001, s. 1290–1308.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki 2011.

Huovila, Mika: Oikeuslähdeoppi ja oikeudellinen argumentaatio rikostuomion perusteluissa. Teoksessa Huovila, Mika – Lahti, Raimo – Ojala, Timo (toim.): Rikostuomion perustelemine. Helsingin hovioikeus 2005.

Husa, Jaakko – Mutanen, Anu – Pohjolainen, Teuvo: Kirjoitetaan juridiikkaa. Talentum 2008.

Husa, Jaakko: Oikeusvertailu: teoria ja metodologia. Lakimiesliiton kustannus 2013.

Husabø, Erling Johannes – Bruce, Ingvild (toim.): Fighting Terrorism through Multilevel Criminal Legislation. Security Council Resolution 1373, the EU Framework Decision on Combating Terrorism and their Implementation in Nordic, Dutch and German Criminal Law. Martinus Nijhoff Publishers 2009.

Husabø, Erling Johannes: Terrorisme i norsk strafferett. Ein analyse av straffelova kapittel 18. Fagbokforlaget 2018.

Härkönen, Henrik: Terroristiryhmän rikosoikeudellinen sääntely. Lakimies 2/2006, s. 216–235.

Häyhä, Juha (toim.): Minun metodini. Werner Söderström Lakitieto Oy. 1997.

Jerkø, Markus: Om deltakelse i terrororganisasjon - Refleksjoner over straffeloven § 136 a og HR-2018-1650-A. Lov og Rett. 2021, 60 (10), 587-608.

Kimpimäki, Minna: Kansainvälinen rikosoikeus. Kauppakamari 2015.

Kimpimäki, Minna: Terrorismia vai jotain muuta – onko sillä jotain väliä?. Teoksessa Frände, Dan – Helenius, Dan – Korkka, Heli – Lahti, Raimo – Lappi-Seppälä, Tapio – Melander, Sakari (toim.): Juhlajulkaisuja Kimmo Nuotio 1959–18/4 –2019.

Koponen, Pekka: Yksi vai useita rikoksia – oppi rikosten yhtymisestä. Defensor Legia N:o 4/2015.

Korkka-Knuts, Heli – Frände, Dan – Helenius, Dan: Yleinen rikosoikeus. Edita Publishing Oy. 2020.

Lappi-Seppälä, Tapio – Hakamies, Kaarlo – Helenius, Dan – Melander, Sakari – Nuotio, Kimmo – Ojala, Timo – Rautio, Ilkka: Rikosoikeus. Alma Talent Oy. 2022. Päivittyvä haku-teos.

Lindstedt, Jukka: Vilket är förhållandet mellan EU:s rambeslut om bekämpande av terrorism och de grundläggande fri- och rättigheterna?. JFT 4-5/2002, s. 436–451.

Lohse, Mikael: Terrorismirikoksen valmistelu ja edistäminen. Suomalainen lakimiesyhdistys 2012.

Luoto, Lauri: Avunannon rangaistavuuden edellytykset. Suomalainen Lakimiesyhdistys. 2018.

Matikkala, Jussi: Tahallisuudesta rikosoikeudessa. Suomalainen Lakimiesyhdistys. 2005.

Melander, Sakari: Kriminalisointiteoria : rangaistavaksi säätämisen oikeudelliset rajoitukset. Suomalainen Lakimiesyhdistys 2008.

Murphy, Cian C: The legal response to terrorism of the European Union and Council of Europe. Teoksessa Saul, Ben (toim.): Research Handbook on International Law and Terrorism. 2. painos. 2020.

Piippo, Jenna: Rikossäännösten oikeushyvälottuvuus lainkonkurrenssiarvioinnissa korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön valossa. Lakimies 3–4/2022, s. 645–668.

Sahavirta, Ritva: Rahanpesu rangaistavana tekona. Suomalainen Lakimiesyhdistys. 2008.

Saul, Ben: Terrorism and international humanitarian law. Teoksessa Saul Ben (toim.) Research Handbook on International Law and Terrorism. 2. painos. 2020.

Tapani, Jussi – Tolvanen, Matti – Hyttinen, Tatu: Rikosoikeuden yleinen osa : vastuuoppi. Alma Talent Oy. 2019.

Vihriälä, Helena: Tahallisuuden näyttäminen. Forum juris. Helsingin oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. 2012.

Virtanen, Jussi: Rikosoikeuden yleiset opit ja oikeuslähdeoppi. Lakimies 6/2004, s. 1048–1071.

Virallislähteet

Euroopan neuvoston virallisiasiakirjat

Convention - Explanatory Report (CETS No. 196). Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (CETS No. 196).

Euroopan unionin virallisiasiakirjat

Eurooppa-neuvosto, Tampereen Eurooppa-neuvosto 15. ja 16. lokakuuta 1999. Puheenjohtajan päätelmät.

Euroopan unionin neuvosto (98/733/YOS). Yhteinen toiminta, tehty 21 päivänä joulukuuta 1998, rikollisjärjestöön osallistumisen kriminalisoinnista Euroopan unionin jäsenvaltioissa.

Euroopan unionin neuvosto (2002/475/YOS). Neuvoston puitepäätös, tehty 13 päivänä kesäkuuta 2002, terrorismin torjumisesta.

Euroopan unionin neuvosto (2008/841/YOS). Neuvoston puitepäätös, tehty 24 päivänä lokakuuta 2008, järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta.

Euroopan unionin neuvosto (2008/919/YOS). Neuvoston puitepäättös, tehty 28 päivänä marras-kuuta 2008, terrorismin torjumisesta tehdyn puitepäättöksen 2002/475/YOS muuttamisesta.

Kansainväliset sopimukset

Pöytäkirja tukehduttavien, myrkyllisten tai muiden samankaltaisten kaasujen sekä bakteriologisten keinojen käytön kieltoa sodassa (SopS 23/1929).

Genèven sopimus merisotavoimiin kuuluvien haavoittuneiden, sairaiden ja haaksirikkoutuneiden aseman parantamisesta (SopS 8/1955).

Genèven sopimus sotavankien kohtelusta (SopS 8/1955).

Genèven sopimus siviilihenkilöiden suojelemisesta sodan aikana (SopS 8/1955).

Asetus Yhdistyneiden Kansakuntien peruskirjan voimaansaattamisesta 13.1.1956/51 (SopS 1/1956).

Yleissopimus bakteriologisten (biologisten) ja toksiiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoinnin kieltämiseksi ja niiden hävittämiseksi (SopS 15/1975).

Kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskeva kansainvälinen yleissopimus (8/1976).

Geneven yleissopimusten lisäpöytäkirja kansainvälisten aseellisten selkkausten uhrien suojelemisesta (I pöytäkirja) (SopS 82/1980).

Eurooppalainen yleissopimus terrorismin vastustamisesta (SopS 16/1990).

Yleissopimus ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (SopS 18/1990).

Yleissopimus kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämiseksi sekä niiden hävittämiseksi. (SopS 19/1997).

Yleissopimus muovailtavien räjähteiden merkitsemisestä tunnistamista varten (SopS 8/2002).

Yleissopimus terrorististen pommi-iskujen torjumiseksi (SopS 60/2002).

Kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimus (SopS 20/2004).

Terrorismin ennaltaehkäisyä koskeva Euroopan neuvoston yleissopimus (SopS 48/2008).

Terrorismin rahoituksen torjumista koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 74/2002).

1977 Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts, adopted 8 June 1977, 1125 UNTS 3 (entered into force 7 December 1978) ('Protocol I').

Norjalaiset virallisiasiakirjat

Innst. 441 L (2012–2013). Innstilling til Stortinget. Innstilling fra justiskomiteen om endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.).

NOU 1993:3. Norges offentlige utredninger. Strafferettslige regler i terroristbekjempelsen. Jus-tis- og politidepartementet, Oslo 1993.

Ot.prp. nr. 61 (2001–2002). Odelstingsproposisjon. Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot terrorisme - gjennomføring av FN-konvensjonen 9. desember 1999 om bekjempelse av finansiering av terrorisme og FN's sikkerhetsråds resolusjon 1373 28. september 2001).

Ot.prp. nr. 8 (2007–2008). Odelstingsproposisjon. Om lov om endringer i straffeloven 20. mai 2005 nr. 28 mv. (skjerpene og formildende omstendigheter, folkemord, rikets selvstendighet, terrorhandling, ro, orden og sikkerhet, og offentlig myndighet).

Prop. 131 L (2012–2013). Proposisjon til Stortinget (forslag til lovvedtak). Endringer i straffeloven 1902 og straffeloven 2005 mv. (forberedelse av terror m.m.).

Förslaget till lag om ändring i Terroristbrottslagen (2022:000).

Ruotsalaiset virallisiasiakirjat

Bilaga 1 (till Förordningen (1992:1303) om krigsmateriel).

DS 2017:62. Departementsserien. Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation.

Ds 2022:6. Departementsserien. Straff för deltagande i en terroristorganisation.

Lagrådets yttrande 2019-03-20. Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation.

Prop. 2002/03:38. Regeringens proposition. Straffansvar för terroristbrott.

Prop. 2015/16:113. Regeringens proposition. Bättre straffrättsliga verktyg mot organiserad brottslighet.

Prop. 2019/20:36. Regeringens proposition. Ett särskilt straffansvar för samröre med en terroristorganisation.

Svea hovrätt. Yttrande över departementspromemorian Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation (Ds 2017:62; Ju2017/09803/L5).

Uppsala universitet. Yttrande över departementspromemorian Ett särskilt straffansvar för deltagande i en terroristorganisation (Ds 2017:62; Ju2017/09803/L5).

Suomalaiset virallisasiakirjat

HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.

HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 183/1999 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säätämisestä rangaistavaksi.

HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.

HE 188/2002 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle terrorismia koskeviksi rikoslain ja pakkokeinolain säännöksiksi.

HE 32/2003 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaisen Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen hyväksymisestä ja laiksi sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta sekä laiksi rikoslain 17 luvun 1 a §:n muuttamisesta.

HE 263/2014 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslain järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskevien säännösten yhtenäistämiseksi.

HE 30/2018 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun muuttamisesta.

HE 89/2021 vp. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain 17 ja 34 a luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

LaVL 20/2001 vp. Lakivaliokunnan lausunto U:sta 64/2001 vp valtioneuvoston kirjelmästä ehdotuksesta neuvoston puitepäätökseksi (terrorismin torjuminen).

LaVM 24/2002 vp. Lakivaliokunnan mietintö HE:stä 188/2002 vp terrorismia koskeviksi rikoslain ja pakkokeinolain säännöksiksi.

LaVM 15/2021 vp. Lakivaliokunnan mietintö HE:stä 89/2021 vp laiksi rikoslain 17 ja 34 a luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Oikeusministeriön julkaisu 2020:8. Mietintöjä ja lausuntoja. Terrorismirikosten sääntelyn ajanmukaisuus ja vastaavuus vertailumaiden sääntelyn kanssa. Työryhmämietintö. 2020.

PeVL 10/2000 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 183/1999 vp rikollisjärjestön toimintaan osallistumisen säätämisestä rangaistavaksi.

PeVL 48/2002 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 188/2002 vp terrorismia koskeviksi rikoslain ja pakkokeinolain säännöksiksi.

PeVL 37/2016 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 93/2016 vp laeiksi rikoslain 34 a luvun, pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun muuttamisesta.

PeVL 20/2018 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä HE 30/2018 vp laeiksi rikoslain, pakkokeinolain 10 luvun ja poliisilain 5 luvun muuttamisesta.

PeVL 34/2021 vp. Perustuslakivaliokunnan lausunto HE:stä 89/2021 vp laiksi rikoslain 17 ja 34 a luvun muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi.

Yhdistyneiden Kansakuntien virallisaineistot

UN Doc. A/RES/49/60 (1994), Annex. (Declaration on measures to eliminate international terrorism), 9 December 1994.

UN Doc. S/RES/1269 (1999). (International cooperation in the fight against terrorism), 19 October 1999.

UN Doc. S/RES/1373 (2001). (Threats to international peace and security caused by terrorist acts), 28 September 2001.

UN Doc. S/2001/1138 (2001). (Report to the Counter-Terrorism Committee pursuant to the paragraph 6 of Security Council resolution 1373 (2001) of 28 September 2001).

UN Doc. S/RES/1566 (2004). (Threats to international peace and security caused by terrorist acts), 8 October 2004.

Oikeustapaukset

Suomalaiset oikeustapaukset

KKO 2006:64

KKO 2009:87

KKO 2012:66

KKO 2013:17

KKO 2013:55

KKO 2013:90

KKO 2014:54

KKO 2015:66

KKO 2016:92

KKO 2018:17

KKO 2018:89

KKO 2021:7

KKO 2021:74

KKO 2022:37

Helsingin hovioikeus 16/111925 (R15/526)

Helsingin kärjäoikeus 18/103187 (R17/8720)

Norjalaiset oikeustapaukset

Oslo tingrett TOSL-2020-66298-1

HR-2016-2228-A

HR-2018-1650-A

HR-2022-2418-A

Verkkolähteet

Helsingin Sanomat: ”HS: ” Ääri-islamistit käänsivät Syyrian sodan kurssin”. Julkaistu 19.1.2014. [<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002703397.html>]

Helsingin sanomat: ”Näin tapahtumat etenivät Pariisiin terrori-iskussa”. Julkaistu 9.1.2015. [<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002791176.html>]

Helsingin sanomat: ”Tanskan terrori-isku – kohu alkoi Muhammed-pilapiirroksista”. Julkaistu 16.2.2015. [<https://www.hs.fi/ulkomaat/art-2000002801451.html>]

Melander, Sakari ja Scheinin, Martin: ”Terroristit lietsovat pelkoa – KRP:n ei tulisi vastata samalla keinolla”. Perustuslakiblogi 11.12.2015. [<https://perustuslakiblogi.wordpress.com/2015/12/11/sakari-melander-ja-martin-scheinin-terroristit-lietsovat-pelkoa-krpn-ei-tulisi-vastata-samalla-keinolla/>]

Yle: ”Viikko Pariisin terrori-iskuista – näin tapahtumat etenivät päivä päivältä”. Julkaistu 21.11.2015. [<https://yle.fi/a/3-8472903>]

BBC: “IS Camp Speicher massacre: Iraq sentences 40 to death”. 18.2.2016. [<https://www.bbc.com/news/world-middle-east-35607179>]

Yle: “Turun puukotusten tuomio annetaan tänään – oliko kyse terroriteosta?”. Julkaistu 15.6.2018. [<https://yle.fi/a/3-10252879>]

Helsingin sanomat: ”HS-analyysi: Keskustelu eduskunnassa näytti, kuinka poliittisesti joustava hallituksen al-Hol-linjaus on”. Julkaistu 17.12.2019. [<https://www.hs.fi/politiikka/art-2000006346562.html>]

Yle: ”Jihadismin tutkija al-Holin äitien kotiutuksista: Sataprosenttista varmuutta turvallisuusriskeistä ei todennäköisesti saavuteta”. Julkaistu 20.12.2020. [<https://yle.fi/a/3-11707939>]

Yle: ”Oppositio arvostelee al-Holin leirin äitien kotiuttamista – Halla-ahon mielestä tarkkaan harkittu ajoitus”. Julkaistu 20.12.2020 [<https://yle.fi/a/3-11707845>]

Dagens Juridik: ”Advokatsamfundet: Nej till straffansvar för deltagande i en terroristorganisation”. 23.8.2022. [<https://www.dagensjuridik.se/nyheter/advokatsamfundet-nej-till-straffansvar-for-deltagande-i-en-terroristorganisation/>]

Government Offices of Sweden: “Constitutional amendment offers greater possibilities to combat terrorism”. 30.12.2022. [<https://www.government.se/press-releases/2022/12/constitutional-amendment-offers-greater-possibilities-to-combat-terrorism/>]

LYHENTEET

CTC	Counter-terrorism strategy
DAESH	al-Dowla al-Islaamiyya fii-il-I'raaq wa-ash-Shaam
Ds	Departementsserien
EU	Euroopan unioni
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
HE	hallituksen esitys
Innst.	Innstilling til Stortinget
ISIL	Islamic State of Iraq and the Levant
ISIS	the Islamic State of Iraq and Syria
JTRO	järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen
KKO	korkein oikeus
ks.	katso
LaVM	lakivaliokunnan mietintö
NOU	Norges offentlige utredninger
Ot.prp.	Odelstingsproposisjon
PeVL	perustuslakivaliokunnan lausunto
PL	perustuslaki (731/1999)
Prop.	Proposisjon til Stortinget
Prop.	Regeringens proposition
RL	rikoslaki (39/1889)
SopS	Suomen säädöskokoelman sopimussarja
vp	valtiopäivät
vert.	vertaa
YK	Yhdistyneet kansakunnat

1 Johdanto

1.1 Tutkimuskysymykset ja aiheen rajaus

Terrorismi on noussut 2000-luvulla mediassa suureksi puheenaiheeksi sekä Suomessa että ulkomailla. Erityisesti terroristijärjestö ISILin nousu valtaan Irakissa ja Syyriassa sekä eri puolilla Eurooppaa tapahtuneet terrori-iskut 2010-luvun puolivälissä ovat nostaneet terrorismin jokapäiväiseksi puheenaiheeksi.¹ Kohua aiheuttaneen al-Holin pakolaisleirillä olleiden naisten ja lasten kotiuttamisesta esitettiin kannanottoja puolesta ja vastaan, ja julkisuudessa esitettiin huoli siitä, että Suomen terrorismilainsäädäntö ei ole riittävän kattava.² Suomalaisnaisten kotiuttaminen al-Holin leiriltä vaikutti siihen, että oikeusministeriö asetti vuonna 2020 työryhmän, jonka tarkoituksena oli arvioida kansallisen terrorismirikosten sääntelyn ajanmukaisuus. Työryhmä ehdotti mietinnössään terroristiryhmän toiminnan edistämistä koskevan rikoslain (39/1889, RL) 34 a luvun 4 §:n 1 momentin laajentamista. Lakimuutoksella laajennettiin pykälää siten, että rangaistavaksi säädettiin myös terroristiryhmän terroristisen rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitaminen. Samalla rikoksen nimike muutettiin muotoon ”terroristiryhmän toimintaan osallistuminen”.³

Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää, mitä rikoslain 34 a luvun 4 §:n terroristiryhmän toimintaan osallistumisella tarkoitetaan ja millaisia tekoja säännös käytännössä kattaa. Erityisesti tutkin sitä, mitä tarkoitetaan mainitun pykälän 1 momentin 4 kohdan terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävien hoitamisella ja millaiset teot voivat konkreettisesti olla rangaistavia tekoja. Käsittelen tutkimuksessani myös muut RL 34a:4.1:n kohdat, koska ilman tietoa siitä, mitä tekoja ne kattavat, ei ole mielekästä pohtia olennaisen tehtävän hoitamista. Lisäksi tutkimukseni sisältää oikeusvertailevan osion, jossa vertailen Suomen lainsäädäntöä Ruotsin ja Norjan lainsäädäntöihin terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta. Oikeusvertailevan osion ottaminen mukaan tutkimukseen on perusteltua, koska Suomessa ei ole annettu yhtäkään tuomiota terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta. Vaikka muiden maiden lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö eivät itsessään muodostakaan sitovaa oikeuslähdettä, voidaan

¹ Ks. esim. Helsingin sanomat: ”Ääri-islamistit käänsivät Syyrian sodan kurssin”. 19.1.2014, Helsingin sanomat: ”Näin tapahtumat etenivät Pariisin terrori-iskussa”. 9.1.2015, Helsingin sanomat ”Tanskan terrori-isku – kohu alkoi Muhammed-pilapiirroksista”. 16.2.2015, Yle: ”Viikko Pariisin terrori-iskuista – näin tapahtumat etenivät päivä päivältä” 21.11.2015 ja Yle: ” Turun puukotusten tuomio annetaan tänään – oliko kyse terroriteosta?” 15.6.2018.

² Ks. esim. Yle: ”Jihadismin tutkija al-Holin äitien kotiutuksista: Sataprosenttista varmuutta turvallisuusriskeistä ei todennäköisesti saavuteta”. 20.12.2020, Yle: ”Oppositio arvostelee al-Holin leirin äitien kotiuttamista – Hallahan mielestä tarkkaan harkittu ajoitus”. 20.12.2020 ja Helsingin sanomat: ” HS-analyysi: Keskustelu eduskunnassa näytti, kuinka poliittisesti joustava hallituksen al-Hol-linjaus on”. 17.12.2019.

³ HE 89/2021 vp, s. 4.

toisista valtioista hakea apua laintulkintaan.⁴ Terroristiryhmän toimintaan osallistumisen kriminalisoinnin taustalla ovat erinäiset kansainväliset sopimukset ja velvoitteet, joten vertailu muihin maihin on perusteltua myös siltä kannalta.

Tutkimuksen pääkysymys on seuraava:

Mitä tarkoitetaan rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohdan terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisella tehtävällä ja millaiset teot käytännössä kuuluvat pykälän soveltamisalan piiriin?

Tutkimuksen päätutkimuskysymyksen alatutkimuskysymykset:

Mitkä teot ovat rangaistavia rikoslain 34 a luvun 4 §:n mukaisena terroristiryhmän toimintaan osallistumisena?

Mitä terroristiryhmän toimintaan osallistumisella tarkoitetaan Ruotsissa ja Norjassa ja miten maiden lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö vertautuvat Suomeen?

1.2 Metodit ja aineisto

Metodilla eli tutkimusmenetelmällä tarkoitetaan keinoja ja välineitä, joiden avulla tieteellistä tietoa tavoitellaan ja muodostetaan.⁵ Metodin avulla hankitaan tietoa ja myös perustellaan hankitun tiedon merkitys.⁶ Oikeustieteissä vallitsee metodinen pluralismi eli moninaisuus eikä ole olemassa yhtä yleispätevää metodisäännöstä, vaan oikeustieteelle pidetään ominaisena metodien avoimuutta.⁷

Tutkimuksessani sovellan lainoppia eli oikeusdogmatiikkaa. Lainopin tutkimuskohteena on voimassa oleva oikeus.⁸ Perinteisesti lainopin tehtävänä on pidetty voimassa olevan lain tulkintaa ja systematisointia.⁹ *Aarnio* jakaa lainopin teoreettiseen (systematisointi) ja käytännölliseen (tulkinta) lainoppiin.¹⁰ Teoreettisen lainopin tarkoituksena on eritellä käsitteistöä, jäsentää käsitteitä uudelleen sekä muodostaa teorioita, kun taas käytännöllinen lainoppi tulkitsee voimassa olevaa lakia sekä antaa myös normisuosituksia.¹¹ Tutkimukseni tarkoituksena on erityisesti selvittää, mitkä teot voivat olla terroristiryhmän toimintaan osallistumista, joten tutkimuksessani painottuu käytännöllinen lainoppi.

⁴ Husa 2013, s. 92.

⁵ Hirvonen 2011, s. 4.

⁶ Häyhä 1997, s. 24.

⁷ Hirvonen 2011, s. 7. ja Häyhä 1997, s. 29.

⁸ Hirvonen 2011, s. 21.

⁹ Husa – Mutanen – Pohjolainen 2008, s. 20.

¹⁰ Aarnio 1997, s. 37.

¹¹ Aarnio 1997, s. 43, 48.

Oikeusdogmatiikan lisäksi hyödynnän tutkimuksessani oikeusvertailua eli vertailevaa oikeustiedettä. Oikeusvertailu voidaan määritellä monella eri tavalla eikä ole olemassa yhtä oikeaa vastausta siihen, mitä oikeusvertailu on. Usein oikeusvertailulla tarkoitetaan pelkästään vallitsevan oikeustilan eli erojen ja yhtäläisyyksien vertailua eri oikeuskulttuurien välillä. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esitetty, että pelkän muodollisesti voimassa olevan oikeuden tarkasteleminen ei täytä oikeusvertailun vaatimuksia vaan lisäksi edellytetään tosiasiallisen oikeustilanteen tarkastelua.¹² Oikeusvertailun tarkoituksena on tuottaa jonkinlaista tiedollista lisäarvoa, ja pelkkä oikeusjärjestelmien kuvaaminen ei ole riittävää.¹³

Oikeusvertailussa tärkeäksi kysymykseksi nousee vertailumaiden valinta. Pääsääntöisesti rikosoikeustieteessä valittavien vertailumaiden oikeussysteemien ja tarkastelukohteiden tulisi olla mahdollisimman lähellä tutkijan omaa oikeuskulttuuria. Rikoslainopillisissa tutkimuksissa painotetaan lisäksi rikosoikeuskulttuurin yhtenäisyyttä.¹⁴ Käytän tutkimuksessani vertailumaina Suomelle läheisiä Pohjoismaita eli Ruotsia ja Norjaa. Maavalintaa selittää se, että Ruotsissa ja Norjassa on samankaltainen rikosoikeuskulttuuri kuin Suomessa. Olen pyrkinyt esittämään vertailumaiden lainsäädännön ja oikeuskäytännön kattavasti ja syvällisesti. Jotta vertailusta ei tulisi liian pintapuolista, olen jättänyt Tanskan pois vertailumaiden joukosta. Tanskan pois jättämiseen on vaikuttanut myös käytännön kielitaito.

Vertailumaiden oikeuskulttuurin yhtenäisyydestä huolimatta terrorismirikoksia koskevat lait eivät ole keskenään identtisiä vaan niissä on eroja. Esimerkiksi Suomessa RL 34a:4.1 on huomattavasti yksityiskohtaisempi kuin Norjan rikoslain (*Lov om straff (straffeloven 2005-05-20-28)*) 136 a §. Norjassa on myös annettu tuomioita sellaisista teoista, jotka Suomessa eivät ole rangaistavia.¹⁵ Oikeusvertailua voidaan hyödyntää myös, kun tarvitaan tulkinta-apua epäselvissä tai kiperissä tapauksissa.¹⁶ Koska Suomen RL 34a:4.1:n 4 kohta ei ole sekään yksiselitteinen, haen tulkinta-apua vertailumaiden lainsäädännöstä ja oikeuskäytännöstä siihen, millaiset teot voisivat RL 34a:4.1:n 4 kohdan perusteella olla rangaistavia.

¹² Hahto 2001, s. 1290–1293 ja Husa 2013, s. 25–26.

¹³ Husa 2013, s. 43.

¹⁴ Hahto 2001, s. 1300–1303.

¹⁵ Esimerkiksi Oslon käräjäoikeuden tuomiossa TOSL-2020-66298-1 vastaajan katsottiin syyllistyneen terroristiryhmään osallistumiseen (*deltakelse i terrororganisasjon*) sen perusteella, että hän oli naimisissa ISIS-taistelijoiden kanssa ja hän hoiti lapsia ja teki kotitöitä. Suomessa taas on jo lain esitöissä (HE 89/2021 vp., s. 38.) todettu, että kotitaloustyöt ovat RL 34 a luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohdan soveltamisalan ulkopuolella. Ks. lisää luku 6.

¹⁶ Husa 2013, s. 92.

Lähdeaineistona olen hyödyntänyt tutkimuksessani kotimaisia lain esitöitä ja muita lainvalmisteluaineistoja sekä oikeuskirjallisuutta. Tutkimusaiheellani on vahva kansainvälisoikeudellinen kytkös, joten hyödynnän tutkimuksessani kotimaisen lähdeaineiston lisäksi paljon kansainvälistä aineistoa. Koska terrorismirikosten ja siten myös terroristiryhmän toimintaan osallistumisen kriminalisointien sääntelyn pohjalla on Euroopan unionin ja Yhdistyneiden kansakuntien sääntelyä, esittelen tutkimuksessani myös keskeiset kansainväliset sopimukset. Oikeusvertailuvassa osiossa olen käyttänyt lähdeaineistona vertailumaiden lainvalmisteluasiakirjoja sekä kansainvälisiä artikkeleja ja muuta oikeuskirjallisuutta. Oikeuskäytännön vähyyden vuoksi tutkimuksessani painottuvat edellä esitetyt aineistot, mutta Norjan osalta käsittelen useampaa tuomioistuimen ratkaisua.

2 Lainsäädännön kehitys ja historia

2.1 Terroristiryhmän toiminnan edistämisen kriminalisointi

2.1.1 YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1373

Yhdistyneiden kansakuntien (YK:n) turvallisuusneuvoston antamalla päätöslauselmalla 1373 (2001) on ollut suuri merkitys terrorismilainsäädännön kehittymisessä. Päätöslauselma laadittiin nopeasti 11.9.2001 Yhdysvalloissa tapahtuneiden terroristi-iskujen seurauksena.¹⁷ Päätöslauselmassa todetaan, että kansainvälinen terrorismi on uhka kansainväliselle rauhalle ja turvallisuudelle. Lisäksi lauselma vahvistaa tarpeen torjua terrorismin aiheuttamat uhat ja antaa turvallisuusneuvostolle YK:n peruskirjan VII lukuun perustuvan toimivallan torjua terrorismia. Peruskirjan VII luvun 39 artiklan mukaan ”[t]urvallisuusneuvoston on todettava rauhan rikkoutumisen uhan, rauhan rikkomisen tai hyökkäyksen olemassaolo ja sen on esitettävä suosituksia tai tehtävä päätös siitä, mihin toimenpiteisiin on ryhdyttävä 41 ja 42 artiklan mukaisesti kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden ylläpitämiseksi tai palauttamiseksi.” Päätöslauselma 1373 velvoittaa kaikki valtiot kriminalisoimaan kansainvälisen terrorismin suunnittelun, valmistelun, rahoittamisen, tukemisen ja terroriteot. Turvallisuusneuvoston päätöksen myötä kaikki valtiot ovat velvoitettuja osallistumaan terrorisminvastaiseen sotaan. Päätöslauselman myötä turvallisuusneuvoston on sanottu ottaneen maailman lainsäätäjän roolin.¹⁸

Päätöslauselman merkityksestä huolimatta lauselmassa ei ole määritelmää kansainväliselle terrorismille (*international terrorism*), mutta päätöslauselmaa tulee tulkita niin, että YK:n toimivallan syntyminen edellyttää jonkinlaista kansainvälistä liityntää. Näin ollen puhtaasti kotimainen, esimerkiksi vain Suomea koskeva terrorismin uhka ei synnyttäisi YK:lle toimivaltaa.¹⁹ Vaikka päätöslauselmassa 1373 ei ole itsessään terrorismin määritelmää, viitataan siinä turvallisuusneuvoston päätöslauselmaan 1269, joka ei sekään sisällä terrorismin määritelmää, mutta joka viittaa YK:n yleiskokouksen päätöslauselmaan 49/60 (1994), jossa terrorismia kuvaillaan rikolliseksi teoksi, jonka tarkoituksena on aiheuttaa pelkoa suurelle yleisölle, tietyille ihmisryhmille tai tietyille poliittisille henkilöille.²⁰ Kyseinen määritelmä on yleisesti hyväksytty terrorismin määritelmäksi kansainvälisessä oikeudessa ja on siten merkityksellinen päätöslauselman

¹⁷ Päätöslauselma esiteltiin turvallisuusneuvostolle jo 27. syyskuuta 2001 ja neuvoston jäsenillä oli vain 24 tuntia aikaa arvioida päätöslauselmaa. Päätöslauselma 1373 hyväksyttiin yksimielisesti seuraavana päivänä 28. syyskuuta ilman muodollisia keskusteluja, mutta ilmeisesti epämuodollisia keskusteluja, jotka eivät päätyneet pöytäkirjaan, pidettiin ennen päätöksen tekemistä. Husabø – Bruce 2009, s. 15.

¹⁸ Husabø – Bruce 2009, s. 3–4.

¹⁹ Husabø – Bruce 2009, s. 18–19.

²⁰ YK:n yleiskokouksen päätöslauselmaan 49/60 (1994), ANNEX Declaration on Measures to Eliminate International Terrorism.

1373 tulkitsemiselle, mutta tarkemman määritelmän puuttumisen on katsottu jättävän jäsenvaltioille tilaa määritellä terrorismi tarkemmin omassa lainsäädännössään. YK:n turvallisuusneuvosto on myöhemmin antamassaan päätöslauselmassa 1566 (2004) yrittänyt määritellä terrorismia tarkemmin. Päätöslauselman 3 artiklassa terrorismi määritellään seuraavasti:

“[r]ecalls that criminal acts, including against civilians, committed with the intent to cause death or serious bodily injury, or taking of hostages, with the purpose to provoke a state of terror in the general public or in a group of persons or particular persons, intimidate a population or compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act, which constitute offences within the scope of and as defined in the international conventions and protocols relating to terrorism, are under no circumstances justifiable by considerations of a political, philosophical, ideological, racial, ethnic, religious or other similar nature – –“.

Päätöslauselmalla ei kuitenkaan ole sitovaa vaikutusta, joten sen merkitys on jäänyt vähäisemmäksi.²¹

Päätöslauselman 2 ponsikappaleen e-kohdassa asetetaan valtioille velvollisuus varmistaa, että jokainen terrorismirikoksen rahoittamiseen, suunnitteluun, valmisteluun tai toteuttamiseen osallistuva tai sellaista toimintaa tukeva henkilö saatetaan oikeuden eteen. Ponsikappale on kansainvälisoikeudellisesti sitova, ja se siis sitoo velvoittavasti Suomea.²² On huomattava, että YK:n peruskirjassa jäsenvaltioille asetetuilla velvoitteilla on kansainvälisen oikeuden näkökulmasta etusija muihin kansallisen oikeuden tai kansainvälisoikeudellisiin velvoitteisiin nähden.²³ Etusija onkin tunnustettu Suomessa terrorismilainsäädäntöä säädettäessä, ja päätöslauselman velvoitteet on huomioitu lakia säädettäessä.²⁴

2.1.2 EU:n terrorismipuitepäätökset ja terrorismidirektiivi

Terrorismirikosten kriminalisointien yhtenäistäminen tapahtui Euroopassa verraten myöhään.²⁵ Vuonna 1977 solmittiin eurooppalainen terrorismia koskeva yleissopimus²⁶, jonka soveltamisala jäi kuitenkin melko suppeaksi.²⁷ Vuonna 1999 Tampereen Eurooppa-neuvoston kokouksessa todettiin, että jäsenvaltioiden tulisi ryhtyä yhteistyöhön terrorismin torjumiseksi.²⁸

²¹ Husabø – Bruce 2009, s. 19–21.

²² Lohse 2012, s. 59.

²³ YK:n peruskirja 103 artikla. 103 artiklan mukaan ”[j]os Yhdistyneiden kansakuntien jäsenten tähän peruskirjaan ja johonkin muuhun kansainväliseen sopimukseen perustuvat velvoitukset ovat ristiriidassa keskenään, on tämän peruskirjan velvoituksilla etusija.”

²⁴ Ks. esim. HE 188/2002 vp, s. 3 ja 17.

²⁵ Murphy 2020, s. 614.

²⁶ SopS 16/1990.

²⁷ Kimpimäki 2015, s. 279.

²⁸ Tampereen Eurooppa-neuvosto, Puheenjohtajan päätelmät, kohta C.

Euroopan unionin neuvoston terrorismipuitepäätös²⁹ vuodelta 2002 yhtenäisti vihdoin jäsenvaltioiden terrorismirikoslainsäädäntöä. Puitepäätöksen laatimisen taustalla vaikutti YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1373 synnyttämät velvollisuudet.³⁰

Puitepäätöksen päämääränä oli lähentää terrorismirikosten määritelmiä jäsenvaltioissa samoin kuin terroristiryhmään liittyvien terrorismirikosten määritelmiä sekä varmistaa, että rikokset tehneille vahvistetaan rangaistukset ja seuraamukset, jotka ovat suhteessa tehtyjen rikosten vakavuuteen. Puitepäätöksessä on määritelmät monille tärkeille käsitteille, kuten esimerkiksi terrorismirikoksille ja terroristiryhmälle, mutta terrorismin käsitettä ei puitepäätöksessä määritellä.³¹ Puitepäätöksen 1 artiklan mukaan terrorismirikoksina pidetään tahallisia rikoksia, jotka luonteensa tai asiayhteytensä vuoksi voivat aiheuttaa vakavaa haittaa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, ja joiden tekijän tarkoituksena on pelotella vakavasti väestöä, pakottaa aiheuttomasti viranomaiset tai kansainvälinen järjestö johonkin tekoon tai pidättäytymään teosta tai horjuttaa vakavasti tai tuhota jonkin maan tai kansainvälisen järjestön poliittisia, perustuslaillisia, taloudellisia tai sosiaalisia perusrakenteita. Terrorismipuitepäätös sisältää myös veloitteen, jonka mukaan jäsenvaltioiden on tehtävä tarvittavat toimenpiteet, jotta terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta rangaistaan. Puitepäätöksen mukaan terroristiryhmällä tarkoitetaan rakenteeltaan jäsentynyttä, tietyksi ajaksi perustettua, useamman kuin kahden henkilön yhteenliittymää, joka toimii yhdessä terrorismirikosten tekemiseksi. Terrorismipuitepäätöstä muutettiin vuonna 2008 muutospuitepäätöksellä³², mutta kyseisellä muutospuitepäätöksellä ei muutettu terroristiryhmän toimintaan osallistumista koskevia säännöksiä. Toisin kuin YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselma 1373, EU:n terrorismipuitepäätökset eivät rajoitu pelkääntään kansainväliseen terrorismiin vaan niiden soveltamisalat kattavat myös puhtaasti kotimaisen terrorin, joten niiden soveltamisala on selvästi laajempi kuin päätöslauselman.³³

Vuonna 2017 puitepäätökset korvattiin uudella terrorismidirektiivillä.³⁴ Direktiivin sisältö vastaa paljolti puitepäätöksistä löytynyttä sääntelyä, mutta direktiivin myötä EU:n jäsenvaltiot veloitettiin säätämään rangaistaviksi uusia terrorismiin liittyviä rikoksia. Terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta säädetään direktiivin 4 artiklan b alakohdassa. Direktiivin sanamuoto

²⁹ Euroopan unionin neuvosto (2002/475/YOS)

³⁰ Husabø – Bruce 2009, s. 6.

³¹ Husabø – Bruce 2009, s. 56.

³² Euroopan unionin neuvosto (2008/919/YOS).

³³ Husabø – Bruce 2009, s. 56.

³⁴ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2017/541, annettu 15 päivänä maaliskuuta 2017, terrorismin torjumisesta sekä neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS korvaamisesta sekä neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta.

vastaa puitepäätöksen sanamuotoa. Direktiivin myötä Suomessa säädettiin rangaistaviksi esimerkiksi terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistäminen (RL 34 luvun 5 d §).³⁵ Direktiivin implementoinnin yhteydessä Suomessa tehtiin rikoslakiin RL 34a:4:ä koskevia pieniä muutoksia.³⁶

2.1.3 Kansallinen lainsäädäntö

Terrorismirikoksia koskeva rikoslain 34 a luku lisättiin rikoslakiin EU:n terrorismipuitepäätöksen edellyttämien lainmuutosten toteuttamiseksi. Ennen terrorismipuitepäätöstä Suomessa ei ollut nimenomaista terrorismia koskevaa rikossäännöstä.³⁷ Lakimuutos tuli voimaan vuonna 2003 (L 17/2003). Lakimuutoksen myötä rikoslakiin otettiin ensimmäistä kertaa myös säännös RL 34a:4, jossa säädettiin terroristiryhmän toiminnan edistämisestä. Alkuperäinen säännös oli seuraavanlainen:

”Joka edistääkseen tai tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää terroristiryhmän 1 tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa,

- 1) perustaa tai organisoii terroristiryhmän taikka värvää tai yrittää värvätä väkeä terroristiryhmää varten,
- 2) varustaa tai yrittää varustaa terroristiryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,
- 3) toimeenpanee, yrittää toimeenpanna tai antaa terroristiryhmälle koulutusta rikollista toimintaa varten,
- 4) hankkii tai yrittää hankkia taikka luovuttaa terroristiryhmälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,
- 5) hankkii tai yrittää hankkia tiedon, jonka tuleminen terroristiryhmän tietoon on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa valtiolle tai kansainväliselle järjestölle, taikka välittää, luovuttaa tai ilmaisee terroristiryhmälle sellaisen tiedon,
- 6) hoitaa terroristiryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antaa ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja tai
- 7) tekee 32 luvun 1 §:n 2 momentin 1 tai 2 kohdassa tarkoitetun rikoksen,

on tuomittava, jos terroristiryhmän toiminnassa tehdään 1 §:ssä tarkoitettu rikos tai sellaisen rikoksen rangaistava yritys taikka 2 §:ssä tarkoitettu rikos, jollei teko ole 1 tai 2 §:n mukaan rangaistava tai siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, *terroristiryhmän toiminnan edistämisestä* vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Mitä edellä 6 kohdassa säädetään oikeudellisesta neuvonnasta, ei koske rikoksen esitutkintaan tai tuomioistuinkäsittelyyn taikka rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvää oikeudellisen avustajan tai asiamiehen tehtävien hoitamista.”

RL 34 a luvun ottaminen rikoslakiin ja erityisesti terroristiryhmän toiminnan edistämisen säättäminen rangaistavaksi herätti keskustelua ja myös kritiikkiä.³⁸ Edistämiskriminalisoinnin

³⁵ HE 30/2018 vp, s. 49.

³⁶ HE 30/2018 vp, s. 37.

³⁷ HE 188/2002 vp, s. 1, 3.

³⁸ Ks. esimerkiksi Lindstedt 2002.

yhteydessä nousi esiin erityisesti rikosoikeudellinen laillisuusperiaate. Laillisuusperiaatteesta säädetään perustuslain (731/1999, PL) 2 luvun 8 §:ssä ja rikoslain 3 luvun 1 §:ssä. Sääntely on johdettu Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 7 artiklan 1 kappaleesta. Laillisuusperiaatteen mukaan rikokseen syylliseksi saa katsoa vain sellaisen teon perusteella, joka on tekohetkellä säädetty laissa rangaistavaksi. Laillisuusperiaate eli legaliteettiperiaate on rikosoikeuden tärkein periaate ja tulkintanormi. Laillisuusperiaatteeseen kuuluu myös täsmällisyysvaatimus eli vaatimus rikoslain sisällön tarkkarajaisuudesta.³⁹ Perustuslakivaliokunta on todennut, että lain sanamuodosta pitää pystyä ennakolta päättelemään, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa.⁴⁰ Absoluuttisen täsmällisiä säännöksiä ei kuitenkaan voida säätää, sillä kielellisiin ilmauksiin sisältyy jonkinasteista epätäsmällisyyttä.⁴¹ Puitepäätöstä säädettäessä lakivaliokunta lausui, että rangaistavuuden ulottaminen terroristiryhmän toimintaan osallistumiseen on ongelmallista täsmällisyysvaatimuksen kannalta. Erityisen ongelmallisena koettiin, ettei toimintaan osallistumisen rangaistavuuden edellytyksenä ollut se, että terroristiryhmä on toteuttanut rikollisen teon.⁴² Suomessa oli nimittäin aikaisemmin katsottu, että tällainen kriminalisointi oli rikosoikeuden yleisten periaatteiden vastaista.⁴³ Lakivaliokunta katsoikin mietinnössään, että sääntelyn täsmällisyyden kannalta pykälää pitäisi muuttaa siten, että rangaistavuuden edellytyksenä on, että terroristiryhmän toiminnassa tehdään 1 §:ssä tarkoitettu rikos tai sen rangaistava yritys tai 2 §:ssä tarkoitettu rikos.⁴⁴ Tämä vaatimus otettiin aluksi käyttöön, mutta lakia muutettiin vuonna 2007 siten, että enää toimintaan osallistumisen rangaistavuutta ei sidottu siihen, oliko terroristiryhmä toteuttanut terroristisen päärikoksen.

Laillisuusperiaatteen kannalta ongelmalliseksi katsottiin niin ikään alun perin ehdotettu kohta 6, jonka mukaan rangaistaisiin sitä, joka muulla vakavuudeltaan edellisiin kohtiin rinnastettavalla tavalla toimii terroristiryhmän hyväksi.⁴⁵ Perustuslakivaliokunnan mukaan säännös oli sääntelyn tarkkuuden kannalta arveluttava.⁴⁶ Myös lakivaliokunta katsoi mietinnössään, että kyseinen kohta ei ollut täsmällisyysvaatimuksen kannalta riittävän tarkkarajainen, koska säännöksen perusteella ei ollut mahdollista tietää etukäteen, mitkä teot ovat rangaistavia kyseisen kohdan mukaan. Kohtaa muutettiin lakivaliokunnan palautteen myötä ja lakiin otettiin kohta 6, jonka mukaan on rangaistavaa hoitaa terroristiryhmän tärkeitä taloudellisia asioita tai antaa

³⁹ Lappi-Seppälä ym. päivittyvä julkaisu > I YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ > 2. Rikosoikeudellisen vastuun yleisistä edellytyksistä (RL 3 luku) > Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate (RL 3:1) > Laillisuusperiaatteen sääntely.

⁴⁰ PeVL 10/2000 vp, s. 2.

⁴¹ Melander 2008, s. 248.

⁴² LaVL 20/2001 vp, s. 3 ja 5.

⁴³ HE 183/1999 vp, s. 7.

⁴⁴ LaVM 24/2002 vp, s. 6.

⁴⁵ HE 188/2002 vp, s. 54.

⁴⁶ PeVL 48/2002 vp, s. 3.

ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä taloudellisia tai oikeudellisia neuvoja. Lisäksi lakiin lisättiin kohta 7, jossa rangaistavaksi säädettiin rahanpesurikokset terroristiryhmän hyväksi.⁴⁷ Myöhemmin kohtien numerointi muuttui, kun värvääminen ja koulutuksen antaminen säädettiin rangaistavaksi omina säännönsinään Euroopan neuvoston terrorismin ehkäisemistä koskevan yleissopimukseen liittymisen yhteydessä.⁴⁸ Lakivaliokunnan mietinnön seurauksena myös pykälän nimeksi vaihdettiin ”terroristiryhmän toiminnan edistäminen”, vaikka alun perin pykälän nimeksi ehdotettiin rikosnimikettä ”terroristiryhmän toimintaan osallistuminen”.⁴⁹

Terroristijärjestön toimintaan osallistumista pohdittiin myös terrorismidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä. Silloin ehdotettiin, että terroristijärjestöön tai -ryhmään tai muuhun vastaavaan organisaation kuuluminen olisi säädetty rangaistavaksi sellaisenaan, vaikka uusi terrorismidirektiivi ei sellaista vaatinutkaan eivätkä muutkaan kansainväliset velvoitteet sellaista edellyttäneet. Jäsenyyttä ei kuitenkaan säädetty rangaistavaksi.⁵⁰

2.2 Muutos toiminnan edistämisestä ryhmän toimintaan osallistumiseen

Oikeusministeriö julkaisi vuonna 2020 työryhmämietinnön terrorismirikoslainsäädännön ajankäytöstä. Mietinnön mukaan terrorismirikoksia koskevat rangaistussäännökset olivat Suomessa kansainvälisten velvoitteiden mukaisia, joskin esimerkiksi terrorismidirektiivin täytäntöönpanon arviointi oli mietinnön julkaisuhetkellä vielä käynnissä.⁵¹ Ennen vuoden 2021 lakiuudistusta rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentissa kuvatut tekotavat oli lueteltu tyhjentävästi. Tämän vuoksi katsottiin, että Suomen lainsäädäntö oli jonkin verran suppeampi kuin EU:n terrorismidirektiivin velvoitteet olisivat edellyttäneet. Hallituksen esityksessä myös katsottiin, että terroristiryhmän puitteissa tapahtuvien terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tekemistä voivat olennaisesti edistää myös sellaiset toimet, joita RL 34a:4.1:ssä ei ollut mainittu ja tämän vuoksi oli perusteltua täydentää momentin sääntelyä.⁵² Lainsäädäntömuutosten taustalla oli suomalaisten kotiuttamiseen al-Holin leiriltä liittyvä hallituksen joulukuussa 2019 tekemä linjaus terrorismirikoslainsäädännön tarkastelusta ja tarpeellisten lainsäädäntömuutosten tekemisestä.⁵³

⁴⁷ LaVM 24/2002 vp, s. 6.

⁴⁸ SopS 48/2008.

⁴⁹ LaVM 24/2002 vp, s. 7.

⁵⁰ HE 30/2018 vp, s. 37.

⁵¹ Oikeusministeriön mietintö 2020:8, s. 57–58, 64.

⁵² HE 89/2021 vp, s. 18.

⁵³ LaVM 15/2021 vp, s. 3.

Hallituksen esityksessä otettiin myös kantaa RL34a:4:n rikosnimikkeeseen. Alkuperäinen ehdotus rikosnimikkeeksi oli terrorismirikoslainsäädäntöä säädettyä ollut terroristiryhmän toimintaan osallistuminen, mutta lakivaliokunnan jokseenkin suppeiden perustelujen seurauksena nimikkeeksi vaihdettiin terroristiryhmän toiminnan edistäminen.⁵⁴ Hallituksen esityksessä kuitenkin katsottiin vuonna 2021, että vaikka pykälän mukaan rikoksenteijä toimii edistääkseen terroristiryhmän terroristisia rikoksia, ei se tarkoita, että tekijän tahallisuuteen viittaavan edistämisen tulisi olla myös rikosnimikkeessä. Rikosnimikkeen terroristiryhmän toiminnan edistämisen katsottiin mahdollisesti vaikuttaneen siihen, että Suomen lainsäädännön oli jossain tilanteissa tulkittu olevan suppeampi kuin muiden valtioiden lainsäädäntö. Useimpien valtioiden terrorismilainsäädännössä nimittäin puhutaan juuri osallistumisesta terroristiryhmän -tai organisaation toimintaan, kuten on asianlaita myös EU:n terrorismipuitepäätöksen, terrorismidirektiivin ja Euroopan neuvoston yleissopimuksen lisäpöytäkirjan sääntelyssä. Katsottiin, että edistämisen sijaan RL 34a:4:n tekoja voidaan kutsua myös yhtä hyvin osallistumiseksi. Tätä tuki se, että myös hyvin samankaltaisen RL 17:1a:n rikosnimikkeenä on osallistuminen eikä edistäminen. Edellä mainituin perustein katsottiin, että rikoslain 34 a luvun 4 §:n rikosnimike olisi perusteltua muuttaa terroristiryhmän toimintaan osallistumiseksi.⁵⁵

Muutos ei jäänyt pelkästään rikosnimikkeen vaihtamiseen, sillä RL 34a:4.1:n 4 kohtaa muutettiin niin, että rangaistavaa on terroristiryhmän terroristisen rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitaminen.⁵⁶ Kuten edellä on tuotu ilmi, rikoslain 34 a luvun 4 §:ää säädettyä ehdotettiin 1 momenttiin otettavaksi kohta, jossa olisi kriminalisoitu muulla vakavuudeltaan edellisiin kohtiin rinnastettavalla tavalla toimiminen terroristiryhmän hyväksi. Silloin lakivaliokunta ja perustuslakivaliokunta katsoivat kyseisenkaltaisen sääntelyn laillisuusperiaatteen kannalta epäilyttäväksi.⁵⁷ Oikeusministeriön työryhmämietinnössä laillisuusperiaate saiikin huomiota. Mietinnössä kuitenkin katsottiin, että aikanaan ehdotettua kohtaa tarkkarajaisempi ja sääntelyn tavoitteen kannalta perustellumpi on sellainen kohta, jossa edistämistoimi on sidottu terroristiryhmän rikollisen toiminnan edistämiseen eikä aikanaan ehdotetulla tavalla yleisesti terroristiryhmän hyväksi toimimiseen.⁵⁸ Keskeistä on, että tekijän toiminta olennaisesti edistää ryhmän rikollisen tavoitteen saavuttamista. Mietinnössä katsottiin, että kuvatussa

⁵⁴ LaVM 24/2002 vp, s. 7.

⁵⁵ HE 89/2021 vp, s. 18–19.

⁵⁶ HE 89/2021 vp, s. 22.

⁵⁷ LaVM 24/2002 vp, s. 6 ja PeVL 48/2002 vp, s. 3.

⁵⁸ Kyseisellä muutoksella laajennettiin myös rikoslain 34 a luvun 4 §:ään kiinteästi liittyvän 34 a luvun 5 c §:n soveltamisalaa. 5 c §:ssä säädetään rangaistavaksi matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten ja pykälän 1 momentin mukaan rangaistaan henkilöä, joka matkustaa toiseen valtioon tehdäkseen siellä rikoslain 34 a luvun 1, 1 a, 2–4, 4 a–4 c, 5, 5 a tai 5 b §:ssä tarkoitetun rikoksen. Lakimuutoksen seurauksena rangaistavaksi tuli siten myös matkustaminen laajennuksen piiriin kuuluvien tekojen tekemistä varten. HE 89/2021 vp, s. 23.

toiminnassa on usein kyse vähintään tietyn ajan kestävästä toiminnasta ja siitä syystä tällaista toimintaa voidaan kuvata tehtävän hoitamiseksi. Lisäksi työryhmä ehdotti, että lakipykälän 2 momenttia muutetaan niin, että siinä ei enää mainita oikeudellista neuvontaa.⁵⁹

Hallituksen esityksessä otettiin kantaa laillisuusperiaatteeseen. Esityksessä tuotiin esille se, että perustuslakivaliokunta oli korostanut rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen merkitystä, kun teon rangaistavuus ulottuu aikaisempaan tekoon kuin mitä on säädetty terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelusta (RL 34a:2).⁶⁰ Esityksen mukaan ehdotettu lakimuutos katsottiin riittävän tarkkarajaiseksi, koska tunnusmerkistöissä tarkoitettuja tehtäviä rajattaisiin hyväksyttävällä tavalla kohdan perusteluissa. Lisäksi muutettu RL 34a:4.1:n 4 kohta koskee aktiivisia ja tahallisia tekoja, aivan kuten perustuslakivaliokunta on aikaisemmin edellyttänyt vastaavilta kriminalisoinneilta.⁶¹

Myös perustuslakivaliokunta ja lakivaliokunta ovat lausunnoissaan ottaneet kantaa laillisuusperiaatteeseen. Perustuslakivaliokunta viittasi siihen, että se on jo aikaisemmin arvioinut terrorismiin liittyvien kriminalisointien suhdetta perustuslakiin.⁶² Perustuslakivaliokunta oli aiemmin katsonut, että rikosoikeudelliseksi sääntelyksi terrorismirikokset muodostavat monimutkaisen ja vaikeaselkoisen kokonaisuuden ja että usein terrorismirikoksissa kriminalisointi merkitsee rangaistusvastuun ulottamista tekoon, joka voi olla huomattavan etäällä aiotusta terroristisessa tarkoituksessa tehtävästä rikoksesta.⁶³ Perustuslakivaliokunta kiinnitti huomiota siihen, että ehdotettu lakipykälä on avoin eikä siinä luetella tyhjentävästi, millaiset teot ovat kiellettyjä. Perustuslakivaliokunta katsoi kuitenkin, että ehdotettu säännös on kuvattu perustuslain 8 §:ssä edellytetyn rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vähimmäisvaatimukset täyttäen.⁶⁴ Myös lakivaliokunta päätyi katsomaan, että ehdotettu säännös on rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen mukainen. Lakivaliokunta myös katsoi, että sisällyttämällä esimerkkitaapauksia säännökseen ei saada minkäänlaista lisäarvoa säännöksen soveltamisen tai laillisuusperiaatteen kannalta. Lakivaliokunta kannatti ehdotetun säännöksen hyväksymistä muuttumattomana, joskin se kuitenkin esitti eräitä huomioita säännöksen perusteluihin.⁶⁵ Näillä perusteilla katsottiin, että

⁵⁹ Oikeusministeriön mietintö 2020:8, s. 76–77.

⁶⁰ PeVL 20/2018 vp, s. 3.

⁶¹ HE 89/2021 vp, s. 53–54. ja PeVL 20/2018 vp, s. 3.

⁶² PeVL 34/2021 vp, s. 2.

⁶³ PeVL 37/2016 vp, s. 3.

⁶⁴ PeVL 34/2021 vp, s. 3.

⁶⁵ LaVM 15/2021 vp, s. 6.

lakimuutos voitiin hyväksyä työryhmän ehdottamalla tavalla.⁶⁶ Rikoslakia muutettiin lailla 1267/2021 ja muutettu rikoslain 34 a luvun 4 § tuli voimaan 22.12.2021.

⁶⁶ HE 89/2021 vp, s. 23.

3 Terroristiryhmän toimintaan osallistumisen rangaistusvastuun edellytyksistä

3.1 Tahallisuuden aste terroristiryhmän toimintaan osallistumisessa ja erityinen edistämistarkoitus

Rikoslain 34 a luvun 4 §:n mukainen osallistuminen terroristiryhmän toimintaan edellyttää tekijältä tahallisuutta.⁶⁷ Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen ei siis ole rangaistavaa tuotamuksellisena. Tahallisuusvaatimus ilmenee myös pykälän sanamuodosta ”[joka] edistääkseen - - rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä, - -”. Sanamuodon mukaisesti terroristiryhmän toimintaan osallistuminen edellyttää korkeampaa tahallisuuden astetta, eli sitä, että teko on tehty terroristiryhmän rikollisen toiminnan edistämiseksi. Näin ollen tekijän on oltava tietoinen, että hän toimii terroristiryhmän hyväksi. Jos henkilö esimerkiksi vuokraa varastotilan yksityishenkilölle tietämättä siitä, että varasto tulee terroristiryhmän käyttöön, ei henkilö toimi tahallisesti ja siten hän ei ole rikosoikeudellisessa vastuussa vuokrauksesta. Rangaistusvastuun edellytyksenä on lisäksi se, että henkilö on tietoinen terroristiryhmän tarkoituksesta tehdä terroristisia rikoksia.⁶⁸ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että tekijällä tulisi jo tekoa tehdessään olla tiedossaan sellainen tulevaisuudessa tehtävä terrori-isku tai muu terroristisessa tarkoituksessa tehty rikos, joka on yksityiskohtaisesti yksilöity esimerkiksi tekoajan, teon kohteen, tekopaikan tai muun vastaavan seikan suhteen.⁶⁹

Rikosoikeustieteessä tahallisuus jaetaan pääsääntöisesti seuraustahallisuuteen ja olosuhdetahallisuuteen. RL 3:6:n mukaan tekijä on tehnyt tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hänen tarkoituksenaan on ollut aiheuttaa seuraus, hän on pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä taikka tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä. Seuraustahallisuus jaetaan perinteisesti siis kolmeen eri asteeseen: tarkoitustahallisuuteen (*dolus determinatus*), varmuustahallisuuteen (*dolus directus*) ja todennäköisyystahallisuuteen (*dolus eventualis*). Olosuhdetahallisuudella puolestaan viitataan muihin tunnusmerkistötekijöihin. Olosuhteella tarkoitetaan kaikkia niitä tosiasioita tai oikeudellisia seikkoja, joiden pitää täytyä, jotta tunnusmerkistön objektiivinen puoli toteutuu. Lain esitöissä on esimerkkinä olosuhteesta esitetty se, että kätkemisrikoksessa vaaditaan omaisuuden olevan rikoksella saatu tai että henkirikoksen uhrina on ihminen.⁷⁰

⁶⁷ HE 188/2022 vp, s. 51–52.

⁶⁸ HE 188/2022 vp, s. 51.

⁶⁹ HE 89/2021 vp, s. 37.

⁷⁰ HE 44/2002 vp, s. 71–72.

Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen on vapautettu aksessorisuusvaatimuksesta eli RL34a:4:n mukaisesta teosta rankaiseminen ei edellytä, että terroristiryhmä olisi toteuttanut päärikoksen. Tätä kutsutaan myös terrorismirikoksen täyttymisen merkityksettömyydeksi.⁷¹ Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen on tunnusmerkistötekijöiden perusteella tekorikos, jossa tietty toimintaan ryhtyminen tai käyttäytyminen itsessään aiheuttaa rikosvastuun.⁷² Koska RL 34a:4 ei edellytä itse teosta erillistä seurausta, ei ryhmän toimintaan osallistumiseen sovelletta seurustahallisuus.⁷³ RL 34a:4:ssä viitataan RL 34a:1:ssä mainittuihin tekotapoihin. RL 34a:1:ssä teon vaarapotentiaali ilmaistaan sanoilla ”on omiaan aiheuttamaan vahinkoa”. Näin ollen terroristiryhmän toimintaan osallistuminen on abstrakti vaarantamisrikos. Koska abstraktiin vaaraan ei sovelleta seurustahallisuutta, terroristiryhmän toimintaan osallistumisen rangaistusvastuu ei senkään puolesta voi perustua seurustahallisuudelle.⁷⁴

Kun RL 34a:4:ään ei sovelleta seurustahallisuutta, olisi helppo ajatella, että siihen soveltuu automaattisesti puhtaasti olosuhdetahallisuus. Asia ei kuitenkaan ole näin yksinkertainen.⁷⁵ Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen nimittäin edellyttää tekijältä erityistä edistämistarkoitusta tai vaihtoehtoisesti kvalifioitun tiedon vaatimusta. Edistämistarkoituksella viitataan siihen, että tekijä tietoisesti haluaa edistää terroristiryhmän rikollista toimintaa ja kvalifioitun tiedon vaatimuksella viitataan siihen, että tekijän on oltava vähintäänkin tietoinen siitä, että hän toimii terroristiryhmän hyväksi, vaikka hänen tavoitteenaan ei suoraan olisikaan ryhmän toiminnan edistäminen.⁷⁶ Näitä tunnusmerkistötekijöitä kutsutaan subjektiivisiksi tunnusmerkistötekijöiksi. Subjektiiviset tunnusmerkistötekijät edellyttävät tekijältä itseltään tiettyä tietämistä tai tarkoittamista. Subjektiiviset tunnusmerkit eivät kuitenkaan lähtökohtaisesti itsessään ole tahallisuuden kohteita, vaan kohteina ovat objektiiviset elementit. Erityinen tarkoitus ja tietäminen muistuttavat tahallisuuden asteita ja tietämistä pidetäänkin usein kvalifioituna tahallisuuden muotona. Tällöin erillistä tahallisuuskatetta ei kyseiseen objektiiviseen seikkaan nähden enää tarvita.⁷⁷ Näin on myös terroristiryhmän toimintaan osallistumisen osalta.⁷⁸ Minkälaista tahtoa suhteessa erityiseen edistämistarkoitukseen sitten vaaditaan? Suhdetta on kuvattu muun

⁷¹ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (CETS No. 196), kohta 34: “One of the characteristics of the new crimes introduced by the Convention is that they do not require that a terrorist offence - - actually be committed.”

⁷² Myöskään lain esitöissä ei ole esitetty, että ryhmän toimintaan osallistumisen tulisi aiheuttaa jonkinlainen seuraus. Lohse 2012, s. 170.

⁷³ Lohse 2012, s. 194.

⁷⁴ Lohse 2012, s. s. 170 ja 194.

⁷⁵ Lohse 2012, s. 194.

⁷⁶ HE 188/2002 vp, s. 51, 57–58.

⁷⁷ Matikkala 2005, s. 545–546.

⁷⁸ Lohse 2012, s. 195.

muassa termeillä korotettu tahallisuusvaatimus⁷⁹, kvalifioitu tahallisuusvaatimus⁸⁰ ja tahallisuuden korkeampi aste⁸¹. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että erityinen tarkoitus edellyttää samanasteista tahtoa kuin tarkoitustahallisuudessa edellytetään. *Lohsen* mukaan subjektiivisiin tunnusmerkkeihin liittyvä luonnehdinta tahallisuuskatetta edellyttämättöminä seikkoina ei olisi enää puolustettavissa, mikäli erityisen tarkoituksen hyväksyttäisiin olevan alemmalla tasolla kuin tarkoitustahallisuuden.⁸²

Tahallisuus voi vaihtoehtoisesti perustua myös edistämisseikkoja koskevaan tietämiseen.⁸³ Toisin sanoen tahallisuus perustuu tällöin kvalifioituun tietoon edistämisestä.⁸⁴ Lainvalmisteluaineistossa omaksutun kannan mukaan tietäminen tunnusmerkistötekijänä merkitsee korkeampaa tahallisuuden astetta kuin alinta tahallisuuden astetta.⁸⁵ Kvalifioidun tiedon vaatimuksen voidaan katsoa edellyttävän tekijältä varmuustahallisuuteen verrattavaa tietoisuutta, toisin sanoen tekijän on pidettävä asiantilaa - eli tekonsa terroristiryhmän rikollisen toiminnan edistämistä - varmana. Kvalifioitu tieto ei edellytä erillistä tahallisuuskatetta, koska korkein tiedon taso on varmuus tunnusmerkistön toteutumisesta.⁸⁶ Terroristiryhmän toimintaan osallistumista sääntelevä RL 34a:4 edellyttää, että tekijän tietoisuus ulottuu ryhmittymän luonteeseen terroristiryhmänä, ja että tekijä tietää toimintansa edistävän terroristiryhmän toimintaa.⁸⁷ Samanlainen edellytys löytyy EU:n terrorismidirektiivin 4 artiklan 2 kohdan b alakohdasta, jonka mukaan terroristiryhmän toimintaan osallistuminen on rangaistavaa, jos tekijä on jollakin tavalla tietoinen siitä, että osallistuminen edistää terroristiryhmän rikollista toimintaa.

Kuten edellä on todettu, terroristiryhmän toimintaan osallistumiseen eivät sovellu seuraustahallisuuden opit, vaan tahallisuus on lähempänä olosuhdetahallisuutta. Peittämisperiaatteen mukaisesti teolta edellytetään objektiivisiin tunnusmerkistötekijöihin eli tekotapaan ja abstraktiin vaaraan ulottuvaa tahallisuuskatetta. Lain esitöissä ei ole otettu kantaa siihen, millaista tahallisuuden astetta olosuhdetahallisuudessa vaaditaan, vaan se on jätetty oikeuskäytännön ratkaistavaksi, joskin tunnusmerkistöerehdystä koskeva säännös on otettava arvioinnissa huomioon. Tunnusmerkistöerehdystä koskevan säännöksen mukaan, jos tekijä ei teon hetkellä ole selvillä

⁷⁹ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 275.

⁸⁰ HE 44/2002 vp, s. 74.

⁸¹ HE 188/2002 vp, s. 51. Lainvalmisteluasiakirjojen mukaan tahallisuuden korkeampi aste tarkoittaa, että teko on tehty rikollisen toiminnan edistämiseksi.

⁸² Lohse 2012, s. 195. ja Husabø – Bruce 2009, s. 138.

⁸³ HE 188/2002 vp, s. 51 – 52.

⁸⁴ Lohse 2012, s. 202.

⁸⁵ HE 44/2002 vp, s. 74.

⁸⁶ Lohse 2012, s. 203.

⁸⁷ HE 188/2002 vp, s. 51–52.

kaikkien niiden seikkojen käsillä olosta, joita rikoksen tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää, tai jos hän erehtyy sellaisesta seikasta, teko ei ole tahallinen. Korkein oikeus on kuitenkin ratkaisussaan KKO 2006:64 linjannut, että tunnusmerkistöerehdystä koskevaa säännöstä ei ole pidä tulkita siten, että tarkoituksellinen tietämättömyys olosuhteista poistaisi tahallisuuden. Samassa ratkaisussa korkein oikeus myös katsoi, että olosuhdetahallisuutta arvioitaessa ratkaisevaa on se, että tekijä on ollut tietoinen kaikista rikoksen tunnusmerkistöön kuuluvista tekijöistä tai että tekijä on vähintäänkin pitänyt niiden olemassaoloa varsin todennäköisenä. Korkein oikeus siis asetti olosuhdetahallisuuden alarajaksi todennäköisyystahallisuuden. Korkein oikeus on vahvistanut ratkaisuillaan KKO 2012:66, KKO 2013:17, KKO 2013:55, KKO 2014:54, KKO 2015:66 ja KKO 2016:92 sen, että olosuhdetahallisuudelta vaadittava tahallisuus vastaa todennäköisyystahallisuutta. Vaikka ratkaisut eivät ole koskeneet terrorismirikoksia, on korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön valossa melko varmaa, että myös terroristiryhmän toimintaan osallistumisessa olosuhdetahallisuutta arvioidaan todennäköisyystahallisuusmallin valossa.

Terroristiryhmän toimintaan osallistumisessa tahallisuusarvion kohteena on tekijän tietoisuus ulkoisesti havaittavista tosiasiallisista olosuhteista ja seikoista. Olosuhdetahallisuuden kohdentamisen vaikeudet ilmenevät terroristiryhmän toimintaan osallistumisessa erityisesti arvottamista edellyttävistä tunnusmerkistötekijöissä ja terroristiryhmäkriteerissä.⁸⁸ Ensimmäistä ongelmaa kutsutaan deskriptiivisten ja normatiivisten tunnusmerkkien kahtiajaoksi.⁸⁹ Deskriptiiviset tunnusmerkit ovat tavallisesti kuvailevia ja normatiiviset taas arvoväritteisiä. Deskriptiivisissä tunnusmerkeissä tahallisuuden kohde on havaittavissa aistein ja normatiivisissa tunnusmerkeissä edellytetään jonkinlaista psyykkistä työstämistä tai suoritusta.⁹⁰ Esimerkiksi tunnusmerkistötekijät ”muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla” (RL 34a:4.1:n 1 kohta) tai ”muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä” (RL 34a:4.1:n 2 kohta) edellyttävät merkityksen tuntemista ja tuottamista.⁹¹ Normatiiviset tunnusmerkistötekijät eivät edellytä, että tunnusmerkin täyttävä asiantila on tekijälle täysin selvä, jos oikeusjärjestyksen ja tekijän käsitykset tunnusmerkkien sisällöistä ja merkityksestä ovat riittävän samanlaiset.⁹² Terroristiryhmää koskeva tunnusmerkki edellyttää RL 34a:4:ltä, että tekijän tahallisuus perustuu RL 34a:6.2:n terroristiryhmän legaalimääritelmään. Kun tahallisuus perustuu kvalifioitun tiedon varaan, jonka kohteena on kollektiivin luonne terroristiryhmänä, ryhmätunnusmerkkiin nähden ei tarvita

⁸⁸ Lohse 2012, s. 205–206.

⁸⁹ Matikkala 2005, s. 555–556.

⁹⁰ HE 44/2002 vp, s. 105.

⁹¹ Lohse 2012, s. 206.

⁹² HE 44/2002 vp, s. 105.

matalamman tahallisuusasteen olosuhdetahallisuuskatetta. Mikäli ryhmän toimintaan osallistumisen tahallisuutta arvioidaan edistämistarkoituksen kautta, ryhmän toimintaan osallistujan on oltava selvillä ryhmästä. Tämä johtuu siitä, että tekijä ei voi tavoitella terroristiryhmää tunnusmerkkinä, mutta tekijä voi olla tietoinen terroristiryhmän olemassaolosta.⁹³

Tulkintaongelmia teon tahallisuudesta voi aiheutua silloin, kun tekijä ei ole tietoinen muiden ryhmän jäsenten tekemisistä. Tekijä voi joko tietoisesti pysytellä tietämättömänä tai terroristiryhmä itse pitää tekijän pimennossa muiden roolista. Koska tekijän on oltava tietoinen tekonsa vaikutuksesta ryhmän toimintaan, se, että hän ei tiedä muiden teoista, rajoittaa hänen olosuhdetietoisuuttaan. Muutenkin on mahdollista, että tekijän tietoisuus toteutettavasta terroristisesta päärikoksesta on heikkoa. Tällaisissakaan tilanteissa rikostyyppiin sovellettava olosuhdetahallisuuden rajanvetomalli ei saisi pitää reaali maailman reunaehtoja lähtökohtaisesti vaikeina tapauksina, vaan valitun mallin olisi oltava näissäkin tilanteissa ratkaisuvoimainen *in concreto*.⁹⁴ Tekijän rikosoikeudellinen vastuu ei kuitenkaan edellä esitellyn korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön mukaisesti poistu sillä, että tekijä itse on tarkoituksella jättäytynyt tietämättömäksi muiden henkilöiden osallisuudesta ja teoista. Koska olosuhdetahallisuuteen sovelletaan todennäköisyystahallisuuden rajaa, ongelmaksi voi muodostua se, miten pystytään osoittamaan tekijän tietoisuus RL 34a:4:n mukaisista tunnusmerkistöistä, kun tekijän tietoisuutta on tarkoituksella rajoitettu. Koska todennäköisyystahallisuus edellyttää, että tekijä on mieltänyt tunnusmerkistötekijän toteutumisen olevan vähintään 51 %⁹⁵, eikä tämä alaraja jousta, voisi tästä muodostua ongelma rangaistusvastuun kannalta.⁹⁶

Tulkintavaikeuksia voi liittyä myös siihen, miten yksityiskohtaista tietoa ryhmästä toimintaan osallistuvalla vaaditaan. On hankala selvittää objektiivisesti, millaiseksi tekijä arvioi esimerkiksi terroristiryhmän henkilömäärän tai pysyvyyden. Jos katsotaan, että tekijä on mieltänyt todennäköisyyden olevan 50 % tai sen alle, rikosvastuu jäisi toteutumatta kategorisesti tällaisissa tilanteissa. Myöskään se, että tekijä tietää ryhmän toiminnan terroristisesta tarkoituksesta ei riitä rikosvastuuseen toimintaan osallistumisena, jos tekijä on pitänyt varsin todennäköisenä, että ryhmän jäsenet toimivat ja tekevät rikoksia yksin.⁹⁷ Tarkoituksellinen tietämättömyys siitä,

⁹³ Lohse 2012, s. 207.

⁹⁴ Lohse 2012, s. 209.

⁹⁵ HE 44/2002 vp, s. 84. Lain esitöiden mukaan tahallisuusvastuu alkaa jo tilanteessa, jossa seurauksen syntyminen on tekijän motivaatiossa vaihtoehto, jota hän pitää todennäköisempänä kuin sen syntymättä jäämistä.

⁹⁶ Lohse 2012, s. 209.

⁹⁷ HE 44/2002 vp, s. 51–52 ja 62.

Mikäli tekoa ei voida katsoa myöskään avunannoksi RL 34a:1:än terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen tai RL 34a:2:n terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmisteluksi tai avunannoksi siihen, jää teko

että jäsenet toimivat yhdessä, ei kuitenkaan poista rangaistusvastuuta Näiden lisäksi olosuhdetahallisuutta terroristiryhmän toimintaan osallistumisen osalta koettelee abstrakti vaara, sillä tekijän ei kovin helposti pystytä abstraktisessa vaarantamistilanteessa mieltäneen vaaran aiheutumisen olleen varsin todennäköistä⁹⁸. Tekijän tulisi olla rangaistusvastuussa teostaan myös silloin, kun teko johtuu esimerkiksi tilapäisestä tajunnan häiriöstä, jonka tekijä on aiheuttanut itselleen käyttämällä päihdyttäviä aineita.⁹⁹

Rikosvastuun toteutumiseksi tekijältä edellytetään teon vaarallisuuden ja edistämisen lisäksi sitä, että tekijä on ottanut kielletyn riskin. Kielletty riski täytyy pitää erillään tahallisuusarvioinnissa, koska kielletty riski on osa teon huolimattomuutta. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin katsottu, että vaara on myös abstraktissa muodossaan olosuhdetahallisuuden kohde, koska tekijän on ymmärrettävä, että hänen tekonsa kuuluu luonteeltaan vaaralliseen tekotyyppiin. Oikeuskirjallisuudessa on myös katsottu, että kielletty riski eli teon huolimattomuuden ensimmäinen edellytys koskee kaikkia rikostyyppisiä ja rikoksia.¹⁰⁰ Jos henkilön toiminta ei täytä tunnusmerkistötekijöitä eli toisin sanoen hän toimii sallitulla tavalla, jo objektiiviset tunnusmerkit johtavat vastuuvapauteen.¹⁰¹ Sallittua riskinottoa on siten esimerkiksi se, että kannattaa terroristiryhmän toimintaa sellaisin mielenilmauksin, jotka eivät ole väkivaltaan yllyttämistä tai vihapuhetta.¹⁰² Sen sijaan kiellettyä riskinottoa on esimerkiksi asiakkaan tuntemisvelvollisuuden laiminlyönti tilanteissa, joissa epäillään asiakasta RL 34a:4.1:n 5 kohdan mukaisesta rahanpesusta.¹⁰³ Koska tahallisuuden on peitettävä teon huolimattomuuden ainesosista ainoastaan kielletty riski, on riittävää, että tekijä ymmärtää ottaneensa kielletyn riskin toiminnassaan.¹⁰⁴

3.2 Terroristiryhmän määrittely

Rikoslain 34 a luvun 4 §:n mukainen rangaistusvastuu edellyttää, että tekijä on tietoinen siitä, että hän edistää terroristiryhmän rikollista toimintaa, joten on oleellista määritellä, mitä terroristiryhmällä tarkoitetaan. Terroristiryhmän toimintaan osallistumisessa ei ole kyse

kokonaan rankaisematta. Mikäli ei ole pystytty osoittamaan, että tekijä on ollut tietoinen terroristiryhmän luonteesta, jää teko kokonaan rankaisematta. Mielestäni voisikin olla perusteltua, että myös yksittäisen terroristin tukeminen tai avustaminen olisi rangaistavaa omana säännöksensä, jolloin välttyttäisiin edellä mainitulta ongelmalta.

⁹⁸ Tämä siksi, että abstrakti vaara ei edellytä, että todellista vaaratilannetta olisi syntynyt. Korkka-Knuts – Frände – Helenius 2020, s. 150.

⁹⁹ HE 44/2002 vp, s. 88.

¹⁰⁰ Lohse 2012, s. 208.

¹⁰¹ Matikkala 2005, s. 49.

¹⁰² HE 188/2002 vp, s. 58.

¹⁰³ Lohse 2012, s. 208 ja laki rahanpesun ja terrorismin rahoittamisen estämisestä (444/2017).

¹⁰⁴ Lohse 2012, s. 208.

rikoskumppanuudesta vaan niin sanotusta välttämättömästä osallisuudesta, joka on teonkuvauksessa edellytetty objektiivisesti merkityksellinen olosuhde.¹⁰⁵ Terroristiryhmän toimintaan osallistuvan henkilön voidaan ajatella olevan terroristiryhmän tukijäsen, millä tarkoitetaan sitä, että henkilö avustaa yleisesti ryhmän toimintaa, mutta ei kuitenkaan osallistu varsinaisen terrori-iskun toteuttamiseen. Tukijäsenistä tulee erottaa vielä passiiviset tukijäsenet, jotka eivät osallistu terroristiryhmän toimintaan millään muodollisella tavalla, vaan lähinnä aatteellisista tai etnisistä syistä suhtautuvat positiivisesti ryhmän tavoitteisiin.¹⁰⁶ RL 34a:4 ei siten edellytä, että tekijä olisi terroristiryhmän jäsen. Toisaalta lainvalmisteluaineistossa on katsottu, että ryhmään kuulumisen ja toimintaan osallistumisen välillä ei välttämättä ole mainittavaa eroa ja että terroristiryhmän toimintaan osallistumisen voidaan katsoa ilmentävän sellaiseen ryhmään kuulumista.¹⁰⁷

RL 34a:6:n mukaan terroristiryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 tai 1 a §:ssä tarkoitettuja rikoksia. Rikoslain määritelmän taustalla on EU:n terrorismidirektiivin 2 artiklan 3 kohta. 2 artiklan mukaan rakenteeltaan jäsentyneellä ryhmällä tarkoitetaan yhteenliittymää, joka ei ole muodostunut sattumalta rikoksen tekemiseksi välittömästi ja jonka jäsenillä ei ole välttämättä muodollisesti määriteltyjä tehtäviä. Lisäksi ryhmän kokoonpano ei välttämättä pysy jatkuvasti samana tai sen rakenne ei ole välttämättä kehitetty pitkälle. Tiivistettynä terroristiryhmän täytyy täyttää seuraavat osatekijät: henkilömäärä, pysyvyys, jäsentyneisyys, yhteistuumaisuus ja terrorismirikoksen tekemistarkoitus. Lähtökohtaisesti terroristiryhmän määrittely on selkeää, mutta terroristiryhmien rakenteettomuus ja uudet toimintamuodot voivat aiheuttaa ongelmia ryhmän kriteerien täyttymisessä.¹⁰⁸

Terroristiryhmän tulee siis olla useamman kuin kahden henkilön muodostama yhteenliittymä. Kahden henkilön rikoksia koskeva yhteistyö ei täytä terrorismiryhmän määritelmää, mutta tällainen tilanne voi tulla arvioitavaksi esimerkiksi rikoskumppanuutena (RL 5:3). Tulkintaongelmia voi kuitenkin syntyä silloin, kun terroristisolussa on vain kaksi henkilöä, ja solu toimii itsenäisesti katto-organisaation alla. Jos solun side suurempaan terroristijärjestykseen on selvä, voidaan henkilöiden katsoa kuuluvan katto-organisaatioon, jolloin sovellettavaksi tulevat terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta koskevat säännökset. Jos taas tällaista sidettä ei pystytä osoittamaan, tapaukseen voidaan soveltaa ainoastaan yleisiä osallisuutta koskevia

¹⁰⁵ Lohse 2012, s. 75.

¹⁰⁶ Härkönen 2006, s. 216, 222.

¹⁰⁷ HE 89/2021 vp, s. 15.

¹⁰⁸ Härkönen 2006, s. 223–224.

säännöksiä.¹⁰⁹ Yhteenliittymältä ei myöskään edellytetä, että henkilöt olisivat samassa paikassa tai edes saman valtion alueella tai että henkilöiden tehtävät olisivat samankaltaisia.¹¹⁰ Jäsenet voivat siis olla useassa eri maassa ja heidän tehtävänsä terroristiryhmän hyväksi voivat vaihdella merkittävästi.

Toinen tulkintaongelmia aiheuttava edellytys on vaatimus ryhmän ajallisesta pysyvyydestä. Lain esitöiden mukaan pysyvyyssmääritelmälle ei voida antaa täsmällistä sisältöä. Lähtökohdaksi voidaan kuitenkin ottaa rikollisjärjestön toimintaan osallistumista koskeva lainvalmisteluaineisto.¹¹¹ Sen mukaan viikoissa mitattava kesto ei tarkoita vielä pysyvyyttä, mutta vähintään vuoden mittainen kesto täyttää selvästi pysyvyyssvaatimuksen. Väliin jäävä kuukausien ajanjakso jää pysyvyysskriteerin kannalta tapauskohtaisen harkinnan varaan.¹¹² Käytännössä määrittely siis jää tuomioistuinten tehtäväksi. Epäselvää on myös, miten pysyvyyssvaatimusta pitäisi arvioida, kun ryhmän jäsenet vaihtuvat tiuhaan tahtiin. Jos pysyvyysskriteerin täyttymisen edellytyksenä olisi se, että ryhmän henkilökokoonpano ei muutu, pysyvyysskriteeri estäisi helposti ryhmämääritelmän täyttymisen. Lähtökohtaisesti terroristiryhmä on siis pysyvä, jos ryhmän jättäneiden tilalle tulleet henkilöt ovat ottaneet paikkansa ryhmässä jatkaakseen ryhmän terroristista toimintaa.¹¹³

Terroristiryhmän edellytetään olevaan rakenteeltaan jäsentynyt. Jäsentyneisyys määritellään terrorismidirektiivin 2 artiklassa. Sen mukaan ”rakenteeltaan jäsentyneellä ryhmällä” tarkoitetaan yhteenliittymää, joka ei ole muodostunut sattumalta rikoksen tekemiseksi välittömästi ja jonka jäsenillä ei ole välttämättä muodollisesti määriteltyjä tehtäviä, jonka kokoonpano ei välttämättä pysy jatkuvasti samana tai jonka rakenne ei ole välttämättä pitkälle kehitetty. Vastavaanlainen määritelmä on ”järjestäytyneen ryhmän” määritelmä EU:n puitepäätöksessä järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta¹¹⁴, mutta lain esitöiden mukaan rakenteeltaan jäsentyneen ryhmän järjestäytyneisyyden aste vaikuttaisi olevan alhaisempi kuin järjestäytyneen ryhmän. Esitöiden mukaan terroristiryhmän jäseniltä ei edellytetä muodollisesti määriteltyjä käskyvaltasuhteita tai tehtäviä.¹¹⁵ Näin ollen terroristiryhmän määritelmä kattaa sekä hierarkkiset että ei-hierarkkiset yhteenliittymät.¹¹⁶ Tärkeintä jäsentyneisyyden arvioinnissa on se, että

¹⁰⁹ Härkönen 2006, s. 223.

¹¹⁰ Lohse 2012, s. 76.

¹¹¹ HE 188/2002 vp, s. 61–62.

¹¹² HE 183/1999 vp, s. 10.

¹¹³ Lohse 2012, s. 77.

¹¹⁴ Euroopan unionin neuvosto (2008/841/YOS) 1 artikla 2 kohta

¹¹⁵ HE 188/2002 vp, s. 62.

¹¹⁶ Husabø – Bruce 2009, s. 202.

jäsentyneisyyttä indikoivat yhteenliittymän ja toimintatapojen piirteet ovat jollain tapaa havaittavissa ja tunnistettavissa.¹¹⁷

Ryhmän toiminnan on oltava myös yhteistuumaista. Hallituksen esityksen mukaan yhteistuumaisuutta ei ole se, että jos ryhmän jäsenet tekevät kukin tahoillaan rikoksia eivätkä he ole tietoisia toistensa teoista.¹¹⁸ Lähtökohtaisesti yhteistuumaisuuskriteeri on selvä, mutta tulkintavaikeuksia voi aiheuttaa se, jos terroristijärjestö toimii soluissa tai muuten hajautetusti. Henkilöt ovat tällaisissa tilanteissa erillisissä ryhmissä keskusjohdon alaisuudessa, eivätkä he välttämättä ole tietoisia muiden henkilöiden toiminnasta. Tällaisissa tapauksissa keskusjohtoon kuuluvien tietoisuus muiden teoista on selvä, mutta eri soluissa toimivien jäsenten tietoisuus on epäselvempi ja yhteistuumaisuuden olemassaolon näyttäminen on hankalaa.¹¹⁹ Lisäksi terroristiryhmän on pyrittävä tekemään terroristisia rikoksia. Tämä tarkoittaa sitä, että ryhmän tavoitteena on toteuttaa RL 34 a luvun 1 tai 1 a §:ssä mainittuja rikoksia. Ryhmä voi olla terroristiryhmä myös, jos sen tavoitteena on terrorismirikosten valmistelu rikoslain 34 a luvun 2 §:ssä kuvatulla tavalla.¹²⁰

¹¹⁷ Lohse 2012, s. 78.

¹¹⁸ HE 188/2002 vp, s. 62.

¹¹⁹ Härkönen 2006, s. 225.

¹²⁰ HE 188/2002 vp, s. 62. ja HE 30/2018 vp, s. 106.

4 Terroristiryhmän toimintaan osallistumisen tekotavat

4.1 Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen

Vuoden 2021 lakimuutoksen jälkeen rikoslain 34 a luvun 4 § on seuraava:

”Joka edistääkseen terroristiryhmän 1, 1 a tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa taikka tietoisena siitä, että hänen toimintansa edistää sitä,

- 1) varustaa tai yrittää varustaa terroristiryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla,
- 2) hankkii tai yrittää hankkia taikka luovuttaa terroristiryhmälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä,
- 3) hankkii tai yrittää hankkia tiedon, jonka tuleminen terroristiryhmän tietoon on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa maalle tai kansainväliselle järjestölle, taikka välittää, luovuttaa tai ilmaisee terroristiryhmälle sellaisen tiedon,
- 4) hoitaa terroristiryhmän mainitun rikollisen toiminnan kannalta olennaista tehtävää tai
- 5) tekee 32 luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitetun rikoksen,

on tuomittava, jollei teko ole 1, 1 a tai 2 §:n mukaan rangaistava taikka siitä säädetä muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta, terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

Mitä 1 momentin 4 kohdassa säädetään, ei koske rikoksen esitutkintaan tai tuomioistuinkäsittelyyn taikka rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvää oikeudellisen avustajan tai asiamiehen tehtävien hoitamista.”

Pykälässä viitataan rikoslain 34 a luvun 1 §:ään, 1 a §:ään ja 2 §:ään. Lain 1 §:ssä säädetään rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset. 1 §:n tekotapaluettelo on pitkä ja 1 momentissa säädetään ankarammat rangaistusasteikot seuraaville rikoksille, jos ne on tehty terroristisessa tarkoituksessa: 1) laitton uhkaus, perätön vaarailmoitus, törkeä julkisrauhan rikkominen, ydinenergian käyttörikos; 2) tahallinen vaaran aiheuttaminen, tahallinen räjähdერიkos, vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkominen ja julkinen kehottaminen rikokseen; 3) törkeä varkaus, törkeä moottorikulkuneuvon käyttövarkaus, tuhotyö, liikennetuhotyö, terveyden vaarantaminen, törkeä vahingonteko, ampuma-aserikos ja puolustustarvikkeiden maastavientirikos; 4) törkeä datavahingonteko, törkeä tietoliikenteen häirintä ja törkeä tietojärjestelmän häirintä; 5) kemiallisen aseiden kiellon rikkominen, biologisen aseiden kiellon rikkominen ja tahallinen törkeä ympäristön turmeleminen; 6) törkeä pahoinpitely, törkeä ihmiskauppa, panttivangin ottaminen, törkeä tuhotyö, törkeä terveyden vaarantaminen, ydinräjähdერიkos ja kaappaus; 7) surma; 8) tappo sekä 9) murha. 1 a §:ssä puolestaan säädetään rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehty radiologista asetta koskeva rikos ja 2 §:ssä terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu.

Aikaisemmin RL 34a:4:n tekotapaluettelo oli tyhjentävä.¹²¹ Lakimuutoksen myötä säännöksen 1 momentin 4 kohdassa ei enää luetella erilaisia tekotapoja, mutta hallituksen esityksessä on

¹²¹ HE 89/2021 vp, s. 18.

esitetty tekotapoja, jotka kuuluvat RL 34a:4:n soveltamisalaan ja toisaalta siinä on perusteltu, miksi tietyt teot eivät kuuluisi soveltamisalan piiriin.¹²² Seuraavissa kappaleissa käydään RL 34a:4.1 läpi kohdittain ja pohditaan, millaiset teot ovat rangaistavia säännöksen perusteella. Sitä ennen kuitenkin käsitellään järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista koskevaa rangaistussäännöstä ja pohditaan, voiko siitä saada tulkinta-apua RL 34a:4:n soveltamiseen.

4.2 Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen vertailukohtana

Rikoslain 17 luvun 1 a §:n säännös järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta (JTRO) muistuttaa suuresti tekotavoiltaan terroristiryhmän toimintaan osallistumista.¹²³ Eroja-kin löytyy, sillä järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumista on 17 luvun 1 a §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan rikollisryhmän perustaminen tai jäsenten värvääminen, kun taas terroristiryhmän osalta värvääminen on kielletty omana rikoksenaan (RL 34a:4c). Myös koulutuksen antaminen on säädetty rangaistavaksi omassa RL 34a:4a:ssä, toisin kuin JTRO:ssa, jossa koulutuksen antaminen sisältyy RL 17:1a:ään. RL 17:1a.1:n 5 kohdassa säädetään rangaistavaksi rikollisryhmän rahoittaminen, terrorismirikosten osalta terrorismirikoksen rahoittamisesta säädetään RL 34a:5:ssä. Lisäksi RL 17:1a.1:n 6 kohdassa kielletään järjestäytyneen rikollisryhmän tärkeiden taloudellisten asioiden hoitaminen tai ryhmän rikollisen toiminnan kannalta erittäin tärkeiden taloudellisten tai oikeudellisten neuvojen antaminen. Terroristiryhmän toiminnan osalta säännös uudistettiin vuonna 2021 muotoon ”olennaisen tehtävän hoitaminen”. RL 17:1a.1:n 7 kohdassa on puolestaan kriminalisoitu rikollisryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttaminen muulla vakavuudeltaan pykälässä kuvattuihin tekoihin verrattavalla olennaisella tavalla aktiivisesti edistämällä. JTRO:ssa ei myöskään mainita rahanpesurikosta tekemuotona, toisin kuin terroristiryhmän toimintaan osallistumisessa.

Molemmissa säännöksissä on säädetty rangaistavaksi ryhmän toimintaan osallistuminen, joka on Suomen rikoslaissa poikkeuksellinen kriminalisointi.¹²⁴ Lain säännöksissä kuvattujen tekotapojen lisäksi kriminalisoinnit muistuttavat muutenkin toisiaan. Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen – kuten myös terroristiryhmän toimintaan osallistuminen – edellyttää ryhmävaatimuksen täyttymistä.¹²⁵ Järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen hengen muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joiden enimmäisrangaistus on

¹²² HE 89/2021 vp, s. 38–39.

¹²³ Säännökset on tietoisesti kirjoitettu muistuttamaan toisiaan. Ks. HE 32/2003 vp, s. 48

¹²⁴ HE 183/1999 vp, s. 3.

¹²⁵ Lohse 2012, s. 102.

vähintään neljä vuotta tai 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia (RL 6:5.2). JTRO:n rikollisryhmän määritelmä sekä terroristiryhmän määritelmä ovat hyvin samankaltaisia. Tämä johtuu siitä, että terroristiryhmän määritelmä perustuu tietoisesti järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmään.¹²⁶ Järjestäytyneen rikollisryhmän määritelmä on kuitenkin laiveampi tavoiteltujen rikosten suhteen kuin terroristiryhmän. Terroristiryhmän legaalimääritelmän (RL 34a:6.2) edellytyksenä on, että terroristiryhmä toimii yhteistuumin tehdäkseen RL 34a luvun 1 §:n tai 1 a §:n mukaisia rikoksia, kun järjestäytyneessä rikollisryhmässä ei tällaista erillistä listausta ole, vaan riittävää on, että ryhmä tekee rikoksia, joiden enimmäisrangaistus-aika on vähintään neljä vuotta. Sekä järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisessa että terroristiryhmän toimintaan osallistumisessa tekijän tahallisuuden tulee kattaa yhteenliittymän luonne, oma teko ja sen merkitys ryhmän rikolliselle toiminnalle.¹²⁷

Yhtäläisyyksistä huolimatta osallistumisvastuun perustavat seikat eivät kuitenkaan ole identtiset, sillä järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen rangaistavuus edellyttää, että toiminnan tavoitteena oleva rikos tai sen rangaistava yritys tehdään, kun taas terroristiryhmän toimintaan osallistumisessa tällaista vaatimusta ei ole.¹²⁸ Rikollisryhmän rikollisen toiminnan on siis edettävä vähintään yhden rangaistavan rikoksen yrityksen asteelle. Oikeuskirjallisuudessa tätä yhteyttä on luonnehdittu nimellä välillinen aksessorisuusvaatimus, koska osallistumisteon syy-yhteyttä ei arvioida suhteessa toteutuneeseen rikokseen, vaan ryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttamiseen. Terroristiryhmän toimintaan osallistumisessa ei ole edes tällaista välillistä aksessorisuusvaatimusta, koska RL 34a:4:n rangaistusvastuu ei edellytä, että ryhmän toiminnassa tehtäisiin rikosta. Tätä kutsutaan terrorismirikoksen täyttymisen merkityksettömyydeksi.¹²⁹

Miten sitten järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen vertautuu terroristiryhmän toimintaan osallistumiseen käytännössä? Kummastakaan säännöksestä ei ole olemassa korkeimman oikeuden oikeuskäytäntöä, mutta koska järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen edellyttää ryhmän toiminnan edenneen vähintäänkin rikollisen yrityksen

¹²⁶ HE 188/2002 vp, s. 61. Lain esitöissä todetaan, että terroristiryhmän määritelmän kirjoitustapa on samankaltainen kuin rikollisjärjestön määritelmä. Tämä johtuu siitä, että terroristiryhmän määritelmä perustui alun perin EU:n terrorismidirektiiviin, jonka ryhmämääritelmä perustui vuonna 1998 hyväksytyyn Euroopan unionin yhteiseen toimintaan rikollisjärjestöön osallistumisen kriminalisoinnista Euroopan unionin jäsenvaltioissa (98/733/YOS) ja kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastaiseen Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimukseen (SopS 20/2004) eli ns. Palermon sopimukseen.

¹²⁷ Lohse 2012, s. 112 ja HE 188/2022 vp, s. 51.

¹²⁸ HE 89/2021 vp, s. 11.

¹²⁹ Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (CETS No. 196), kohta 34: "One of the characteristics of the new crimes introduced by the Convention is that they do not require that a terrorist offence - - actually be committed."

asteelle, on terroristiryhmän toimintaan osallistumisen rankaisemiskynnys käytännössä alhaisempi kuin järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisen.¹³⁰ Erityisen mielenkiintoinen kysymys on, miten RL 34a:4.1:n 4 kohdan terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitaminen ja RL 17 17:1a.1:n 7 kohdan järjestäytyneen rikollisryhmän rikollisten tavoitteiden saavuttaminen muulla vakavuudeltaan näihin verrattavalla olennaisella tavalla aktiivisesti edistämällä vertautuvat toisiinsa. Nähdäkseni säännöksissä säädetään rangaistavaksi samankaltaisia tekoja, mutta JTRO:n sanamuodon perusteella voisi päätellä sen kattavan erilaisia tekoja helpommin kuin RL 34a:4.1:n 4 kohdan. Säännösten tarkempi määrittely jää kuitenkin oikeuskäytännön ratkaistavaksi.

4.3 Ryhmän varustaminen

Rikoslain 4 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan rangaistavaa on varustaa tai yrittää varustaa terroristiryhmää räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai niiden valmistamiseen tarkoitetuilla aineilla tai tarvikkeilla taikka muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla. Lain esitöissä viitataan materiaalilistauksen yhteydessä RL 34a:2.1:n 2 kohtaan, jossa säädetään rangaistavaksi terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelu. RL 34:2.1 on puolestaan yhteneväinen terrorismidirektiivin 3 artiklan 1 kohdan f-alakohdan kanssa.¹³¹ Taisteluvälineiden määritelmät löytyvät kansainvälisistä sopimuksista ja kansallisista erityissäännöksistä.¹³²

Räjähteillä tarkoitetaan terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (Sops 60/2002) 1 artiklan 3 kohdan a alakohdan mukaan räjähtäviä tai syttyviä aseita tai välineitä, joiden tarkoituksena on aiheuttaa tai joilla voidaan aiheuttaa kuolema, vakava ruumiillinen vamma tai huomattavaa aineellista vahinkoa. Lisäksi räjähteillä voidaan tarkoittaa muovailtavien räjähteiden merkitsemisestä tunnistamista varten annetun yleissopimuksen (SopS 8/2002) 1 artiklan mukaan räjähdysaineita, joita kuvaillaan termillä ”muovailtavat räjähteet”, mukaan lukien joustavat tai elastiset levymäiset räjähteet. Kansainvälisten sopimusten lisäksi räjähdde määritellään myös kansallisessa lainsäädännössä. Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden turvallisuudesta annetun lain (390/2005) 6 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan räjähteellä tarkoitetaan räjähdysainetta ja räjähdysainetta sisältävää esinettä tai välinettä sekä

¹³⁰ RL 17:1a:n perusteella ei ole annettu tuomioita. Sen sijaan korkein oikeus on antanut ratkaisuja siitä, pidetäänkö rikoksen tekemistä osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa rangaistuksen koventamisperusteena (RL 5:6). Ks. KKO 2013:90, KKO 2018:89, KKO 2021:74 ja KKO 2022:37.

¹³¹ Lohse 2012, s. 143, 149 ja HE 188/2002 vp, s. 52.

¹³² HE 188/2002 vp, s. 45.

muuta ainetta, seosta¹³³, esinettä tai välinettä, joka on valmistettu tuottamaan räjähdys tai pyrotekninen ilmiö.

Lainkohdassa kielletään terroristiryhmän varustaminen aseilla. Mitä aseita tällä tarkoitetaan? Aseilla voidaan tarkoittaa RL 34a:1.1:n ja RL 34a:2.1:n 2 kohdassa mainittuja aseita, eli ampuma-aseita, kemiallisia ja biologisia aseita sekä toksiiniaseita. Ampuma-aselain (1/1998) 2 §:n mukaan ampuma-aseella tarkoitetaan välinettä, jolla ruutikaasunpaineen, nallimassan räjähdyspaineen tai muun räjähdyspaineen avulla voidaan ampua luoteja, hauleja tai muita ammuksia taikka lamaanuttavia aineita. Ampuma-ase voi olla myös esine, joka on suunniteltu paukku-patruunoiden laukaisemista varten tai muu esine, joka muistuttaa ampuma-asetta ja joka rakenteensa tai valmistusmateriaalinsa puolesta on muutettavissa ampuma-aseeksi.¹³⁴ Kemiallisilla aseilla tarkoitetaan puolestaan kemiallisten aseiden kehittämisen, tuotannon, varastoinnin ja käytön kieltämistä sekä niiden hävittämistä koskevan yleissopimuksen (SopS 19/1997) 2 artiklan 1 kohdan mukaan myrkyllisiä kemikaaleja ja niiden lähtöaineita, ammuksia ja laitteita, jotka on suunniteltu nimenomaisesti aiheuttamaan kuolemaa tai muuta vahinkoa edellä mainittujen myrkkukemikaalien myrkyllisillä ominaisuuksilla, jotka vapautuisivat tällaisten ammuksien ja laitteiden käyttämisen seurauksena sekä lisäksi välineistöä, joka on suunniteltu käytettäväksi edellä yksilöityjen ammusten ja laitteiden kanssa. Kemiallisia taisteluaaineita ovat muun muassa sariini, VX-hermokaasu sekä somaani.¹³⁵ Biologiset aseet ja toksiiniaset on kielletty Genevessä vuonna 1925 tehdystä tukehduttavien, myrkyllisten tai muiden samankaltaisten kaasujen sekä bakteriologisten keinojen käytön kieltoa sodassa koskevassa pöytäkirjassa (SopS 23/1929) sekä YK:n yleissopimuksessa bakteriologisten (biologisten) ja toksiiniaseiden kehittämisen, tuottamisen ja varastoimisen kieltämiseksi ja niiden hävittämiseksi (SopS 15/1975). Kyseisissä sopimuksissa ei kuitenkaan määritellä, mitä biologisella aseella tai toksiiniaseella tarkoitetaan, mutta yleissopimuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaan edellä mainittujen välineiden osatekijöitä ovat esimerkiksi aseet ja laitteet, joilla levitetään mikrobeja, biologisia agenseja tai toksiineja. Agensseilla tarkoitetaan eläviä organismeja tai niistä saatuja infektiivisiä aineita, joiden vaikutus perustuu niiden lisääntymiskykyyn ihmisen, eläimen tai kasvin sisällä. Agensseja voivat olla esimerkiksi bakteerit, sienet ja virukset, jotka on viljelty juuri tappamis- tai vahingoittamistarkoituksessa. Tällaisia agenseja ovat muun muassa pernaruttobakteeri (*bacillus*

¹³³ Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 6 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan seoksella tarkoitetaan seosta tai liuosta, joka koostuu kahdesta tai useammasta aineesta.

¹³⁴ Sen sijaan ampuma-aselain 2 §:n 3 momentin mukaan ampuma-aseita eivät ole rakennustyössä käytettäväksi valmistetut naulaimet, hengenpelastuksessa taikka teknisessä tai teollisessa käyttötarkoituksessa käytettäväksi suunnitellut ja valmistetut välineet eivätkä teurastukseen suunnitellut ja valmistetut välineet.

¹³⁵ Lohse 2012, s. 144.

anthracis) ja isorokkovirus.¹³⁶ Toksiinit puolestaan ovat kemiallisia aineita, jotka on tehty elävien organismien avulla. Ne eivät kuitenkaan biologisten aseiden tavoin lisäänty tai tartu ihmisestä toiseen, vaan myrkytysreaktio edellyttää suoraa altistumista aineille.¹³⁷ Toksiiniaseita ovat esimerkiksi *clostridium botulinum* -bakteerin tuottamat neurotoksiinit ja stafylokokkitoksiinit.¹³⁸

Ampumatarvikkeilla tarkoitetaan puolestaan ampuma-aselain 5 §:n mukaan ampuma-aseessa käytettävää hylsyä, nallia, ruudin ja ammuksen sekä nallin, ruudin ja ammuksen yhdistelmää sekä vastaavaa tarviketta. Ampuma-aselain määritelmän kanssa yhteneväinen on EU:n aseiden hankinnan ja hallussapidon valvonnasta annetun direktiivin (2021/555)¹³⁹ 1 artiklan 1 kohdan 3 alakohdassa löytyvä määritelmä, jonka mukaan ampumatarvikkeilla tarkoitetaan kokonaisia patruunoita tai niiden komponentteja, mukaan luettuina hylsyt, nallit, ruuti, luodit ja ammuksset, joita käytetään ampuma-aseessa. Räjähteisiin, aseisiin ja ampumatarvikkeisiin rinnastetaan myös niiden valmistamiseen tarkoitettut aineet ja tarvikkeet.¹⁴⁰

Vaarallisten esineiden ja muiden aseiden määrittelyyn voidaan hakea apua terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevasta kansainvälisestä yleissopimuksesta (SopS 59/2002). Sopimuksen 1 artiklan 3 kohdan mukaan muita tappavia välineitä ovat aseet tai välineet, joiden tarkoituksena on aiheuttaa tai jotka voivat aiheuttaa kuoleman, vakavan ruumiillisen vamman tai merkittävää aineellista vahinkoa vapauttamalla tai levittämällä myrkyllisiä kemikaaleja, biologisia agensseja tai toksiineja taikka muita samankaltaisia aineita tai säteilyä tai radioaktiivisia aineita. Lain esitöiden mukaan vaarallisten esineiden ja aineiden lista on laaja, koska niillä voidaan tarkoittaa mitä tahansa esinettä tai ainetta, josta voi olla yleistä vaaraa. Aine voi olla vaarallinen esimerkiksi syövyttävyytensä tai myrkyllisyytensä vuoksi.¹⁴¹ Esimerkiksi elohopea ja dioksiini ovat tällaisia vaarallisia aineita.¹⁴²

Edellä on esitelty kiellettyjä välineitä, mutta mitä varustamisella tarkoitetaan? Tällainen toiminta voi olla taisteluvälineiden valmistamista, hankkimista, kokoamista tai varastoimista. Varustamisella voidaan tarkoittaa taisteluvälineiden luovuttamista terroristiryhmän käyttöön

¹³⁶ HE 188/2002 vp, s. 23.

¹³⁷ HE 188/2002 vp, s. 23 ja Lohse 2012, s. 145.

¹³⁸ HE 188/2022 vp, s. 24.

¹³⁹ Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2021/555, annettu 24 päivänä maaliskuuta 2021, aseiden hankinnan ja hallussapidon valvonnasta (kodifikaatio).

¹⁴⁰ HE 188/2022 vp, s. 52.

¹⁴¹ HE 188/2002 vp, s. 45, 52.

¹⁴² Lohse 2012, s. 146.

tietoisena aseiden käyttötarkoituksesta. Varustaminen edellyttää siis tahallisuutta ja tietoisuutta siitä, että välineet menevät terroristiryhmän käyttöön.¹⁴³ Varustaminen ei edellytä, että tekijä hyötyisi välineiden luovuttamisesta terroristiryhmälle taloudellisesti tai muullakaan tavalla.¹⁴⁴ Rangaistavaa on myös varustamisen yrittäminen, joka tarkoittaa pääsääntöisesti yritystä hankkia aseita.¹⁴⁵ Terroristinryhmän varustaminen edellyttää teolta jonkinlaista laajuutta, esimerkiksi yksittäisen ampuma-aseen hankkiminen ryhmälle ei vielä ole rangaistavaa varustamista, mutta sen sijaan varustamista on sellaisten ase- ja tarviketoimitusten toimittaminen, jonka avulla terroristiryhmä pystyy saavuttamaan materiaalisen valmiuden tehdä aseellinen hyökkäys. Tällöin myös jo yhden ampuma-aseen luovuttaminen terroristiryhmälle voi olla varustamista, jos tekijä samalla teolla aseistaa terroristiryhmän muut jäsenet erilaisilla taisteluvälineillä, esimerkiksi räjähteillä. Tiivistettynä varustaminen edellyttää joko riittävän monen taisteluvälineen hankkimista ryhmälle tai riittävän vaarallisen asevälineistön hankkimista.¹⁴⁶

4.4 Muiden erittäin tärkeiden välineiden hankkiminen terroristiryhmälle

Rikoslain 34a luvun 4 §:n 1:n momentin 2 kohta säättää rangaistavaksi sen, että tekijä hankkii tai yrittää hankkia taikka luovuttaa terroristiryhmälle toimitiloja tai muita sen tarvitsemia tiloja taikka kulkuvälineitä tai muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä. Alkuperäisessä EU:n puitepäätöksen 2 artiklan b alakohdassa terroristiryhmän toimintaan osallistumisen esimerkkinä oli aineellisten välineiden antaminen terroristiryhmän käyttöön. Suomessa kuitenkin haluttiin, että lakipykälässä esitettäisiin täsmällisemmin, millaisista välineistä voisi olla kyse. Kuten lakitekstissäkin on mainittu, rangaistavuudelta edellytetään, että välineiden, kuten myös kulkuvälineiden on oltava terroristiryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä. Toimitilojen ja muiden tilojen osalta tällaista vaatimusta ei kuitenkaan ole, sillä niitä pidetään aina erittäin tärkeinä. Myös terroristiryhmän jäsenen piilottamiseksi tai majoittamiseksi tarvittavat tilat rinnastetaan toimitiloihin, ja siten niitäkin pidetään aina erittäin tärkeinä tiloina.¹⁴⁷ Muitakaan ryhmän tarvitsemia tiloja ei ole tarpeen kategorisoida käyttötarkoituksen mukaan vaan kaikenlaiset tilat, kuten taisteluvälinevarastot ovat RL 34a:4.1:n 2 kohdassa tarkoitettuja tiloja, jos ne ovat jollain tavalla terroristiryhmän käytössä.¹⁴⁸ Muita ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeitä välineitä ovat muun muassa tietojenkäsittely- tai viestitysvälineet, väärennetty raha

¹⁴³ HE 94/1993 vp, s. 70–71. ja HE 188/2022 vp, s. 50–51.

¹⁴⁴ Lohse 2012, s. 150.

¹⁴⁵ HE 188/2002 vp, s. 52.

¹⁴⁶ Lohse 2012, s. 150.

¹⁴⁷ HE 188/2002 vp, s. 53.

¹⁴⁸ Lohse 2012, s. 151.

tai asiakirja.¹⁴⁹ Mikä sitten tekee välineen erittäin tärkeäksi? Mikäli välineen puuttuminen esittäisi terroristiryhmää toteuttamasta terrori-iskua tai ainakin viivästyttäisi iskun toimeenpanemista, voidaan välinettä todennäköisesti pitää erittäin tärkeänä. Lisäksi välinettä voidaan pitää erittäin tärkeänä, jos terroristiryhmä toistuvasti yrittää saada kyseisen välineen ryhmän käyttöön tai jos terroristiryhmä on tehnyt jo itsessään rangaistavan teon eli niin sanotun terrorismirikoksen esirikoksen saadakseen haltuunsa välineen.¹⁵⁰ RL 34a:4.1:n 2 kohdan tekotapoja ovat hankkiminen¹⁵¹ ja sen yritys sekä luovuttaminen. Kuten muutkin osallistumiskriminalisoinnit, myös erittäin tärkeiden varusteiden hankkiminen ja luovuttaminen edellyttävät teolta tahallisuutta, eikä siten esimerkiksi ryhmän toiminnasta tietämätön vuokranantaja joudu rikosvastuuseen vuokratessaan toimitiloja ryhmälle.¹⁵²

Edellyttääkö RL 34a:4.1:n 2 kohta teolta laajamittaisuutta samalla tavalla kuin ryhmän varustaminen edellyttää? Taisteluvälineiden ja muiden välineiden hankkimisen ja luovuttamisen osalta edellytetään tiettyä laajamittaisuutta samalla lailla kuin ryhmän varustamiselta edellytetään. Toimitilojen ja muiden tilojen osalta tällaista vaatimusta ei ole, koska jo yhden ainoankin toimitilan luovuttaminen terroristiryhmän käyttöön lisää ryhmän rikosentekopotentiaalia olennaisesti. Tämän vuoksi toimitiloja ja muita tiloja pidetäänkin oletusarvoisesti erittäin tärkeinä ryhmän toiminnan kannalta. Vaikka yksittäisen välineen hankkiminen tai luovuttaminen ei riitä rikosvastuun täyttymiseen, rangaistusvastuu ei edellytä, että teko olisi toistuvaa tai jatkuvaa. Täten jo yksikin hankkimis- tai luovuttamiskerta terroristiryhmälle tekee teosta rangaistavan.¹⁵³

4.5 Tärkeän tiedon antaminen terroristiryhmälle

Osallistumiseen syyllistyy myös silloin, jos hankkii tai yrittää hankkia tiedon, jonka tuleminen terroristiryhmän tietoon on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa maalle tai kansainväliselle järjestölle, taikka välittää, luovuttaa tai ilmaisee terroristiryhmälle sellaisen tiedon (RL 34a:4.1:n 3 kohta). Rikoslain pykälä on kattavampi kuin terrorismidirektiivin 4 artikla, jossa

¹⁴⁹ HE 188/2002 vp, s. 53.

¹⁵⁰ Lohse 2012, s. 151.

¹⁵¹ Mikäli hankkiminen tapahtuu laittomasti, tekoa voitaisiin pitää myös esimerkiksi törkeänä varkautena tai kaappauksena, jolloin valinta rangaistussäännösten välillä ratkeaa pykälän lopussa olevan toissijaisuuslausekkeen nojalla. RL 34a:4 sisältääkin toissijaisuuslausekkeen, jonka mukaan terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi, paitsi jos muualla laissa on säädetty yhtä ankara tai ankarampi rangaistus. Tällaista tilannetta, jossa sama teonkuvaus kattaa useamman kuin yhden rikoksen tunnusmerkistön, kutsutaan lainkonkurrenssiksi. Lakiin kirjatusta toissijaisuuslausekkeesta huolimatta korkein oikeus on ratkaisukäytännössään katsonut, että toissijaisuuslauseke voidaan tietyissä tapauksissa jättää huomiotta. Ks. lisää HE 188/2002 vp, s. 55. KKO 2021:7, Piippo 2021, s. 655. ja Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 567–579.

¹⁵² HE 188/2002 vp, s. 53.

¹⁵³ Lohse 2012, s. 152.

teonkuvauksena on tietojen antaminen terroristiryhmälle, kun taas Suomessa myös tiedon hankkiminen on kriminalisoitu. Lisäksi Suomessa rangaistavuuden edellytyksenä on se, että tiedon on oltava tärkeä.¹⁵⁴ Kuten pykälän sanamuodosta käy ilmi, tiedon on oltava omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle¹⁵⁵ tai kansainväliselle järjestölle. Kansainvälisellä järjestöllä tarkoitetaan hallitustenvälistä tai merkityksensä ja kansainvälisesti tunnustetun asemansa perusteella siihen rinnastettavaa järjestöä (RL 34a:6.3). Rangaistavuuden edellytyksenä on kuitenkin, että teko on tehty nimenomaan terroristiryhmän hyödyttämiseksi. Pelkästään siis valtion tai järjestön vahingoittamiseksi tehty teko ei täytä terroristiryhmän toimintaan osallistumisen tunnusmerkkejä, jos teon tarkoituksena ei ole ollut terroristiryhmän hyödyntäminen. ”On omiaan” -kriteeri osoittaa, että tiedon hyväksikäyttöön tulee liittyä abstrakti vaara eli vakavasti otettava vahingon aiheutumisen mahdollisuus, mutta välttämätöntä ei ole, että teko olisi aiheuttanut tällaisen seurauksen tai tosiasiallista vaaratilannetta. Riittävää on, että tieto tavallisesti voisi johtaa vakavan vahingon aiheuttamiseen.¹⁵⁶ Tekotapa muistuttaa vakoilua koskevaa rangaistussäännöstä (RL 12:5). Pykälän mukaiset tiedot voivat koskea esimerkiksi maanpuolustusta, poikkeuksellisiin oloihin varautumista, energiahuoltoa tai keskeisten valtioelinten tai kansainvälisten järjestöjen toimitilojen turvajärjestelyjä. Tietojen ei tarvitse olla salaiseksi julistettuja vaan salaisten tietojen piiri määräytyy tietojen merkityksen perusteella.¹⁵⁷ Pykälässä ei kuitenkaan edellytetä, että vaaran olisi realisoiduttava valtion tai kansainvälisen järjestön elimissä ja rakenteissa, vaan riittävää on näihin ulottuva vahinkovaikutus, joten myös esimerkiksi pörssiin kohdistuva tieto voi olla RL 34a:4.1:n 3 kohdan mukainen tieto.¹⁵⁸

4.6 Terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitaminen

4.6.1 Yleistä olennaisen tehtävän hoitamisesta

Rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään nykyään rangaistavaksi terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitaminen. Toisin kuin muissa rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 momentin kohdissa, 4 kohdassa ei kuvata yksityiskohtaisesti sen

¹⁵⁴ HE 188/2002 vp, s. 53.

¹⁵⁵ Alkuperäisessä säädöstekstissä käytettiin ilmauksen ”maalle” sijaan ilmausta ”valtiolle”. Lakitekstiä muutettiin lailla (874/2018) ja korvattiin ilmaus ”valtiolle” ilmauksella ”maalle”. Muutoksen taustalla oli se, että RL 34a:1.1 muutettiin vastaavasti vastaamaan EU:n terrorismidirektiivin 3 artiklaa. Muutoksella korostetaan sitä, että terrorismirikokset ovat laajasti yhteiskuntaan kohdistuvia rikoksia, joiden ei voida katsoa aiheuttavan vahinkoa pelkästään valtion viranomaisille ja rakenteille vaan terrorismirikokset aiheuttavat myös vakavaa pelkoa väestössä. Ks. HE 30/2018 vp, s. 99–101.

¹⁵⁶ HE 188/2002 vp, s. 53. Lohse 2012, s. 153.

¹⁵⁷ HE 188/2002 vp, s. 53.

¹⁵⁸ Lohse 2012, s. 154.

Myös se, että pykälän alkuperäinen ilmausta ”valtiolle” korvattiin ilmauksella ”maalle”, tukee ajatusta, että vaaran ei tarvitse realisoidua valtiollisissa ja tai kansainvälisissä organisaatioissa. Ks. HE 30/2018 vp, s. 99–101.

soveltamisalaan kuuluvia tehtäviä. Lain esitöissä on katsottu, että tällaiset yksityiskohtaiset lisätaukset teoista eivät ole mahdollisia, koska terroristiryhmien toimintatavat samoin kuin ryhmien terrorismirikoksia edistävät toimet voivat olla monenlaisia ja muuttua ajan myötä. Tehtävää kuvattaisiin sen sijaan rangaistussäännöksessä sen merkityksellisyyteen ja luonteeseen viittavalla tunnusmerkillä edellyttämällä, että kysymyksessä ovat nimenomaan terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaiset tehtävät. Terroristiryhmän rikollisella toiminnalla viitataan rikoslain 34 a luvun 1, 1 a tai 2:ssä tarkoitettuihin rikoksiin. Näin ollen 4 §:n 1 momentin 4 kohdan soveltamisalaan kuuluvat sellaisten terroristiryhmän rikollisten päämäärien kannalta olennaisen tehtävien hoitaminen, jotka konkreettisesti edesauttavat terroristiryhmän tavoitteena olevien edellä mainittujen rikosten tekemistä tai sellaiset tehtävät, jotka muulla tavalla vaikuttavat positiivisesti terroristiryhmän toimintamahdollisuuksiin tai tavoitteenasetteluun ja siten lisäävät terroristiryhmän toiminnan vaarallisuutta.¹⁵⁹

Usein osallistumisteko jatkuu pidemmän aikaa, mutta pykälässä mainittu teko voi olla myös yksittäinen ja lyhytkestoinen. Rangaistavuuden edellytyksenä ei ole myöskään se, että tekijän tehtävät pysyvät samanlaisina koko ajan vaan tehtävät voivat vaihdella ja muuttua ajan kuluessa terroristiryhmän tarpeiden mukaisesti. Lisäksi olennainen tehtävä voi muodostua useamman osatehtävän muodostamasta kokonaisuudesta.¹⁶⁰ Hallituksen esityksessä ei kuitenkaan oteta kantaa siihen, mitä tällaisella osatehtävällä tarkoitetaan ja kuinka vakavia yksittäisten osatekijöiden tulee olla. Onko rangaistusvastuun kannalta riittävää, että osatekijät yhdessä kokonaisuutena edistävät terroristiryhmän rikollista toimintaa, vaikka yksittäinen osateko ei itsessään olisi tarpeeksi vakava, jotta siitä voitaisiin tuomita rangaistukseen? Hallituksen esityksessä esitettyjen perusteluiden mukaan olennainen tehtävä voi olla useamman osatekijän muodostama kokonaisuus. Sanamuodosta voisi päätellä, että tällöin arvioinnin kohteena on nimenomaan se, miten olennaiseksi kokonaisuus on muodostunut ja yksittäisen osateon olennaisuuden arviointi ei olisi niin merkittävää. Koska kokonaisuus muodostuu kuitenkin yksittäisistä teoista, näkisin, että myös yksittäisen osateon merkityksellisyydelle tulee antaa painoarvoa. Näin ollen osatehtävät eivät voisi muodostaa kokonaisuutta, joka tulkittaisiin olennaiseksi tehtäväksi, jos kaikki osatehtävät ovat olleet sellaisia tekoja, joiden on katsottu lainvalmisteluaineistossa olevan ei-olennaisia tehtäviä. Siten esimerkiksi se, että henkilö avioituisi terroristiryhmään kuuluvan

¹⁵⁹ HE 89/2021 vp, s. 36–37.

¹⁶⁰ HE 89/2021 vp, s. 37.

kanssa ja hoitaisi muiden terroristiryhmään kuuluvien henkilöiden lapsia, ei olisi rangaistavaa, vaikka lasten hoitamista olisi tapahtunut jatkuvasti.¹⁶¹

Toiseksi ongelmaksi voi muodostua rikosten yksiköiminen eli se, arvioidaanko tekoja yksittäisinä tekoina vai yhtenä tekona. Tätä kutsutaan opiksi rikosten yhtymisestä ja kysymystä siitä, toteuttaako tietty menettely saman tunnusmerkistön yhden vai useamman kerran, kuvataan termillä pitkittäissuuntainen konkurensi.¹⁶² Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että lähtökohtaisesti RL 34a:4:ää sovellettaessa tulisi soveltaa kielletyn asiantilan jatkamisen kriteeriä, jossa otetaan huomioon terroristiryhmän toimintaan osallistumisen tunnusmerkistön ilmauksista ilmenevä luonne eli toisin sanoen se, että myötävaikuttamisen kohteena on rikollinen toiminta. Tämän tulkinnan mukaan terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisten tehtävien hoitamista tulisi arvioida yhtenä tekona.¹⁶³ Toisaalta, koska oikeuskäytäntöä ei asiasta ole Suomesta, varmaa ei ole, voidaanko tekoja pitää yhtenä rikoksena, jos tekojen välillä on esimerkiksi useampi vuosi.

Sama kysymys nousee esiin myös, jos teko muodostuu useammasta osatekijästä. Millaisen ajanjakson sisällä tehtyjen tekojen voidaan katsoa muodostavan yhdessä olennaisen tehtävän muodostaman kokonaisuuden? Korkein oikeus on arvioinut rikosten yksiköintiä useiden rikostyyppien kohdalla. Esimerkiksi varallisuusrikoksia koskevissa ratkaisuissa, kuten KKO 2018:17, on pitkäkestoisia ja katkonaisia tekosarjoja pidetty yhtenä tekona. Tapauksessa vastaaja oli vuosien 1996–2012 aikana kavaltanut työnantajaltaan rahavaroja 20 eri kerralla. Vastaaja ei kuitenkaan ollut kavaltanut varoja joka vuosi, ja eri kavalluskertojen välillä saattoi olla useita vuosia. Tästä huolimatta korkein oikeus katsoi, että kyseessä on useammasta osateosta muodostunut yksi teko. Korkein oikeus perusteli päätöstään sillä, että kavallusteot muodostivat ajallisen motivaatioperusteeltaan yhtenäisen toiminnallisen kokonaisuuden. Lisäksi painoarvoa annettiin tekotavan toistuvuudelle ja sille, että asianomistajana oli koko ajan sama taho. Ratkaisullaan korkein oikeus vahvisti aikaisempaa tulkintalinjaansa.¹⁶⁴ Vaikka kavalluksessa on kyse hyvin erityyppisestä rikoksesta kuin terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta, on korkeimman oikeuden ratkaisukäytännöstä tulkittavissa, että myös ryhmän toimintaan

¹⁶¹ HE 89/2021 vp, s. 38. Lain esitöissä todetaan nimenomaisesti, että olennaisena tehtävänä ei voitaisi pitää avoimista terroristiryhmään kuuluvan kanssa taikka sitä, että henkilö ainoastaan huolehtii lapsistaan tai muiden lapsista.

¹⁶² Koponen 2015, s. 609.

¹⁶³ Lohse 2012, s. 123. *Lohsen* mukaan ryhmän taloudellisten tai oikeudellisten intressien hoitaminen muodostaisi vain yhden rikoksen. Koska nykyinen olennaisten tehtävien hoitamisen soveltamisala kattaa myös taloudellisten ja oikeudellisten intressien hoitamisen, on katsottava, että myös olennaisten tehtävien hoitamiseen sovelletaan yhden rikoksen periaatetta. Ks. HE 89/2021 vp, s. 36.

¹⁶⁴ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 597–598.

osallistumista tulnaisiin arvioimaan siltä kantilta, ovatko osateot muodostaneet motivaatiope-
rusteeltaan yhtenäisen toiminnallisen kokonaisuuden. Terroristiryhmän toimintaan osallistumi-
sen motivaatiope-
ruste ilmenee jo RL 34a:4:n sanamuodosta, jossa rangaistusvastaan edelly-
tykseksi on asetettu se, että tekijän tarkoituksena on edistää terroristiryhmän toimintaa. Näin
ollen ryhmän toimintaan osallistujan yhtenä motivaatiope-
rusteena on oltava ryhmän toiminnan
edistäminen. Koska toimintaan osallistujan motivaatiope-
ruste pysyy samana, näkisin, että läh-
tökohtaisesti eri osatekijöistä muodostuvaa kokonaisuutta tulisi arvioida yhtenä tekona, vaikka
osatekijöiden välillä olisi pidempikin aika. Tätä tukee oikeuskirjallisuudessa esitetyt tulkinnat
siitä, että pitkänkin ajan sisällä tapahtunut olennaisten tehtävien hoitaminen muodostaa vain
yhden tekokokonaisuuden, jolloin on perusteltua ajatella, että myös pitkän ajan sisällä tapahtu-
neet osateot muodostavat vain yhden teon.¹⁶⁵

4.6.2 Soveltamisalan piiriin kuuluvia tekoja

Aikaisemmin pykälän 1 momentin 4 kohdassa säädettiin rangaistavaksi terroristiryhmän tärkei-
den taloudellisten asioiden hoitaminen ja ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeiden talou-
dellisten tai oikeudellisten neuvojen antaminen. Lakiuudistuksen jälkeenkin taloudellisten asi-
oiden hoitaminen ja taloudellisten sekä oikeudellisten neuvojen antaminen jäävät 4 kohdan so-
veltamisalan piiriin. Rangaistavuuden edellytyksenä on kuitenkin, että sellaisten asioiden hoi-
taminen tai neuvojen antaminen katsotaan olennaiseksi tehtäväksi. Lain esitöissä on katsottu,
että tämä ei kuitenkaan tarkoita, että rangaistavuuden edellytykset tiukkenisivat, koska ”olen-
nainen tehtävä” kattaa kyseiset toimet.¹⁶⁶ Alun perin terroristiryhmän taloudellisten asioiden
hoitamisen oli tarkoitus kattaa myös terroristiryhmän tai -järjestön hyväksi tapahtuva rahanpesu
tai törkeä rahanpesu, mutta lakivaliokunnan ehdotuksesta RL 34a:4:ään otettiin oma kohta ra-
hanpesurikoksista.¹⁶⁷ Näin ollen tärkeiden taloudellisten asioiden hoidolla tarkoitetaan muita
tekoja kuin rahanpesua. Taloudellisten intressien hoitamisesta on erotettava myös terrorismiri-
koksen rahoittaminen (RL 34a:5), terroristin rahoittaminen (RL 34a:5a) ja terroristiryhmän ra-
hoittaminen (RL 34a:5b), jotka on säädetty rangaistaviksi omina tekoinaan. Todellisuudessa
sekä taloudellisten intressien hoitaminen että terrorismin rahoittaminen limittyvät usein keske-
nään. On kuitenkin huomattava, että lainkonkurensstilanteessa terrorismin rahoittaminen me-
nee ryhmän toimintaan osallistumisen edelle, koska sitä on pidettävä ryhmän toimintaan osal-
listumisen erityistapauksena.¹⁶⁸

¹⁶⁵ Ks. Lohse 2012, s. 123.

¹⁶⁶ HE 89/2021 vp, s. 36.

¹⁶⁷ LaVM 24/2002 vp, s. 7.

¹⁶⁸ Lohse 2012, s. 156.

Millaiset teot voivat sitten käytännössä olla tärkeiden taloudellisten asioiden hoitamista tai erittäin tärkeiden taloudellisten tai oikeudellisten neuvojen antamista? Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta on lausuttu, että esimerkiksi ryhmän rikolliseen toimintaan liittyvästä maksu- ja rahaliikenteestä huolehtimista voidaan pitää ryhmän taloudellisten asioiden hoitamisena.¹⁶⁹ Näin ollen esimerkiksi terroristiryhmän pankkitileistä huolehtiminen voisi olla rangaistavaa olennaisen tehtävän hoitamisena. Neuvojen antaminen voi puolestaan olla rangaistavaa silloin, kun tekijä antaa neuvoja toiminnassa tarvittavien bulvaanien perustamiseen, rahaliikenteen peittämiseen käytettävien ulkomaisten tilien avaamiseen tai tosiasioita vastaamattomien sopimusten laadintaan.¹⁷⁰ Erittäin tärkeitä oikeudellisia neuvoja voivat olla myös muun muassa avustaminen ajoneuvon tilaus- tai kauppasopimuksen tekemisessä ja rekisteröimisessä, vuokrasopimuksen tekemisessä sekä erilaisten matkustusasiakirjojen, kuten passin tai viisumin, hankkimisessa. Taloudellisten tai oikeudellisten neuvojen antamiseen tarvitaankin usein sellaista erityisosaamista, jota löytyy talous- ja oikeusalan ammattilaisilta, kuten lakimiehiltä, kirjanpitäjiltä, tilintarkastajilta, veroasiantuntijoilta ja rahoitusalan ammattilaisilta.¹⁷¹ On kuitenkin pidettävä mielessä, että 4 §:n 2 momentissa nimenomaisesti säädetään, että 1 momentin 4 kohta ei koske rikoksen esitutkintaan tai tuomioistuinkäsittelyyn taikka rangaistuksen täytäntöönpanoon liittyvää oikeudellisen avustajan tai asiamiehen tehtävien hoitamista.¹⁷² Pykälän 1 momentin 4 kohta ei koske myöskään sitä, että oikeudellinen asiamies antaa ryhmän jäsenelle tämän henkilökohtaisessa elämässä esiin nousseisiin kysymyksiin neuvoja.¹⁷³

Terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitamista voi olla myös esimerkiksi osallistuminen sellaiseen aseelliseen toimintaan, joka ei ole terrori-iskun tekemiseen liittyvän aseiden käyttämistä, mutta ei myöskään 4 a §:n mukaista aseellisen koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten tai 4 b §:n aseellisen koulutuksen hankkimista terrorismirikoksen tekemistä varten. Tällaisia tehtäviä voivat olla muun muassa terroristiryhmän hallinnassa olevien alueiden tai tilojen aseellinen partiointi tai vartiointi paikkojen turvaamiseksi. Aseellinen partiointi voi johtua myös terroristiryhmän halusta osoittaa aseellinen voimansa paikallisen väestön alistamiseksi tai esimerkiksi uusien henkilöiden värväämiseksi järjestöön.¹⁷⁴ Tästä on

¹⁶⁹ HE 263/2014 vp, s. 34.

¹⁷⁰ HE 263/2014 vp, s. 34–35.

¹⁷¹ Lohse 2012, s. 157.

¹⁷² Perustuslain 21 § ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artikla turvaavat oikeuden oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin ja asianajajan tai muun oikeudellisen neuvonantajan epäminen terroristiryhmän jäseniltä olisi siten perus- ja ihmisoikeuksien vastaista.

¹⁷³ HE 263/2014 vp, s. 35.

¹⁷⁴ HE 89/2021 vp, s. 16.

kuitenkin erotettava 34 luvun 4 c §:ssä kriminalisoitu värväys terrorismirikoksen tekemiseen. RL 34a:4.1:n 4 kohdassa tarkoitetun toiminnan tarkoituksena on lähinnä pelottelemalla tai uhkailemalla saada paikallista väestöä liittymään terroristiryhmään.¹⁷⁵

Olellaisen tehtävän hoitamista voi olla myös terroristijärjestön varustehuollosta huolehtiminen. Tästä on kuitenkin erotettava RL 34a:4.1:n 1 kohdassa rangaistavaksi säädetty terroristiryhmän varustaminen aseellisesti.¹⁷⁶ Lain esitöissä mainitaan esimerkkitapana ryhmän aseistuksen toimintakunnosta huolehtiminen.¹⁷⁷ Koska RL 34a:4.1:n 2 kohdassa on kielletty myös erikseen erittäin tärkeiden varusteiden hankkiminen terroristiryhmälle, varustehuollosta huolehtimisessa ei ole kyse niinkään varusteiden hankkimisesta, vaan sillä tarkoitetaan esimerkiksi varustevarastosta huolehtimista ja sen järjestämistä. Varustehuollosta huolehtimista voisi olla niin ikään esimerkiksi sen varmistaminen, että jokaisella ryhmän jäsenellä on käytössään tarvittavat välineet terrori-iskun toteuttamiseen taikka varusteiden kunnossapitoa ja korjaamista. Varustehuoltoa voisi olla myös esimerkiksi varustevarastosta huolehtiminen.

Hallituksen esityksessä mainitaan eräänä tekotapana myös huolehtiminen terroristiryhmän terroristista toimintavalmiutta tai -kykyä ylläpitävistä toimista. Toimintavalmiudesta huolehtiminen vertautuu varustehuoltoon, mutta hallituksen esityksessä ei sen tarkemmin määritellä, mitä tekoja toimintavalmiudesta huolehtimisella voitaisiin tarkoittaa.¹⁷⁸ Ilmeisesti toimintavalmiudesta huolehtimisella tarkoitetaan lähinnä terroristiryhmän iskukyvyyn ylläpitämisestä huolehtimista, sillä lainvalmisteluaineistossa todetaan erikseen, että pykälän 1 momentin 4 kohdan soveltamisalaan kuuluisi myös terroristiryhmän sisällä tapahtuva huolehtiminen yleisistä terroristiryhmän rikollisen toiminnan ylläpitämiseen ja käynnissä pitämiseen liittyvistä toimista, jotka voivat liittyä esimerkiksi terroristiryhmän hallintoon, varojen hankkimisen organisoimiseen tai logistiikkaan.¹⁷⁹ Tarkemman määritelmän puutteen vuoksi se, mitä toimintavalmiudesta ja -kyvystä huolehtimisella tarkoitetaan, jää oikeuskäytännön määriteltäväksi.

Kuten yllä mainittiin, terroristiryhmän sisällä tapahtuva huolehtiminen yleisistä terroristiryhmän rikollisen toiminnan ylläpitämiseen liittyvistä toimista kattaa monia tekoja. Nämä teot voivat olla muun muassa hallinnollisia, varojen hankintaan liittyviä taikka logistisia tehtäviä. Esimerkiksi terroristiryhmän ruoka- ja vesihuollosta huolehtiminen voisi olla rangaistavaa, samoin

¹⁷⁵ HE 89/2021 vp, s. 16.

¹⁷⁶ HE 89/2021 vp, s. 16.

¹⁷⁷ HE 89/2021 vp, s. 38.

¹⁷⁸ HE 89/2021 vp, s. 16 ja 38.

¹⁷⁹ HE 89/2021 vp, s. 38.

kuin erilaisten teknologiaan liittyvien tehtävien hoitaminen. 1 pykälän 1 momentin 4 kohdan soveltamisalan piiriin kuuluisi siis muun ohessa terroristiryhmän viestintä- tai yhteydenpitopalveluiden luominen ja ylläpitäminen sekä niiden salausteknologiasta huolehtiminen taikka tietoteknologian käyttöön tarvittavien salasanojen ja käyttäjätunnusten oikeudeton hankkiminen terroristiryhmälle. Logistiikkaan liittyviä tehtäviä ovat esimerkiksi ruoka- ja vesihuollosta huolehtiminen. Terroristiryhmän ruoka- ja vesihuollosta huolehtimisesta on kuitenkin erotettava tavanomainen ruoanlaitto perheen kesken, sillä tavanomaiset perhettä palvelevat kotitaloustoimet eivät kuulu rikoslain 34 a luvun 4 §:n soveltamisalan piiriin.¹⁸⁰ Sen sijaan soveltamisalaan kuuluneeksi suuren ruokamäärän hankkiminen terroristiryhmälle ja ruokavaraston ylläpitäminen tai vesihuollon osalta vesijohtoverkosta huolehtiminen tai jätevedenpuhdistukseen liittyvät tehtävät.

Eräänä terroristiryhmän terroristisen rikollisen tavoitteen saavuttamista olennaisesti edistävänä tehtävänä mainitaan ryhmän toimintaan liittyvä ideologinen tai uskonnollinen koulutus, mikäli koulutuksen tavoitteena on oikeuttaa terrorismirikoksen tekeminen ja kannustaa terrorismirikosten tekemiseen. Lain esitöiden mukaan tällainen koulutustehtävä voisi olla esimerkiksi lapsille annettava koulutus, jonka tarkoituksena on kasvattaa lapsi tekemään tulevaisuudessa terrorismirikoksia.¹⁸¹ Tällaisesta aatteellisesta tai uskonnollisesta koulutuksesta on erotettava RL 34 a luvun 4 a §:n mukainen koulutuksen antaminen terrorismirikoksen tekemistä varten. Pykälässä säädetään rangaistavaksi aseellisen tai muun vastaavan koulutuksen antaminen terrorismirikoksen edistämiseksi. RL 34a:4.1:n 4 kohdan koulutus on hallituksen esityksen mukaisesti aatteellista tai ideologista eikä siten edellytä, että tekijöille opetettaisiin, miten rikoksia toteutetaan käytännössä, vaan koulutuksen tarkoituksena on kannustaa terrorismirikosten tekemiseen. On kuitenkin huomattava, että perustuslain 11 § takaa jokaiselle uskonnon ja omantunnon vapauden. Ajatuksen-, omantunnon- ja uskonnonvapaus on tunnustettu myös lukuisissa kansainvälisissä sopimuksissa, kuten Euroopan ihmisoikeussopimuksen 9 artiklassa tai YK:n kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevan yleissopimuksen eli KP-sopimuksen (SopS 8/1976) 18 artiklassa. Uskonnonvapauteen kuuluu olennaisena osana oikeus tunnustaa ja harjoittaa uskoa sekä oikeus ilmaista uskonnollinen vakaumus. Muun muassa EIS:n 9(1) artiklassa taataan nimenomaisesti myös oikeus opettaa omaa uskontoa. Mihin tällöin vedetään raja sallitun, perus- ja ihmisoikeuksien takaaman uskonnonharjoittamisen ja kielletyn, RL 34a:4.1:n 4 kohdan mukaisen uskonnollisen koulutuksen välille?

¹⁸⁰ HE 89/2021 vp, s. 38.

¹⁸¹ HE 89/2021 vp, s. 38.

Kuvitellaan esimerkiksi tilanne, jossa islamilainen imaami antaa alaikäisille lapsille opetusta radikaalista *jihadism*in tulkinnasta, jonka mukaan muslimeilla on oikeus tappaa vääräuskoiset. Miten tällaiseen opetukseen puuttumiseen tulisi suhtautua uskonnonvapauden näkökulmasta? Perusoikeuksista säädettyä on todettu, että uskonnonvapaudesta huolimatta kenelläkään ei ole oikeutta harjoittaa toimia, jotka loukkaavat ihmisarvoa tai muita perusoikeuksia tai jotka ovat oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisia. Siten uskonnonvapaus ei koskaan oikeuta esimerkiksi ihmisten silpomista.¹⁸² Tästä voisi päätellä, että sellainen uskonnollinen koulutus, jolla oikeutetaan ihmisten henkeen ja terveyteen kohdistuvat loukkaukset, on kiellettyä.¹⁸³ Lisäksi on todennäköistä, että uskonnonvapauden suhdetta terroristiryhmän toimintaan osallistumiseen tarkastellaan kokonaisuutena ja arviointiin vaikuttavat tekijän muut teot ja lausunnot. Tarkkaa rajanvetoa ei kuitenkaan ole tehty ja rajanveto siitä, milloin uskonnonvapautta voidaan rajoittaa terrorismirikoslainsäädännön perusteella, jää oikeuskäytännön varaan.

Olellaisen tehtävän hoitamisella voidaan tarkoittaa muiden rikosten kuin terrorismirikosten tekemistä, jos rikosten tarkoituksena on edistää terroristiryhmän 1, 1a tai 2 §:ssä tarkoitettua rikollista toimintaa. Esimerkkeinä mainitaan rikollista toimintaa palvelevat väärennysrikokset, tietoverkkorikokset sekä erilaiset terroristiryhmän varainhankintaa palvelevat varallisuuteen kohdistuvat rikokset.¹⁸⁴ Väärennysrikoksista säädetään rikoslain 33 luvussa ja olennaisin rikos terroristiryhmän toimintaan osallistumisen kannalta lienee väärän asiakirjan tai muun todistuskappaleen valmistaminen (RL 33:1). Terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitaminen voisi ilmetä myös esimerkiksi rahanväärennyksenä (RL 37:1). Tietoverkkorikoksista säädetään rikoslain 38 luvussa. Terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisia rikoksia voisivat olla esimerkiksi tietoliikenteen häirintä (RL 38:6), tietojärjestelmän häirintä (RL 38:7a) tai tietomurto (RL 38:8). Terroristiryhmän varainhankintaa palvelevat varallisuuteen kohdistuvat rikokset voivat puolestaan viitata moniin eri rikoksiin, sillä lain esitöissä ei sen tarkemmin määritellä, mitä rikoksia sillä tarkoitetaan. Koska lain esitöiden mukaan tällaisten rikosten on tarkoitus kerätä varoja terroristiryhmälle, RL 34a:4.1:n 4 kohdan soveltamisalaan kuuluisivat sellaiset rikokset, joiden seurauksena terroristiryhmän varallisuus kasvaisi. Tällaisia rikoksia voisivat olla muiden ohessa esimerkiksi varkaus (RL 28:1), kavallus (RL 28:4), petos (RL 36:1), kirjanpitorikos (RL 30:9) tai ryöstö (RL 31:1). Hallituksen esityksessä mainittu listaus terroristiryhmän toimintaa edistävästä rikoksista ei ole tyhjentävä, vaan RL 34a:4.1:n 4 kohdan soveltamisalan piiriin voivat lukeutua myös muut rikokset, mikäli rikosten tekeminen edistää

¹⁸² HE 309/1993 vp, s. 56.

¹⁸³ Ks. HE 89/2021 vp, s. 51.

¹⁸⁴ HE 89/2021 vp, s. 38.

terroristiryhmän rikollista toimintaa. Tarkempi määrittely siitä, mitkä rikokset voivat kuulua RL 34a:4.1:n 4 kohdan soveltamisalaan, jää kuitenkin oikeuskäytännön varaan.

Soveltamisalan piirin kuuluvien rikosten määrää rajaavat kuitenkin konkurencsisäännökset. RL 34a:4:ssä nimittäin nimenomaisesti mainitaan, että pykälää sovelletaan vain, mikäli teosta ei ole säädetty muualla laissa yhtä ankaraa tai ankarampaa rangaistusta. Rikoslain 34 a luvun 4 §:n toissijaisuus muihin rikoslain säännöksiin on todettu myös terrorismilainsäädäntöä säädetäessä.¹⁸⁵ Konkurencsia arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon myös rikossäännöksillä suojellut oikeushyvät, sillä rikossäännöksillä suojataan erilaisia oikeudellisia intressejä. Mikäli tunnusmerkistöillä suojattavat oikeushyvät ovat osittain yhteneväiset, voidaan säännösten suojeleuintressejä joutua tarkastelemaan lähemmin. Tällainen suojeleuintressien osittainen yhtenevyys voi olla esimerkiksi tilanteessa, jossa molemmilla rikossäännöksillä on yhteinen suojeleuintressi, mutta toisella säännöksellä on tämän lisäksi jokin toinenkin suojeleuintressi.¹⁸⁶ Korkein oikeus on ratkaisussaan KKO 2021:7 ottanut kantaa lainkonkurencsin soveltamiseen ja todennut, että suojeltavien oikeushyvien erilaisuudelle voidaan kuitenkin antaa merkitystä lähtökohtaisesti vain silloin, kun säännöksellä, jonka syrjäytymistä arvioidaan, on jokin sellainen suojelelukohde, jota syrjäyttävällä säännöksellä ei ole. Jos ensisijassa sovellettavalla säännöksellä on jokin sellainen suojelelukohde, jota mahdollisesti syrjäytyvällä säännöksellä ei ole, ei voi puoltaa molempien säännösten soveltamista. Mainitussa ratkaisussa korkein oikeus myös katsoi, että laista löytyvät toissijaisuuslausekkeet voidaan tietyissä tilanteissa ohittaa.

Maksimirangaistus terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta on kahdeksan vuotta vankeutta. Esimerkiksi törkeän ryöstön (RL 31:2), joka sanamuotonsa mukaan voisi kuulua kategoriaan ”terroristiryhmän varainhankintaa palvelevat varallisuuteen kohdistuvat rikokset” tai törkeän rahanväärennyksen (RL 37:2), joka on väärennysrikos, maksimirangaistus on kymmenen vuotta. RL 34 a luvun 4 §:stä löytyvän toissijaisuuslausekkeen perusteella törkeä ryöstö tai törkeä rahaväärennös eivät siten voisi olla terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitamista, mutta asiaa pitää arvioida vielä rikossäännösten suojeleuintressien näkökulmasta. Millaisia oikeushyviä terroristiryhmän toimintaan osallistumisella sitten suojataan? Jos tekijää rangaistaan jonkin toisessa tunnusmerkistössä mainitun rikoksen tekemisestä RL 34a:4.1:n 4 kohdan nojalla, suojeleuintressinä on tietysti toisessa tunnusmerkistössä kuvailulla tunnusmerkistöllä suojeltavat oikeushyvät. Lisäksi ryhmän toimintaan osallistumisella suojelemaan muitakin intressejä. Vaikka ryhmän toimintaan osallistumisen suojeleuintressiä on vaikea

¹⁸⁵ HE 188/2002 vp, s. 55.

¹⁸⁶ Piippo 2022, s. 645, 650, 652.

hahmottaa johtuen teon etäisyydestä terroristiseen päärikkokseen, viimesijassa toimintaan osallistumisen kriminalisoinnin taustalla on tarkoitus suojella yhteiskunnan perustoimintoja, oikeusjärjestystä sekä ihmisten henkeä, terveyttä ja turvallisuutta.¹⁸⁷ Esimerkiksi törkeällä ryöstöllä puolestaan suojataan vapautta, terveyttä ja varallisuutta.¹⁸⁸ Siten terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitamisen voidaan katsoa suojelevan laajemmin eri oikeushyviä. Edellä esitetyn KKO 2021:7:n perustelujen mukaisesti tällöin tulee pohtia sitä, kumpi rikossäännös on ensisijainen ja kumpi toissijainen. Lähtökohtaisesti ensisijainen säännös on se, kummassa on ankarampi rangaistusasteikko.¹⁸⁹ Siten törkeä ryöstä olisi ensisijainen säännös, koska sen rangaistusasteikko on ankarampi kuin terroristiryhmän toimintaan osallistumisen. Korkeimman oikeuden ratkaisun mukaan oikeushyvien eroavaisuudella on merkitystä silloin, kun toissijaisella säännöksellä on sellaisia suojeluintressejä, joita ensisijaisella säännöksellä ei ole. Koska terroristiryhmän toimintaan osallistumisella voi tapauskohtaisesti arvioiden olla suojeluintressejä, joita törkeällä ryöstöllä ei ole, tulisi suojeluintressien eroavaisuus ottaa huomioon lainkonkurensia arvioitaessa. Sama koskee myös monia muita rikostunnusmerkistöjä. Se, miten oikeushyvien eroavaisuuksia arvioidaan tapauskohtaisesti ja se, millainen painoarvo niille annetaan, jää kuitenkin oikeuskäytännön ratkaistavaksi.

5.6.3 Soveltamisalan ulkopuolelle jääviä tekoja

Humanitaarista apua tarjoavien järjestöjen¹⁹⁰ antama humanitaarinen apu ei kuulu EU:n terrorismidirektiivin¹⁹¹ eikä siten myöskään RL 34a:4:n soveltamisalaan. Geneven yleissopimusten I lisäpöytäkirjan (SopS 82/1980) 16 artiklan 1 kohdan mukaan ketään henkilöä ei saa missään olosuhteissa rangaista lääkintäetiikan mukaisten lääkintätehtävien suorittamisesta riippumatta henkilöstä, jonka hyväksi ne koituvat. Näin ollen avustushenkilöstö voi tarjota aseellisen konfliktin aikana siviiliväestölle esimerkiksi elintarvikkeita tai lääkintätarvikkeita ja antaa hoitoa haavoittuneille ja sairaille, ilman että kyse on osallistumisesta terroristiryhmän toimintaan.¹⁹²

Lainvalmisteluaineistossa on mainittu erikseen myös muutamia muita tekoja, joita ei pidetä terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisina tehtävinä. Pelkkä oleilu terroristiryhmän

¹⁸⁷ HE 89/2021 vp, s. 17.

¹⁸⁸ KKO 2021:7

¹⁸⁹ Piippo 2022, s. 666.

¹⁹⁰ Geneven yleissopimuksen I lisäpöytäkirjan 17 artiklan mukaan tällaisia järjestöjä ovat esimerkiksi Punainen Risti, Punainen Puolikuu sekä Punainen Leijona ja Aurinko.

¹⁹¹ Ks. johdantokappale 38: "Puolueettomien, kansainvälisessä oikeudessa, mukaan lukien kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa, tunnustettujen humanitaarisen avun järjestöjen toimittama humanitaarinen apu ei kuulu tämän direktiivin soveltamisalaan, kun otetaan huomioon Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytäntö."

¹⁹² HE 89/2021 vp, s. 39.

hallitsemisessa tiloissa ei kuulu pykälän soveltamisalaan kuten ei myöskään terroristiryhmän hallitsemalla alueella oleskelu.¹⁹³ Tämä on loogista, sillä pelkkä oleskelu terroristijärjestön hallitsemilla alueilla ei edistä millään tavoin terroristiryhmän rikollista toimintaa. Lisäksi huomioon on otettava, että on melko todennäköistä, että terroristiryhmien hallitsemilla alueilla oleilee ainakin jos ryhmä hallitsee vähänkään laajempia alueita - myös henkilöitä ja väestöryhmiä, jotka eivät tue ryhmän toimintaa tai sen ideologiaa millään tavalla. Päinvastoin on mahdollista, että terroristiryhmät alistavat paikallista väestöä valtaamallaan alueilla.

Avioituminen terroristiryhmään kuuluvan henkilön kanssa ei ole terroristiryhmän toiminnan kannalta olennainen tehtävä. Olennaista tehtävää ei muodosta myöskään se, että henkilö toimii tavanomaisissa omaa perhettään palvelevissa kotitaloustehtävissä tai jos henkilö huolehtii lapsistaan tai muiden lapsista. Tavanomaisten kotitöiden ei voida katsoa edistävän terroristiryhmän rikollista toimintaa, vaikka esimerkiksi omien lasten hoitaminen ja kotitöiden tekeminen voisivatkin helpottaa lapsen toisen vanhemman osallistumista järjestön toimintaan, koska kotitöiden tekemisen katsotaan kuuluvan henkilön yksityiselämän piiriin.¹⁹⁴ Omien lasten hoitaminen jää RL 34a:4:n soveltamisalan ulkopuolelle myös siitä syystä, että lapsen huollosta ja tapaamis-oikeudesta annetun lain (361/1983) 1 § ja lastensuojelulain (417/2007) 2 § asettavat lapsen huoltajille velvollisuuden huolehtia lapsen hyvinvoinnista. Kaikkialla kotitöiden ei ole kuitenkaan katsottu olevan soveltamisalan ulkopuolella vaan esimerkiksi Norjan oikeuskäytännössä kotitaloustöiden tekeminen on katsottu osallistumiseksi terroristiryhmään.¹⁹⁵ Norjan ja Suomen lakien eroavaisuuksia käydään tarkemmin läpi tämän tutkimuksen luvussa 6. Yksityiselämän piiriin kuuluvista tavanomaisista tehtävistä on Suomessakin erotettava terroristiryhmää laajemmin palvelevat rikollisen toiminnan kannalta olennaiset tehtävät.¹⁹⁶ Tästä syystä, vaikka esimerkiksi muiden lasten hoitoa ei normaalisti katsottaisi olennaiseksi tehtäväksi, voisi se kuitenkin tietyissä tilanteissa kuulua RL 34a:4:n soveltamisalaan. Tällainen tilanne voisi olla esimerkiksi silloin, jos henkilö ylläpitäisi päiväkotia terroristiryhmän jäsenten lapsille tai muunlaista pidempiaikaista hoitoa, jotta ryhmän jäsenet pystyisivät keskittymään ryhmän rikolliseen toimintaan. Tällöinkin vähimmäisedellytyksenä kuitenkin on, että henkilö on vähintäänkin tietoinen, että hänen tekonsa edistää terroristiryhmän rikollista toimintaa.¹⁹⁷

¹⁹³ HE 89/2021 vp, s. 38.

¹⁹⁴ HE 89/2021 vp, s. 38.

¹⁹⁵ Ks. Oslo tingrett - TOSL-2020-66298-1

¹⁹⁶ HE 89/2021 vp, s. 38.

¹⁹⁷ Ks. Lohse 2012, s. 203.

Terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta rankaiseminen edellyttää, että tekijä on toiminut aktiivisesti terroristiryhmän rikollisen tavoitteen edistämiseksi. Siten pelkkä passiivinen osallistuminen ryhmän toimintaan ei ole olennaisen tehtävän hoitamista. Rangaistusvastuun edellytykset eivät täyty esimerkiksi silloin, jos henkilö on passiivisesti jossakin muodollisessa asemassa ryhmässä. Olennaisen tehtävän hoitamista ei ole se, että henkilölle on annettu hoidettavakseen jokin tehtävä, jota hän ei todellisuudessa tee.¹⁹⁸ Myöskään pelkkä ryhmän kokouksiin osallistuminen, ryhmän tukeminen mielipiteen ilmauksin taikka terroristiryhmän kannattaminen eivät ole ryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisia tehtäviä.¹⁹⁹

Terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän määrittämisessä on otettava huomioon, että pykälän soveltamisalan piiriin kuuluu myös sellaisia tehtäviä ja tekoja, jotka ovat sinänsä laillisia.²⁰⁰ Esimerkiksi ruoka- tai vesihuollosta huolehtiminen ovat normaalitilanteissa täysin laillisia tehtäviä. RL 34a:4 edellyttää aina tekijältä joko erityistä edistämistarkoitusta tai kvalifioitua tietoa siitä, että oma toiminta edistää terroristiryhmän rikollista toimintaa, mutta tahallisuusvaatimuksen merkitys nousee esille etenkin tilanteissa, joissa toiminta ilman edellä mainittua tarkoitusta tai tietoa olisi laillista toimintaa.²⁰¹ Jos tekijän tahallisuus ei kata terroristiryhmän rikollisen toiminnan edistämistä, jää teko kokonaan rankaisematta, jos se ei itsessään ole laitonta. Mikäli teko on muualla rikoslaissa säädetty rangaistavaksi, on tekijä mahdollista saattaa rikosvastuuseen teosta, vaikka edistämistarkoitusta ei pystyttäisikään näyttämään toteen. Oma ongelmansa on se, kuinka helposti tekijän tietoisuus oman toimintansa terroristiryhmän rikollista toimintaa edistävästä vaikutuksesta pystytään käytännössä näyttämään toteen. Suomessa terrorismirikoksiin liittyvissä tapauksissa tekijän terroristisen tarkoituksen tai esimerkiksi valmistelu- tai värväystarkoituksen näyttäminen toteen on osoittautunut haastavaksi.²⁰² Usein terrorismirikoksen toteen näyttämiseksi tarvitaan laajamittaista todistusaineistoa siitä, mitä tekijä on tehnyt, tiennyt ja tarkoittanut.²⁰³ Osa terroristiryhmän toimintaan osallistumisen tekotavoista on melko kaukana itse terroristisesta päärikoksesta, joten tekijän edistämistarkoituksen toteen näyttäminen lienee hankalaa, erityisesti jos teko on tapahtunut

¹⁹⁸ HE 89/2021 vp, s. 37.

¹⁹⁹ HE 188/2002 vp, s. 54.

²⁰⁰ HE 188/2002 vp, s. 54.

²⁰¹ Ks. Lohse 2012, s. 202.

²⁰² Ks. Helsingin käräjäoikeus 18/103187 (R17/8720), jossa hylättiin terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua, koulutuksen antamista terrorismirikoksen tekemistä varten ja värväystä terrorismirikoksen tekemiseen koskeneet syytteet osittain näytön puuttumisen vuoksi ja Helsingin hovioikeus 16/111925 (R15/526), jossa niin ikään hylättiin terrorismin rahoittamista, värväystä terrorismirikoksen tekemiseen ja terroristisessa tarkoituksessa tehtävän rikoksen valmistelua koskevat syytteet osittain näyttövaikeuksien vuoksi.

²⁰³ Kimpimäki 2019, s. 177.

ulkomailla. Olemassa olevan oikeuskäytännön puutteen vuoksi kysymyksen ratkaisu jää kuitenkin tulevaisuuden tuomioistuinratkaisujen varaan.

Edellä kuvailtujen tekojen lisäksi terroristiryhmän toimintaan osallistuminen voi ilmetä myös muunlaisena toimintana. Kuten hallituksen esityksessä todetaan, olennaisia tehtäviä ei voida luetella tyhjentävästi, koska tehtävät voivat olla moninaisia. Lisäksi tehtävät voivat muuttua ajan saatossa. Tästä syystä lain esitöissä on rajattu hyväksyttävällä tavalla tunnusmerkistössä tarkoitettuja tehtäviä.²⁰⁴ Sen vuoksi lain esitöiden perustelut tulee huomioida, kun arvioidaan, täyttääkö jokin teko rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisen rikoksen. Perustelujen yksityiskohtaisuuden ja lain säännöksen avoimuuden vuoksi terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisen tehtävän määrittely jää viimesijaisesti oikeuskäytännön tehtäväksi.

4.7 Rahanpesu tai törkeä rahanpesu

Rikoslain 34a luvun 4 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaan terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta tuomitaan myös silloin, jos tekee 32 luvun 6 tai 7 §:ssä tarkoitetun rikoksen eli jos henkilö syyllistyy rahanpesuun tai törkeään rahanpesuun. Rahanpesurikokset otettiin mukaan lakivaliokunnan ehdotuksesta.²⁰⁵ Perusmuotoiseen rahanpesuun syyllistyy, jos ottaa vastaan, käyttää, muuntaa, luovuttaa, siirtää tai pitää hallussaan rikoksella hankittua omaisuutta, rikoksen tuottamaa hyötyä tai näiden tilalle tullutta omaisuutta. Lisäksi rangaistavuuden edellytyksenä on, että tekijän tarkoituksena on ollut hankkia itselle tai toiselle hyötyä taikka peittää tai häivyttää hyödyn tai omaisuuden laittoman alkuperän tai avustaa rikosentekijää välttämään oikeudelliset seuraamukset. Lisäksi rahanpesuun syyllistyy, jos peittää tai häivyttää rikoksella hankitun omaisuuden, rikoshyödyn tai tilalle tulleen omaisuuden todellisen luonteen, alkuperän, sijainnin tai omaisuuteen kohdistuvat määräämistoimet tai oikeudet. Myös toisen henkilön avustaminen peittämisessä tai häivyttämisessä on rangaistavaa (RL 32:6). Kvalifioituun teko-
muotoon syyllistyy, mikäli rahanpesussa rikoksen kautta saatu omaisuus on ollut erittäin arvokas tai rikos on tehty erityisen suunnitelmallisesti ja rahanpesu on ollut myös kokonaisuutena arvostellen törkeä (RL 32:6). RL 34a:4.1:n 5 kohta edellyttää rahanpesulta sitä, että toiminnan tarkoituksena on edistää terroristiryhmän rikollista toimintaa tai että tekijä on tietoinen siitä, että hänen toimintansa edistää ryhmän rikollista toimintaa.

²⁰⁴ HE 89/2021 vp, s. 37, 54

²⁰⁵ LaVM 24/2002 vp, s. 7.

Rahanpesulla tarkoitetaan laajassa mielessä kaikkia rikoksella saatuun hyötyyn kohdistuvia toimenpiteitä, kattaen myös rikoksella saadun omaisuuden hankkimisen, hallussapidon ja käyttämisen. Siten rahanpesua voi laajassa mielessä olla myös se, että elinkeinonharjoittajat tai virkamiehet vastaanottavat rahasuorituksia tunnetulta talousrikolliselta. Rahanpesemistä voivat olla monenlaiset toimet. Rahanpesu voidaan toteuttaa myös hyvin tavanomaisin toimin ja yksinkertaisin järjestelyin, mutta pääsääntöisesti rahanpesemisellä viitataan rahoitusjärjestelmän ja talouselämän laillisten, vakiintuneiden toimintojen ammattimaiseen, suunnitelmalliseen ja monimutkaiseen väärinkäyttämiseen.²⁰⁶

²⁰⁶ Sahavirta 2008, s. 22.

5 Terroristiryhmän toimintaan osallistumisen soveltamisalan rajoituksista

5.1 Kansainvälinen humanitaarinen oikeus terroristiryhmän toimintaan osallistumisen soveltamisalaa rajoittavana tekijänä

Terroristiryhmän toimintaan osallistumisen soveltamisalaa rajaavat kansainvälinen humanitaarinen oikeus ja sodan lait, sillä terrorististen pommi-iskujen torjumista koskevan yleissopimuksen (SopS 60/2002) ja EU:n terrorismidirektiivin mukaan niissä ei säädetä kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa määriteltyjen aseellisten joukkojen toimia aseellisen selkkauksen aikana. Niitä ei sovelleta myöskään valtiollisiin asevoimiin silloin kun ne suorittavat virallisia tehtäviään. Kansainvälistä humanitaarista oikeutta sovelletaan siis vain aseellisten konfliktien aikana. Sotarikokset puolestaan ovat rikoksia, jotka on tehty aseellisen konfliktin aikana, ja joilla on yhteys konfliktiin.²⁰⁷ Vaikka kansainvälinen humanitaarinen oikeus ja terrorismirikokset ovatkin siis lähtökohtaisesti toisistaan erillisiä, keskinäistä rajapintaa vailla olevia luokkia, rajanveto sotarikosten ja terrorismin välillä ei kuitenkaan aina ole selvää.²⁰⁸ Erityisesti tulkin- taongelmia voi herätä silloin, kun ratkaistaan kysymystä siitä, voidaanko terroristin harjoittama tai häneen kohdistuvaa väkivaltaa pitää aseellisena konfliktina.²⁰⁹

Pääsääntöisesti aseellisilla konflikteilla tarkoitetaan toisen Geneven sopimuksen 2 artiklan mukaista kahden tai useamman valtion välistä selkkausta. Lisäksi kansainvälistä humanitaarista oikeutta sovelletaan myös kolmannen Geneven sopimuksen artikla 4(2):n mukaisissa tilanteissa, joissa valtio käyttää epätavanomaisia joukkoja, kuten esimerkiksi miliisi- tai vapaaehtoisjoukkoja taikka järjestettyjä vapaaehtoisjoukkoja toista valtiota vastaan. Esimerkkiluettelon lisäksi 4(2) artiklan mukaisilla joukoilla voidaan tarkoittaa laajasti erilaisia joukkoja. Tärkeintä on, että joukot kuuluvat jollekin valtiolle, millä tarkoitetaan sitä, että valtiolla on kokonaisvaltainen valta (*overall power*) joukkoon. Tällä määritelmällä jotkin terroristiryhmät voisivat olla kansainvälisen oikeuden mukaisia joukkoja, mutta artiklassa 4(2) on lisäksi määrätty neljä lisäehtoä, joiden tulee täytyä; 1) niillä on johtajana alaisistaan vastuussa oleva henkilö; 2) niillä on määrätty ja välimatkan päästä erotettava tunnusmerkki; 3) ne kantavat aseitaan avoimesti ja 4) ne mukautuvat sotatoimissaan sodan lakeihin ja tapoihin. Useimmat terroristiryhmittymät eivät täytä näytä lisäkriteerejä ja siten niihin ei sovelleta humanitaarista oikeutta.²¹⁰ Sen sijaan, jos terroristiryhmän tekojen kohteena on asevoimiin kuuluva henkilö, ei tekoa pidetä yleensä

²⁰⁷ Esko 2017, s. 103.

²⁰⁸ Lohse 2012, s. 40–41 ja Esko 2017, s. 111.

²⁰⁹ Saul 2020, s. 193.

²¹⁰ Saul 2020, s. 193–194.

terroristitekona vaan sen katsotaan olevan sotarikos.²¹¹ Kansainvälinen aseellinen konflikti, jossa terroristijärjestöt voivat olla osallisina, voi olla kyseessä myös silloin, kun siviilit nousevat vastarintaan ulkomaisia valtiollisia asevoimia vastaan. Lisäksi kyseessä voi olla kansainvälinen konflikti myös silloin, jos miehitystilanteessa konfliktiin osallistuu siviilien vastarintajoukkoja, jotka seuraavat miehittäjän armeijaa vastaan taistelleita kansallisia asevoimia ja nämä kansalliset asevoimat ovat hajonneet miehityksen alkaessa. Esimerkiksi Israelin valtion ja palestiinalaisten terroristijärjestöjen välinen konflikti luetaan tämän perusteella kansainväliseksi konfliktiksi.²¹²

Edellä on esitelty tilanteet, joissa terroristiryhmittymät voivat olla kansainvälisen aseellisen konfliktin osapuolena ja joissa sovelletaan kansainvälistä humanitaarista oikeutta. Terrorisimirikoksia koskevaa sääntelyä sen sijaan sovelletaan lähtökohtaisesti rauhan aikana.²¹³ Erityisesti niin sanotut ei-kansainväliset konfliktit tai ylikansalliset konfliktit voivat kuitenkin aiheuttaa tulkintaongelmia. Ei-kansainvälisillä konflikteilla tarkoitetaan konflikteja, jotka tapahtuvat yhden valtion alueella ja jotka ovat tarpeeksi laajoja. Yksittäiset, satunnaiset ja matalatasoiset levottomuudet eivät ole ei-kansainvälisiä konflikteja neljännen Geneven sopimuksen 3 artiklan mukaan.²¹⁴ Ei-kansainvälisissä konflikteissa terroristeilla ei pääsääntöisesti ole taistelijan asemaa vaan heitä pidetään siviileinä, joten heihin ei sovelleta kansainvälistä humanitaarista oikeutta.²¹⁵ Ylikansalliset konfliktit ovat tilanteita, joissa konflikti leviää useamman valtion alueelle esimerkiksi sen seurauksena, että erilaiset vapautusliikkeet saattavat suorittaa iskuja myös naapurivaltioissa. Kuvatuissa tilanteissa kansainvälinen suhtautuminen konfliktin luonteen arviointiin on vaihdellut: joissain tilanteissa konfliktin on katsottu olevan kansainvälinen konflikti, toisissa taas ei-kansainvälinen konflikti ja välillä samaa konfliktia on arvioitu molemmilla tavoilla.²¹⁶

Tulkinnanvaraisuus siitä, sovelletaanko tapaukseen sodan oikeussääntöjä vai terrorisimirikosten sääntelyä, ei ole jäänyt pelkästään teoreettiselle tasolle vaan myös oikeuslaitosten eri puolilla maailmaa on täytynyt ottaa kantaa asiaan. Esimerkiksi Suomessa Turun hovioikeuden ratkaisu koski kahta irakilaista miestä, joiden syytettiin osallistuneen terroristijärjestö ISILin²¹⁷ riveissä

²¹¹ Esko 2017, s. 111.

²¹² 1977 Protocol Additional to the Geneva Conventions of 12 August 1949, and relating to the Protection of Victims of International Armed Conflicts, adopted 8 June 1977, 1125 UNTS 3 (entered into force 7 December 1978) ('Protocol I').

²¹³ Esko 2017, s. 105.

²¹⁴ Ks. lisää ei-kansainvälisen konfliktin määrittelystä Saul 2020, s. 195–196.

²¹⁵ Saul 2020, s. 201.

²¹⁶ Ks. lisää Saul 2020, s. 197–199.

²¹⁷ Lyhenne sanoista *the Islamic State of Iraq and the Levant*.

Irakissa tapahtuneen Camp Speicherin tapaukseen, jossa ISILin kannattajat tappoivat vuonna 2014 arviolta 1700 irakilaista alokasta näiden poistuessa entisestä Yhdysvaltojen tukikohdasta. Irakissa tuomioistuimien langetti tuomiot 40 vastaajalle terrorismirikoksista, vaikka kyseessä olikin Irakin armeijan palveluksessa olleisiin sotilaisiin kohdistunut teko.²¹⁸ Myös Suomessa Keskusrikospoliisi (KRP) aloitti tapauksen esitutkinnan terrorismirikoksista, mikä kirvoitti kritiikkiä oikeustieteilijöiden keskuudessa, koska sotilaisiin kohdistuneet teot pitäisi tuomita sotarikoksina.²¹⁹

Konfliktin luonteen arvioinnilla on merkitystä myös terroristiryhmän toimintaan osallistumisen kannalta, koska kansainvälisen aseellisen konfliktin aikana tapahtuneet teot arvioidaan sotarikoksina. RL 34a:4:ää ei sovellettaisi senkään puolesta sotatilan tai konfliktin aikana, koska terroristiryhmän toimintaan osallistumiseen syyllistyneellä on täytynyt olla joko erityinen edistämistarkoitus tai tietoisuus siitä, että hänen toimintansa edistää ryhmittymän terroristia rikoksia.²²⁰ Terroristijärjestön ei sotatilan aikana katsota tekevän tällaisia rikoksia, joten toimintaan osallistujalla ei myöskään voi olla edellä mainittua edistämistarkoitusta tai tietoisuutta omien tekojensa terrorismirikoksia edistävästä vaikutuksesta. Siten henkilöä ei myöskään voida tuomita terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta aseellisen konfliktin aikana, vaikka hän olisi tehnyt RL 34 a luvun 4 §:ssä kuvattujen tekojen kaltaisia tekoja, vaan hänet pitää tuomita mahdollisista sotarikoksista. Lisäksi on mainittava, että terrorismirikosdirektiivin johdantokappaleen 38 mukaan puolueettomien, kansainvälisessä oikeudessa, mukaan lukien kansainvälisessä humanitaarisessa oikeudessa, tunnustettujen humanitaarisen avun järjestöjen toimittama humanitaarinen apu ei kuulu direktiivin soveltamisalaan.

5.2 Avunannon ja toimintaan osallistumisen keskinäinen suhde

Terroristiryhmän toimintaan osallistumista sovellettaessa on tehtävä rajanveto ryhmän toimintaan osallistumisen ja avunannon (RL 5:6) välille. Avunannosta rangaistaan sitä, joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä. Avunanto on rajattu koskemaan vain tahallisia rikoksia. Avunannossa on yhdessä yllytyksen kanssa kyse niin sanotusta varsinaisesta osallisuudesta. Varsinaisen osallisuuden muodot ilmentävät rikoksen tekemistä alemman asteista

²¹⁸ BBC News: "IS Camp Speicher massacre: Iraq sentences 40 to death". 18.2.2016.

²¹⁹ Melander, Sakari ja Scheinin, Martin: "Terroristit lietsovat pelkoa – KRP:n ei tulisi vastata samalla keinolla". Perustuslakiblogi 11.12.2015.

²²⁰ HE 188/2002 vp, s. 51–52.

myötävaikuttamista rikoksen toteutumiseen, kun tekijävastuussa on kyse rikosten tekemisestä.²²¹ Avunanto kattaa sekä aktiivisen myötävaikuttamisen että passiivisen laiminlyönnin. Edellytyksenä kuitenkin on, että avunanto on edistänyt rikosta. Avunantovastuu edellyttää, että pääteko on edennyt vähintään rangaistavan yrityksen asteelle. Avunantaja vastaa vain siitä, mitä pääteolla on saatu aikaan.²²² Avunantovastuu edellyttää siis aksessorisuusvaatimuksen täytymistä, toisin sanoen rikokseen myötävaikuttaneiden vastuu on sidottu pääteon olemassaoloon. Ajallisesti avunantovastuuta rajaa vaatimus siitä, että avunanto on toteutettava ennen rikosta tai viimeistään sen aikana.²²³ Rikoslaki edellyttää avunantajalta tahallisuutta, eli tuottamus ei tule kyseeseen avunannon kohdalla. Avunantajalta edellytetään tietoisuutta päätekijän teosta, oman toimintansa vaikutuksesta sekä oman toiminnan merkityksestä pääteon toteutumiseen. Päätekijän ei kuitenkaan tarvitse olla tietoinen avunantajan toiminnasta.²²⁴ Tahallisuus avunannossa vaatii, että avunantaja pitää varmana tai varsin todennäköisenä, että oma teko edistää päärikoksen tekemistä.²²⁵ Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2009:87:n perusteluissa todetaan, että ”[v]akiintuneen oikeuskäytännön mukaan lähtökohtaisesti edellytyksenä on ollut, että avunantaja pitää varmana tai ainakin varsin todennäköisenä, että päärikos tehdään ja että sen tunnusmerkistöön kuuluvat tosiseikat toteutuvat.” Oikeuskirjallisuudessa on esitetty eri näkökantoja siitä, onko avunannon tahallisuusasteena olosuhdetahallisuus vai seuraustahallisuus.²²⁶ *Tapanin* ja *Tolvasen* mukaan avunanto voi edellyttää sekä seuraustahallisuutta (tekijä pitää varsin todennäköisenä, että tietty rikosoikeudellisesti relevantti seuraus aiheutuu, jos teko tehdään) että olosuhdetahallisuutta (avunantaja pitää varsin todennäköisenä, että muut tunnusmerkistössä kuvatut olosuhteet ovat olemassa).²²⁷

Hallituksen esityksen mukaan terroristiryhmän toimintaan osallistuminen on etäämmällä pääteosta kuin avunanto.²²⁸ Toimintaan osallistumisen yläraja onkin osa avunannon alarajaa. Jos yhteistä rajapintaa ryhmän toimintaan osallistumisen ja avunannon välillä ei ole, avunantoa vähäisempi myötävaikuttaminen jää rankaisemattomaksi. Tällaisia rankaisemattoman osallistumisen alueita jää myös terroristiryhmän toimintaan osallistumisen ja muiden terrorististen edistämistekomuotojen väliin. Ryhmän toimintaan osallistumisen soveltamisala kattaa ainoastaan ne teot, jotka eivät ole sellaisessa kiinteässä suhteessa terroristiseen päärikokseen tai sen

²²¹ Luoto 2018, s. 5 ja 8.

²²² HE 44/2002 vp, s. 157.

²²³ Luoto 2018, s. 47.

²²⁴ HE 44/2002 vp, s. 156.

²²⁵ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 53.

²²⁶ Frände 2010, s. 164. Vrt. Luoto 2018, s. 124–126.

²²⁷ Tapani – Tolvanen – Hyttinen 2019, s. 538.

²²⁸ HE 89/2021 vp, s. 40.

valmisteluun, että tekijää voitaisiin pitää avunantajana päärikokseen tai sen valmisteluun.²²⁹ Avunanto terroristiseen päärikokseen tai sen valmisteluun syrjäyttää terroristiryhmän toimintaan osallistumisen.²³⁰ Tästä huolimatta terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta voitaisiin tietyissä tilanteissa määrätä ankarampi enimmäisrangaistus kuin avunannosta terroristiseen päärikokseen voidaan määrätä. RL 6 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohdan ja 2 momentin mukaan avunantajalle voidaan tuomita enintään kolme neljännestä rikoksesta säädetyn vankeusrangaistuksen enimmäismäärästä. Ainoastaan vakavimpien terveyteen ja henkeen kohdistuvien terrorististen päärikosten, kuten törkeän pahoinpitelyn (RL 34a:1.1:n 5 kohta) ja henkirikosten (RL 34a:1.1:n 6–8 kohdat, RL 34a:1.2) rangaistusasteikot ylittävät avunannon osalta RL 34a:4:n maksimirangaistuksen. Oikeastaan ongelma ei koske pelkkää avunantoa, vaan yleisestikin 34 a luvun 1 §:n rikosten maksimirangaistus on monien tekomuotojen osalta alhaisempi kuin terroristiryhmän toimintaan osallistumisen maksimirangaistus. Tämän vuoksi määrättäessä rangaistusta terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta arvioinnissa pitäisi ottaa huomioon se, kuinka pitkän rangaistuksen RL 34a:1:n terroristisesta pääteosta tai avunannosta siihen olisi voinut saada. Lain esitöissä onkin todettu, että RL 34a:4:n ankarimmat rangaistukset tulisivat siis kysymykseen siinä todennäköisessä harvinaisessa tilanteessa, että on tehty 1 §:n mukaan hyvin ankarasti rangaistava rikos, mutta ryhmän toimintaan osallistunutta ei silti voitaisi tuomita tällaisen rikoksen tekijänä tai siihen muuten osallisena.²³¹

Huomattavin ero avunannon ja ryhmän toimintaan osallistumisen välillä on, että ryhmän toimintaan osallistuminen on itsenäinen rikos, eli se on säädetty rangaistavaksi omana tekonaan.²³² Ryhmän toimintaan osallistuminen ei siis edellytä, että päätekoa tehtäisiin.²³³ Tämä on poikkeuksellista suomalaisessa rikosoikeudessa, koska lähtökohtaisesti teon rangaistavuus on yhteydessä päärikoksen tekemiseen aksessorisuusvaatimuksen mukaisesti.²³⁴ Kuten edellä on todettu, avunannosta rankaiseminen edellyttää aina, että päärikos on tehty tai että päärikos on edennyt rikollisen yrityksen asteelle.²³⁵ Näin ollen terrorismirikoksen avunannosta epäillyn toimintaan voidaan puuttua ainoastaan, jos avunannon kohdeteko on edennyt terroristiseksi

²²⁹ HE 188/2002 vp, s. 55.

²³⁰ Lohse 2012, s. 108.

²³¹ HE 188/2002 vp, s. 55.

²³² Lohse 2012, s. 73.

²³³ HE 188/2002 vp, s. 51 ja Lohse 2012, s. 73.

Aksessorisuusvaatimuksesta luovuttiin terroristiryhmän toimintaan edistämisen (nyk. toimintaan osallistuminen) osalta kuitenkin vasta RL 34 a luvun muuttamisesta annetun lain (1370/2007) voimaantulosta 1.5.2008 alkaen, minkä taustalla oli terrorismiyleissopimuksen hyväksyminen. Terrorismiyleissopimus toteutettiin lakina (laki terrorismin ennaltaehkäisyä koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (1369/2007)).

²³⁴ Lohse 2012, s. 73–74.

²³⁵ HE 44/2002 vp, s. 157.

valmisteluksi. Sitä vastoin ryhmän toimintaan osallistumiseen voidaan puuttua jo ennen kuin päärikosta edes valmistellaan ja terroristiryhmän toimintaan osallistumisen säännökset antavat mahdollisuuden puuttua varhaisemmin terrorististen rikosten tekemiseen kuin RL 34 luvun 1 §:n, 1 a 1:n tai 2 §:n mukainen avunanto. Lisäksi avunanto edellyttää, että se on tehty ennen rikosta tai sen aikana, kun taas ryhmän toimintaan osallistumisessa tällaisia reunaehtoja ei ole, koska ryhmän toimintaan osallistumista ei ole sidottu päärikokseen. Siten säännökset, jotka koskevat ryhmän toimintaan osallistumista, mahdollistavat myös avunantoa myöhäisemmän puuttumisen rikokseen.²³⁶ Sen sijaan sekä avunannon että ryhmän toimintaan osallistumisen on lisättävä kohdoteon täyttymisen todennäköisyyttä.²³⁷ Lisäksi kummassakin osallisuusmuodossa päärikoksen todennäköisyyttä arvioidaan ennen päärikoksen toteutumista.²³⁸ Tämä hetki on ryhmän toimintaan osallistumisessa usein aikaisempi kuin avunannossa. Koska ryhmän toimintaan osallistumisen kohdalla ei edellytetä, että päärikosta tehdään, nojaa se voimakkaammin oletusten varaan kuin avunannon yhteydessä tehty arvio. Mikäli rikoksen syntymisestä on vain vähäinen vaara tai vaaraa ei ole ollenkaan, ryhmän toimintaan osallistuminen ja avunanto ovat rankaisemattomia myötävaikutuksen muotoja.²³⁹

Tekijän oma teko ja sen merkitys rikoksen toteutumiselle ovat tahallisuuden edellytyksiä sekä avunannon että ryhmän toimintaan osallistumisen osalta. Molempien osallisuusmuotojen osalta omaan tekoon vaaditaan alimman asteen tahallisuutta. Avunannon kohdalla alimman asteen tahallisuus riittää myös teon merkityksen osalta, mutta ryhmän toimintaan osallistumisessa vaaditaan kvalifioitua tietoa oman teon edistämismerkityksestä tai erityistä edistämistarkoitusta. Tahallisuuden alin aste ei sovellu kvalifioituun tietämiseen, joten ryhmän toimintaan osallistuminen edellyttää korkeampaa tahallisuutta kuin avunanto.²⁴⁰ Avunanto edellyttää avunantajalta samanasteista tahallisuutta kuin päärikoksen tekijältä, mistä seuraa, että joskus avunantajan tahallisuuteen voidaan soveltaa seuraustahallisuutta. Sen sijaan ryhmän toimintaan osallistumista arvioidaan itsenäisesti päärikoksesta, joten myös tahallisuutta arvioidaan itsenäisesti päärikoksesta.²⁴¹

²³⁶ Lohse 2012, s. 108.

²³⁷ HE 44/2002 vp, s. 157. ja Explanatory Report to the Council of Europe Convention on the Prevention of Terrorism (CETS No. 196), kohta 78.

²³⁸ HE 188/2002 vp, s. 55.

²³⁹ Lohse 2012, s. 109.

²⁴⁰ HE 188/2002 vp, s. 51–53.

²⁴¹ Lohse 2012, s. 110.

6 Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen Norjassa ja Ruotsissa

6.1 Norja

6.1.1 Lainsäädännön kehityksestä

Terrorismirikoksista säädetään Norjan rikoslaisissa (*Lov om straff (straffeloven)*). Suomen RL 34a:4:ää vastaava on Norjan rikoslain 18 luvun 136 a §. Pykälän mukaan se, joka perustaa terroristijärjestön, osallistuu siihen, rekrytoi jäseniä tai antaa sille taloudellista tai muuta aineellista tukea, on tuomittava vankeuteen enintään 6 vuodeksi, jos järjestö on ryhtynyt laittomiin keinoihin tavoitteidensa saavuttamiseksi. Myötävaikuttaminen ei ole rangaistavaa.²⁴² Kuten pykälästä huomaa, se eroaa monin tavoin Suomen rikoslain terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta. Ensinnäkin, Norjassa on kriminalisoitu terroristiryhmään osallistuminen (*deltakelse i en terrororganisasjon*), kun taas Suomessa on kriminalisoitu terroristiryhmän *toimintaan* osallistuminen. Lisäksi Norjan rikoslain 136 a § kattaa monia sellaisia tekoja, joita Suomessa ei ole kriminalisoitu terroristiryhmän toimintaan osallistumisena, vaan omina tekoinaan. Terroristiryhmän perustaminen ja jäsenen värvääminen siihen on Suomessa rangaistavaa RL 34a:4c:n mukaisena värväyksenä terrorismirikoksen tekemiseen. Myöskään taloudellisen tuen antaminen ei ole Suomessa ryhmän toimintaan osallistumista, vaan se on rangaistavaa terrorismin rahoittamisena (RL 34a:5, RL 34a:5a ja RL 34a:5b).²⁴³ Sen sijaan materiaalisen tuen antaminen on Suomessakin kielletty RL 34a:4:ssä. Lisäksi huomio kiinnittyy siihen, että Norjassa ”osallistumisen” määritelmä on jätetty avoimeksi eikä pykälässä ole listausta kielletyistä teoista toisin kuin Suomessa. Ennen kuin syvennyttään eroihin tarkemmin, käydään kuitenkin läpi hieman Norjan terrorismilainsäädännön syntyhistoriaa.

Norja oli ratifioinut ja implementoinut terrorismiin liittyvät YK:n yleissopimukset²⁴⁴ jo ennen Yhdysvalloissa tapahtunutta syyskuun 11. päivän terroritekoja. Sopimukset oli implementoitu joko muutoksina olemassa oleviin pykäliin tai lisäämällä uusia pykäliä rikoslakiin. On kuitenkin huomattava, että Norjan rikoslain säännökset olivat tuolloin melko avoimia, eikä kaikkia terrorismirikoksia ollut kriminalisoitu juuri omina tekoinaan vaan terroritekojen kriminalisoinnit oli sisällytetty niin sanotusti muiden pykälien sekaan. Esimerkiksi silloinen Norjan rikoslain 233 § kattoi sekä ”tavallisen murhan” että terroristisessa tarkoituksessa tehdyn murhan.²⁴⁵ Norjassa olikin käyty keskustelua terrorismirikoslainsäädännön päivittämisen tarpeesta jo vuonna

²⁴² Norjaksi pykälä kuuluu seuraavasti:

”Med fengsel inntil 6 år straffes den som danner, deltar i, rekrutterer medlemmer eller yter økonomisk eller annen materiell støtte til en terrororganisasjon, når organisasjonen har tatt skritt for å realisere formålet med ulovlige midler. Medvirkning straffes ikke.”

²⁴³ Lisäksi on huomattava, että myös Norjan rikoslain 135 §:ssä rangaistaan erikseen terrorismin rahoittamisesta.

²⁴⁴ Pois lukien terrorismin rahoituksen torjumista koskeva kansainvälinen yleissopimus (SopS 74/2002).

²⁴⁵ Norjan CTC-raportti 26. marraskuuta 2001, S/2001/1138, s. 10–13.

1993, mutta tuolloin katsottiin, ettei se ole tarpeen. Terrorismin tarkempi määrittely rikoslaissa nähtiin myös vaikeaksi.²⁴⁶

Lokakuussa 2001 Norja implementoi sekä vuoden 1999 yleissopimuksen terrorismin rahoittamisesta että YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1373 väliaikaisella asetuksella. Väliaikainen asetusta haluttiin korvata nopeasti pysyvällä lailla ja Norjan oikeusministeriö julkaisi joulukuussa 2001 mietinnön terrorismilainsäädännöstä, joskin julkaisu sai kritiikkiä. Uusi lakiehdotus annettiin huhtikuussa 2002. Muutetussa laissa huomioitiin oikeusministeriön saama kritiikki ja terroritekojen listaa kavennettiin aiotusta.²⁴⁷ Lainvalmisteluaineistossa pohdittiin myös terroristiryhmän toimintaan osallistumista. Norjan ulkoministeriö nimittäin ehdotti, että lakiin olisi otettu säännös terroristiryhmään osallistumisesta ja muunlaisesta osallistumisesta terroristiryhmän toimintaan. Ulkoministeriö katsoi, että tällaista säännöstä tarvittaisiin esimerkiksi, jos henkilö osoittaisi tukea terroristijärjestölle, mutta ei pystytä näyttämään, että tuki kohdistuisi tiettyyn terroritekoon. Ulkoministeriö halusi varmistaa, ettei Norjaa käytettäisi tukikohdaksi terroristien toimiin. Norjan oikeusministeriö sen sijaan katsoi, että ei ole tarvetta säätää rangaistavaksi osallistumista (*deltakelse in en gruppe*). Oikeusministeriö katsoi, että Norjan rikoslain silloiset 104 ja 330 §:t katsoivat jo osittain osallistumisen. Oikeusministeriön mukaan kysymys osallistumisen kriminalisoimisesta vaati tarkempia tutkimuksia, eikä sitä siksi otettu saman tien lakiin.²⁴⁸ Huomautettakoon, että Norja ei ole Euroopan unionin jäsen eikä sen tarvitse noudattaa EU-lainsäädäntöä. Siten Norjan ei myöskään tarvinnut ottaa huomioon EU:n terrorismipuitepäätöstä. Puitepäätös toimi kuitenkin pohjana Norjan lakiehdotukselle.²⁴⁹

Terroristiryhmän toimintaan osallistuminen nousi esiin myös vuonna 2007. Norjan oikeusministeriö ei kuitenkaan silloin ehdottanut terroristiryhmän toimintaan osallistumista koskevan säännöksen ottamista lakiin, koska se katsoi, että säännöksen toimeenpaneminen olisi vaikeaa. Lisäksi sellainen kriminalisointi olisi ollut ministeriön mielestä Norjan rikosoikeusperinteen vastainen, koska perinteisesti norjalaisessa rikosoikeudessa rikosvastuu on sidottu konkreettisiin tekoihin. Sen sijaan ulkoministeriö katsoi, kuten aiemminkin, että terroristiryhmään osallistuminen tulisi ottaa lakiin.²⁵⁰ Säännös terroristiryhmään osallistumisesta otettiin Norjan rikoslakiin vasta vuonna 2013, eli huomattavasti Suomea myöhemmin. Pykälän numero oli

²⁴⁶ NOU 1993:3, s. 43.

²⁴⁷ Ot.prp. nr. 61 (2001–2002), s. 8.

²⁴⁸ Ot.prp. nr. 61 (2001–2002), s. 41–42, 45

²⁴⁹ Ot.prp. nr. 61 (2001–2002), s. 26.

²⁵⁰ Ot.prp. nr. 8 (2007–2008), s. 192–195.

tuolloin 147 (d) §.²⁵¹ Lakia säädettäessä useat tahot kommentoivat lakiehdotusta. Useimpien tahojen mielestä terroristiryhmään osallistuminen olisi kriminalisoitava. Erityisesti Norjan ulkoministeriö oli kriminalisoimisen kannalla, mutta kriminalisointi herätti huolta myös sen tarkkuudesta.²⁵² Oikeusministeriö katsoi, että terroritekojen ehkäiseminen on tärkeää ja siksi terroristiryhmään osallistuminen tulisi säätää rangaistavaksi.²⁵³ Vuonna 2015 säännöksen numerointia muutettiin ja nykyisin terroristiryhmään osallistumisesta säädetään 136 a §:ssä.²⁵⁴ Pykälän sisältö ei kuitenkaan muuttunut tässä yhteydessä. Pykälään viitataan tutkimuksessani tästedes pääsääntöisesti yksinkertaisuuden vuoksi 136 a §:nä.

6.1.2 Terroristiryhmään osallistuminen (*straff for deltakelse mv. i en terrororganisasjon*)

Kuten edellä on mainittu, lakipykälä on itsessään avoin eikä siinä selvitetä, mitä osallistumisella tarkoitetaan. On tärkeää huomata, että Norjan ja Suomen lait eroavat sanamuodoltaan, sillä Norjassa on kielletty terroristiryhmään osallistuminen (*deltakelse i en terroristorganisasjon*) kun taas Suomessa on säädetty rangaistavaksi nimenomaan ryhmän toimintaan osallistuminen. Osittain eroa selittää se, että Norja ei ole EU-maa eikä siten ole velvoitettu noudattamaan EU:n lainsäädäntöä. Suomen RL 34a:4:n taustalla nimittäin oli EU:n terrorismipuitepäätös, jonka 2 artiklan 2 kohta (nykyisin terrorismidirektiivin 4 artikla) velvoittaa jäsenvaltiot säätämään rangaistavaksi terroristiryhmän toimintaan osallistumisen (*participation in a terrorist group's activities*). Puitepäätöksen sijaan Norjassa terroristiryhmään osallistuminen muotoiltiin Norjan rikoslain 129 §:n mukaisesti. 129 §:ssä kiellettiin osallistuminen väkivaltaiseen järjestöön, jolla on poliittisia tavoitteita.²⁵⁵ 129 §:n valinta terroristiryhmään osallistumisen malliksi ei kaikkien mielestä ole ollut onnistunut. Kritiikkiä on kohdistettu siihen, että ero terminologiassa ei ole vain hienosäätöä vaan sillä on suuri merkitys sille, millaista tekoa voidaan pitää rangaistavana. Ensinnäkin järjestö (*organisasjon*) viittaa organisoidumpaan ryhmittymään kuin ryhmä (*gruppe*). Toiseksi järjestön toimintaan osallistuminen ei tarkoita samaa kuin järjestöön osallistuminen. On mahdollista osallistua järjestön toimintaan ilman, että on järjestön jäsen.²⁵⁶

Lain esitöiden mukaan osallistumisen rangaistavuuden edellytyksenä on, että osallistuminen on ollut kvalifioitua.²⁵⁷ Tekijän tahallisuuden tulee kattaa osallistuminen terroristiryhmään, tekijän

²⁵¹ Straffeloven 1902

²⁵² Prop. 131 L (2012–2013), s. 40.

²⁵³ Prop. 131 L (2012–2013), s. 41.

²⁵⁴ Straffeloven 2005

²⁵⁵ Prop. 131 L (2012–2013), s. 41.

²⁵⁶ Jerkø 2021, s. 3.

²⁵⁷ Prop. 131 L (2012–2013), s. 83.

on oltava tietoinen siitä, että ryhmä on terroristiryhmä ja että ryhmä on ryhtynyt laittomiin toimenpiteisiin tavoitteidensa saavuttamiseksi.²⁵⁸ Tekijän tahallisuuden tulee siis Norjassa kattaa likipitään samoja asioita kuin Suomessakin, sillä Suomessa tahallisuuden edellytyksenä on, että tekijän tarkoituksena on terroristiryhmän rikollisen toiminnan edistäminen tai tietoisuus, että teko edistää rikollista toimintaa.²⁵⁹ Sen sijaan eroa on siinä, millaisia rikollisia toimia terroristiryhmän edellytetään tavoitelleen. Suomessa terroristiryhmän rikollisella toiminnalla tarkoitetaan rikoslain 34 a luvun 1, 1 a ja 2 §:ssä lueteltuja rikoksia (RL 34a:4.1). Norjan rikoslain 136 a §:ssä taas on vain yleisluontoinen viittaus siihen, että ryhmä on ryhtynyt laittomiin toimenpiteisiin tarkoituksensa toteuttamiseksi. Siten on mahdollista, että Norjassa terroristiryhmän rikollisia toimia tulkitaan laajemmin kuin Suomessa.

Norjassa terroristiorganisaatiolla tarkoitetaan puolestaan organisaatiota, jonka päätarkoituksena on joko tehdä terroritekoja²⁶⁰ tai jossa se on merkittävä osa ryhmän toimintaa. Päätarkoituksesta ei täyty se, että järjestön toiminnassa on väkivaltaisia elementtejä. Siten pelkät väkivaltaiset elementit eivät ole riittäviä tekemään järjestöstä terroristijärjestöä. Järjestön luonnetta arvioitaessa apuna voidaan käyttää YK:n ja EU:n ylläpitämiä listoja terroristijärjestöistä. Vaihtoehtoisesti ryhmä voidaan määritellä terroristiryhmäksi, mikäli ryhmä on osoittanut rikoksen tekemällä pystyvänsä toteuttamaan terrori-iskun.²⁶¹ Norjan rikoslain 18 luvusta ei siis löydy terroristiryhmän määritelmää, toisin kuin Suomen rikoslaista, jonka 34 a luvun 6 §:n 2 momentin mukaan terroristiryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen 1 tai 1 a §:ssä tarkoitettuja rikoksia. Vaikka Suomessa terroristiryhmä on määritelty tarkemmin kuin Norjassa, on oletettavaa, että molemmissa maissa terroristiryhmiksi katsottaisiin suurin piirtein samat ryhmittymät.

Kuten aiemmin on sanottu, osallistumisen käsite on laaja. Norjalaisen lainvalmisteluaineiston mukaan osallistuminen kattaa esimerkiksi aseiden, tietokonevälineiden, kemikaalien tai muiden varusteiden hankkimisen terroristiryhmälle, jos tekijä ei ole niin lähellä terroritekoa, että häntä voitaisiin pitää rikoskumppanina terroritekoon. Lisäksi yllyttäminen terroriteon tekemiseen voi tietyissä tilanteissa olla osallistumista ryhmään. Rekrytointi taas sisältää tyypillisesti värväys-toiminnan. Sen sijaan 136 a §:n soveltamisalan ulkopuolelle jää humanitaarisen avun antaminen siviileille terroristien hallitsemilla alueilla. Näin ollen esimerkiksi lääkärit, jotka toimivat

²⁵⁸ Innst. 442 L (2012–2013), s. 4.

²⁵⁹ HE 188/2002 vp, s. 51.

²⁶⁰ Terroritekojen määritelmä löytyy Norjan rikoslain 131 §:stä.

²⁶¹ Prop. 131 L (2012–2013), s. 86–87.

terroristien hallitsemilla alueilla, eivät syyllisty osallistumiseen.²⁶² Myöskään jäsenyys terroristiryhmässä ei ole rangaistavaa osallistumista.²⁶³ Osallistumista ei ole myöskään oleskelualueilla, joilla annetaan terroristikoulutusta.²⁶⁴ Terroristiryhmään osallistuminen kattaa siis monenlaisia tekoja, mutta rangaistusvastuu edellyttää teolta kvalifioitua luonnetta. Lisäksi edellytyksenä on, että toiminta on aktiivista, pelkkä passiivinen osallistuminen jäsenyyden muodossa ei ole rangaistavaa osallistumista.²⁶⁵ Vaikka Suomen lainsäädäntö terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta on huomattavasti tarkkarajaisempi kuin Norjan lainsäädäntö, Suomessakaan ei ole yksiselitteistä vuoden 2021 lakimuutoksen jälkeen, mitä kaikkia tekoja RL 34a:4.1:n 4 kohdan terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitamisena pidetään.

Norjan rikoslain 136 a § on sen avoimuuden vuoksi saanut kritiikkiä oikeuskirjallisuudessa. Erityisesti huolenaiheena on ollut laillisuusperiaatteen mukainen täsmällisyysvaatimus. Keskustelua on herättänyt kysymys siitä, pitäisikö termiä ”osallistuja” (*deltakerbegrepet*) tulkita subjektiivisesti, osallistujan omasta näkökulmasta vai objektiivisesti, muiden kuin tekijän näkökulmasta. *Christien* mukaan vaikuttaa siltä, että oikeuskäytännössä painoarvoa on annettu tekijän subjektiiviselle käsitykselle.²⁶⁶ Sen sijaan lain esitöissä on viitteitä siitä, että pelkkä tekijän oma osallistumistarkoitus ei ole riittävää, vaan rangaistava osallistuminen vaatii myös jonkinlaisen ulkoisesti havaittavan teon. Tällöinkin rangaistusvastuuta määrittävänä tekijänä on kuitenkin se, mitä tekijä on mieltänyt teon tehdessään. Tätä on kritisoitu, koska silloin sama teko voisi toisissa tilanteissa olla rangaistavaa osallistumista ja toisissa ei, riippuen tekijän mieltämisestä.²⁶⁷ Nähdäkseni myös Suomessa osallistumista tulkitaan sekä subjektiivisesta että objektiivisesta näkökulmasta, koska RL 34a:4 vaatii tekijältä erityistä edistämistarkoitusta, mutta lisäksi vaatimuksena on jokin aktiivinen, konkreettinen teko.²⁶⁸

6.1.3 Oikeuskäytäntöä

Toisin kuin Suomessa, Norjassa on useita tuomioita terroristiryhmään osallistumisesta, huolimatta siitä, että Norjassa osallistumisen kieltävä laki on ollut voimassa 10 vuotta vähemmän aikaa. Tässä kappaleessa esittelen kaksi Norjan korkeimman oikeuden (*Høyesterett*) lainsoveltamisen kannalta merkityksellistä ratkaisua.

²⁶² Prop. 131 L (2012–2013), s. 87.

²⁶³ Innst. 442 L (2012–2013), s. 8.

²⁶⁴ Prop. 131 L (2012–2013), s. 27.

²⁶⁵ Jerkø 2021, s. 4.

²⁶⁶ Christie 2018, s. 84–88.

²⁶⁷ Christie 2018, s. 87 ja Prop. 131 L (2012–2013), s. 77, 87.

²⁶⁸ HE 188/2002 vp, s. 57–58.

Eräs tärkeimmistä Norjan rikoslain 136 a §:ä (aikaisemmin 147 d §) koskevista ratkaisusta on Norjan korkeimman oikeuden ratkaisu HR-2018-1650-A.²⁶⁹ Tapauksessa A:ta syytettiin terroristijärjestö ISILin²⁷⁰ toimintaan osallistumisesta vuosien 2013–2015 välillä. Syytteen mukaan A muun muassa viittasi ISILin kalifiin Abu Bakr al-Baghdadiin ”meidän johtajanamme” ja julisti julkisesti, että ISILin kalifaattiin virtaa uskovaisia täyttämään korkeimmat uskonnolliset velvollisuudet eli palvelemaan Jihadia ja Allahia. A järjesti ja valmisteli matkoja henkilöille, jotka halusivat liittyä ISILiin Syyriassa. Hän muun muassa antoi neuvoja matkareiteistä, hankki tarvittavia välineitä matkaa varten sekä hankki tai auttoi hankkimaan matkalippuja ja luotettavien henkilöiden yhteystietoja. Lisäksi hän huolehti, että Syyriaan matkustavat pääsivät ylittämään Turkin rajan Syyriaan. Hän myös huolehti joidenkin Syyriaan matkustaneiden pankkitileistä. Osallistumisen lisäksi A:n syytettiin myös rekrytoineen kaksi henkilöä ISILiin. A:ta syytettiin myös rahallisen ja muun aineellisen tuen tarjoamisesta ISILille. Syytteen mukaan A oli ostanut D:lle taisteluvaatteita- ja välineitä, 50-litraisen repun, neljä fleece-hupparia ja 11 paria hanskoja, joita D käytti Syyriassa osallistuessaan ISILin toimintaa. Tämän lisäksi A:ta syytettiin oikeuslaitoksen vastustamisesta, koska hän uhkaili oikeudenkäynnin todistajia. A oli tuomittu alioikeudessa yhtä rekrytointitapausta lukuun ottamatta kaikista muista teoista yhdeksän vuoden vankeuteen. Hovioikeus taas oli tuominnut A:n kaikista syytteen mukaisista teoista. A oli valituksessaan Norjan korkeimpaan oikeuteen katsonut, ettei ollut syyllistynyt mihinkään edellä kuvattuihin tekoihin.

Tapausta ratkaistaessa esiin nousi kysymys siitä, onko Norjan rikoslain 136 a § tarpeeksi tarkkarajainen. Norjan korkein oikeus nostikin esiin tuomiossaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7 artiklan, jonka mukaan ketään ei ole pidettävä syypäänä rikokseen sellaisen teon tai lainlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden mukaan rikos. Periaate tunnetaan myös nimellä rikosoikeudellinen laillisuusperiaate. Laillisuusperiaate on noussut Suomessakin esille erityisesti RL 34a:4.1:n 4 kohdan terroristiryhmän toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitamisen osalta.²⁷¹ Norjalaisessa oikeuskirjallisuudessa 136 a §:ä on kritisoitu siitä, että se ei täytä tarkkarajaisuusvaatimusta. *Christie* toteaa, että on epäselvää, missä määrin osallistumisesta on kyse subjektiivisesta, tekijän mielikuviin liittyvästä osallistumisesta ja missä määrin objektiivisesta, ulkopuolisen henkilön havainnoista, onko

²⁶⁹Terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta säädettiin Norjan rikoslain straffeloven 1902 147 (d) §:ssä 30. syyskuuta asti 2015 ja sen jälkeen straffeloven 2005 136 a §:ssä. Tapauksessa HR-2018-1650-A rikokset olivat ulottuneet vuodesta 2013 vuoteen 2015, ja siten sekä vanha että uusi pykälä soveltuivat tapaukseen. Selvyyden ja johdonmukaisuuden vuoksi viitataan terroristiryhmän osallistumiseen 136 a §:nä.

²⁷⁰ Tunnetaan myös nimellä ISIS tai Daesh.

²⁷¹ HE 89/2021 vp, s. 53–54.

tekijä osallistunut ryhmän toimintaan. Hän huomauttaakin, että osallistuminen säädettiin rangaistavaksi vasta vuonna 2013, vaikka asia oli noussut valmisteluun jo aiemmin, koska osallistumista ei pidetty riittävän selkeänä rikollisena tekona.²⁷² Norjan korkein oikeus viittasi ratkaisussa aiempaan tuomioonsa HR-2016-2228-A, jossa se totesi EIS:n 7 artiklan edellyttävän rikossäännöksen olevan selvä, tarkka ja helposti ymmärrettävä. Säädösten on oltava saatavilla ja muotoiltu siten, että jokainen voi kohtuudella muuttaa käyttäytymistään lainsäädännön perusteella. Norjan korkein oikeus toteaa myös, että pelkkä selvä sanamuoto ei ole riittävä, jos muut oikeuslähteet johtavat siihen, ettei laki anna tarpeeksi ohjeistusta.

Norjan korkein oikeus totesi ratkaisussaan, että osallistumisen on tarkoitus kattaa useita erilaisia osallistumisen muotoja. Passiivinen jäsenyys terroristiryhmässä ei kuitenkaan ole riittävää, vaan rangaistavuuden edellytyksenä on Norjan korkeimman oikeuden mukaan aktiivinen toiminta. Norjan korkein oikeus viittasi ratkaisussaan lainvalmisteluaineistoon (*Innst. 442 L (2012–2013)*), jossa osallistumisen kynnykseksi on asetettu kvalifioitu osallistuminen.²⁷³ Kaikki aktiivinen osallistuminenkaan ei aina ole rangaistavaa vaan rangaistavuus edellyttää, että tietty kynnyks on ylitetty. Norjan korkein oikeus katsoo ratkaisussaan, että tämä kynnyks ei ole kovin korkea. Lisäksi tuomioistuin huomauttaa, että osallistuminen ei edellytä, että henkilö on terroristijärjestön jäsen tai että hän julkisesti kannattaa järjestöä.

Kuinka A:n tekoja sitten arvioitiin oikeudessa? Hovioikeus oli todennut tuomiossaan, että A oli väistämättä tiennyt ISILin olevan terroristiryhmä ja että hänen tekonsa olivat tärkeitä ISILin ideologiselle ja sotilaalliselle menestykselle Syyriassa. Korkeimman oikeuden mukaan arvioinnissa olennaista oli norjalaisten vierastaistelijoiden avustaminen ja heille tehdyt valmistelut. Hovioikeuden mukaan oli tullut näytetyksi, että A oli auttanut D:tä, L:ä, P:tä, G:tä, H:ta ja I:tä monin erin tavoin. A oli tiennyt D:n ja L:n aikeista lähteä Syyrian taistelemaan ja liittyä ISILIin ja tästä huolimatta auttanut heitä rahallisesti ja muulla tavalla. A oli jutellut P:n kanssa Syyriaan matkustamisesta ja auttanut tätä rahallisesti. Tämän lisäksi A oli tehnyt matkajärjestelyitä G:lle ja hankkinut tälle puhelimen, joka oli tavallista vaikeampi jäljittää. A teki matkajärjestelyjä myös H:lle ja I:lle. Hovioikeuden mukaan A oli kontaktiansa kautta välttämätön jokaisen mainitun henkilön mahdollisuudelle liittyä ISILIin Syyriassa. Henkilöiden ollessa Syyriassa A huolehti heidän pankkitileistään sekä täytti vaadittavat lomakkeet työttömyysstatuksen ylläpitämiseksi ja järjesti lakiapua osalle heistä. Lisäksi A jakoi ISILin propagandamateriaalia ja julisti

²⁷² Christie 2018, s. 84–85. ja Prop. 131 L (2021–2013), s. 31.

²⁷³ *Innst. 442 L (2012–2013)*, s. 8.

julkisesti tukevansa järjestöä. Hän esimerkiksi sanoi julkisesti, että sunnimuslimit taistelevat kalifaatissa vääräuskoisia vastaan ja sanoi kannattavansa sotavankien tappamista.

A sen sijaan katsoi puolustuksessaan, että hänen lausuntonsa nauttivat sananvapauden ja uskonnonvapauden suojaa. Norjan korkein oikeus oli eri mieltä. Korkeimman oikeuden mukaan A:n lausunnot tulisi ottaa huomioon osana sitä, että A tuki ISILiä ja sotavankien tappamista, ja siksi lausunnot pitää huomioida myös, kun arvioidaan, onko A rikkonut 136 a §:ä osallistumalla ISILin toimintaan. Norjan korkein oikeus totesi, että ilman edellä mainittua kontekstia lausunto kalifaatin perustamisesta olisikin voinut nauttia sananvapauden ja uskonnonvapauden suojaa. Norjan korkeimman oikeuden mukaan A:n lausuntoja pitää siis tarkastella kokonaisuutena ja A:n muihin tekoihin peilaten. Korkeimman oikeuden tulkinnan mukaan on siis mahdollista, että joissain tilanteissa vastaavanlaisia lausuntoja ei pidettäisi rangaistavina eikä siten osallistumisena terroristiryhmään.

Norjan korkeimman oikeuden mukaan ei jäänyt epäilystä siitä, että A ei olisi tehnyt mainittuja tekoja ja siten oli katsottava A:n osallistuneen terroristijärjestö ISILin toimintaan. Sen lisäksi A:n katsottiin syyllistyneen erikseen rekrytointiin ja taloudellisen avun antamiseen. A oli auttanut useampaa henkilöä liittymään ISILiin Syyriassa ja toiminut aktiivisesti järjestön sisällä ja Norjan korkeimman oikeuden mukaan huomattavan eri tavalla kuin hän olisi toiminut, jos hän olisi vain kannattanut ISILiä tai sen tavoitteita. Korkeimman oikeuden mukaan A:n toimet ylittivät selvästi lain esitöissä mainitun kynnyksen eikä kysymyksessä ole oikeuden mukaan rajatapaus. Oikeuden mukaan vaatimus selkeästä oikeusperustasta ei estä tuomitsemasta A:ta osallistumisesta. Oikeuden mukaan A:n teot ovat selkeästi sellaisia, joiden ”luonnollisesti ymmärretään” kuuluvan osallistumisen käsitteeseen.

Mikä merkitys ratkaisulla HR-2018-1650-A on 136 a §:n myöhemmän tulkinnan kannalta? Tapauksessa Norjan korkein oikeus siis katsoi, että A:n toiminta kokonaisuutena oli selkeästi terroristijärjestöön osallistumista. Kun otetaan huomioon, että A:n toiminta jatkui useamman vuoden, ja että hän oli näkyvä ja tunnettu persoona Norjassa sekä se, että hän avusti useaa ihmistä lähtemään vierastaistelijaksi Syyriaan, on selvää, että A:n toiminta katsottiin rangaistavaksi osallistumiseksi. Mikäli A olisi vapautettu syytteistä, olisi tuomitsemiskynnys osallistumisesta noussut todella korkeaksi - varsinkin kun ottaa huomioon sen, että esimerkiksi terroristiteon tekeminen on kriminalisoitu erikseen eikä terroristiteon tekemisestä rangaista osallistumisena. Toisaalta Norjan korkeimman oikeuden ratkaisu ei välttämättä anna paljoakaan tulkinta-apua ratkaistaessa muita terroristiryhmään osallistumisia. Norjan korkein oikeus ei esimerkiksi

ottanut kantaa siihen, miten A:n yksittäisiä tekoja olisi tullut arvioida. Olisiko A tuomittu osallistumisesta, jos hän olisi auttanut esimerkiksi vain G:tä matkajärjestelyissä ja hankkinut vain tälle vaikeasti jäljitettävän puhelimen?²⁷⁴ Norjan korkein oikeus kuitenkin totesi tuomiossaan, että osallistuminen kattaa laajasti erilaisia tekoja eikä tuomioistuimen siten ole mahdollista tarkasti määritellä yhdessä tuomiossa, mitkä teot ovat osallistumista ja mitkä eivät.

Myös norjalaisessa oikeuskirjallisuudessa on otettu kantaa Norjan korkeimman oikeuden ratkaisun perusteluihin. *Jerkøn* mukaan on mahdollista olla yhteydessä terroristijärjestön kanssa, ilman että on järjestön jäsen. Hänen mukaansa tällaisia henkilöitä voidaan kutsua ulkopuolisiksi tukijoiksi. Ongelmaksi muodostuu se, mihin vedetään viiva osallistujan ja ulkopuolisen tukijan välille. Norjan korkeimman oikeuden tuomiossa ei tarkemmin kuvata, miten ulkopuolinen tukija voidaan erottaa osallistujasta. Tällä on vaikutusta, koska A toimi pelkästään Norjasta käsin, eikä hän siis ollut matkannut Syyriaan ISILin kalifaattiin. *Jerkøn* mukaan tällaisissa tilanteissa, joissa syytetty ei ole ollut lainkaan ulkomailla, tulisi selvästi perustella, miksi henkilön katsotaan osallistuvan järjestön toimintaan eikä olevan ulkopuolinen tukija. Lisäksi hän kritisoi sitä, että sekä hovioikeus että korkein oikeus kutsuivat A:ta tuomiossaan välittäjäksi/yhdysmieheksi (*mellommann*). Hänen mukaansa henkilö ei voi olla samaan aikaan sekä välittäjä että osallistuja.²⁷⁵ Suomen ja norjan kielen välillä voi olla lingvistinen ero, mutta mielestäni se, että henkilöä kuvataan välittäjäksi, ei kuitenkaan tarkoita, etteikö hän olisi voinut osallistua järjestön toimintaan. Mielestäni on täysin mahdollista, että A on toiminut välittäjänä ISILin ja Syyriaan lähteneiden vierastaistelijoiden välillä ja samalla kuulunut ISILiin. Muuten yhdyn *Jerkøn* kritiikkiin, sillä Norjan korkein oikeus ei tuomiossaan tuonut esille sellaisia seikkoja, joiden perusteella osallistumista yleisesti arvioidaan, vaan pitäytyi vaan toteamaan, että käsillä olevassa tapauksessa osallistumiskynnys on selvästi täyttynyt. Toisaalta Norjan korkein oikeuskaan ei voi liian tarkasti määritellä, mitä osallistumisella tarkoitetaan. Laki on avoin eikä myöskään lain esitöissä ole selkeää määritelmää osallistumiselle. Mikäli Norjan korkein oikeus olisi todennut, että tietty toiminta on aina osallistumista ja tietty toiminta ei taas koskaan, on mahdollista, että sillä olisi rajoitettu liiaksi osallistumisen käsitettä. Laki terroristijärjestöön osallistumisesta on kohtalaisen uusi, eikä Norjassa ole vielä ollut montaa tapausta, jossa olisi kyse terroristijärjestöön osallistumisesta. Näin ollen tuomioistuimella ei voi olla tarkkaa tietoa siitä, millä kaikilla tavoilla järjestöjen toimintaan osallistutaan. Jos Norjan korkein oikeus olisi jo tässä vaiheessa rajannut tietyn toiminnan rangaistavuuden ulkopuolelle, terroristijärjestöt voisivat käyttää tätä hyödyksi toiminnassaan. Lain epätarkkuus ei ole tuomioistuimen vika. Jos

²⁷⁴ Ks. *Jerkø* 2021, s. 6.

²⁷⁵ *Jerkø* 2021, s. 5–7.

ongelmana on lain sanamuoto ja sen epätarkkuus, tulisi lakia muuttaa ja se taas on lainsäätäjän tehtävä.

Tapauksessa HR-2018-1650-A vastaaja siis tuomittiin terroristijärjestöön osallistumisesta, sillä hän oli muun muassa tehnyt matkajärjestelyitä vierastaistelijoille, hankkinut heille varusteita sekä hoitanut lähteneiden pankkitilejä, kun he olivat olleet Syyriassa. Olisiko A voitu tuomita Suomessa vastaavista teoista? RL 34a:4.1:n 2 kohdassa säädetään rangaistavaksi ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeiden välineiden hankkiminen taikka luovuttaminen terroristiryhmälle. Tapauksessa A oli hankkinut ja luovuttanut D:lle muun muassa 11 paria käsineitä, 50-litraisen repun sekä fleece-huppeita. Lähtökohtaisesti välineen tärkeyttä arvioidaan sen mukaan, estääkö välineen puuttuminen ryhmää toimeenpanemasta terrori-iskua tai lykkääkö se sitä. Jos välineen puuttuminen ei aiheuta viivästystä terrori-iskun tekemiseen, kyseessä ei mitään todennäköisimmin ole erittäin tärkeä väline.²⁷⁶ Näin ollen A:n hankkimia välineitä voidaan tuskin pitää *erittäin* tärkeinä ryhmän toiminnan kannalta, varsinkin kun ottaa huomioon, että A on luovuttanut välineet jo Norjassa ilman varmuutta siitä, että D pääsee Syyriaan asti. On nimittäin erittäin epätodennäköistä, että näiden välineiden puuttuminen olisi vaikuttanut terrori-iskun tekemiseen edes sitä lykkäämällä. A:n hankkimat taisteluvälineet -ja välineet sen sijaan ovat toinen asia, sillä ilman tällaisia välineitä ISIL ei olisi pystynyt taistelemaan Syyrian maaperällä. Tuomiosta ei kuitenkaan käy ilmi, millaisista varusteista tarkalleen ottaen oli kyse, joten sen arvioiminen, kuuluisivatko ne RL 34 a luvun 4 §:n 1 momentin 1 tai 2 kohdan soveltamisalaan, on hankalaa. Jos tarvikkeet ovat olleet olennaisia terrori-iskun toteuttamiseksi, on syytä olettaa, että niiden luovuttaminen terroristiryhmälle olisi rangaistavaa myös Suomessa.

Entä voidaanko matkajärjestelyjen tekemistä vierastaistelijoille pitää RL 34a:4.1:n 4 kohdan terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitamisena? Tuomion perusteella A on selvästi myötävaikuttanut muiden päätöksiin lähteä Syyriaan ja on mahdollista, että ilman tätä A:n myötävaikutusta he eivät edes olisi lähteneet taistelemaan ISILin puolesta. On perusteltua ajatella, että tällaisten matkajärjestelyjen tekeminen olisi olennainen tehtävä, sillä ilman ulkomailta tulleita vierastaistelijoita ISIL tuskin olisi saavuttanut Syyriassa ja Irakissa samanlaista valtaa kuin se nyt saavutti. Suomen rikoslain 34 a luvun 5 d §:ssä kuitenkin säädetään erikseen rangaistavaksi terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuva matkustamisen edistäminen. 5 d §:n mukaan rikoksesta tuomitaan se, joka edistääkseen 5 c §:n 1 momentissa tarkoitetun rikoksen (matkustaminen terrorismirikoksen tekemistä varten) tekemistä

²⁷⁶ Lohse 2012, s. 151.

neuvoin, toimin tai muilla tavoin auttaa toista, on tuomittava terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Näin ollen tällaisten matkajärjestelyjen tekeminen ei tulisikaan rangaistavaksi RL 34:4.1:n 4 kohdan perusteella, vaan 5 d §:n perusteella.

Voidaanko terroristiryhmän jäsenten pankkitileistä huolehtimista ja työvoimatoimiston lomakkeiden täyttämistä pitää olennaisena tehtävänä? Järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistumisesta säädettyä on lausuttu, että tällaista tärkeiden taloudellisten asioiden hoitamista voisi olla esimerkiksi ryhmän rikollisen toimintaan liittyvän rahaliikenteen hoitaminen.²⁷⁷ Pankkitileistä huolehtiminen voisi olla ryhmän tärkeiden taloudellisten asioiden hoitamista, mutta epäselvää on, miten asiaa tulkittaisiin, jos ryhmän pankkitilien sijasta tekijä on ottanut hoidettavakseen ainoastaan tiettyjen jäsenten pankkitilit. Norjan korkeimman oikeuden tuomiosta ei täysin selviä, millä tavalla A huolehti pankkitileistä tai mitä seurauksia lomakkeiden täyttamisestä syntyi. Todennäköisesti ulkomaille lähteneet saivat jonkinlaista työttömyysetuutta, kun A palautti lomakkeet heidän puolestaan, mutta onko tehtävä olennainen terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta? Näkisin, että työttömyysstatuksen ylläpitäminen ei voi olla terroristiryhmän kannalta olennainen tehtävä, vaan sillä on enemmän vaikutusta yksittäisten henkilöiden toimintaan. Toisaalta voisi olla mahdollista, että myös Suomessa näitä tekoja arvioidaisiin kokonaisuutena, ja vaikka yksittäinen teko ei täyttäisikään olennaisen tehtävän tunnusmerkkejä, teot kokonaisuutena arvioiden täyttäisivätkin.

Lisäksi ratkaisussa HR-2018-1650-A vastaaja A:n katsottiin syyllistyneen myös 136 a §:n mukaiseen rekrytointiin ja taloudellisen tuen antamiseen. A:n katsottiin rekrytoineen J:n ja B:n ISILIin. Norjan korkein totesi tuomiossaan, että 136 a §:ssä ilmaistu tekotapa ”rekrytoi jäseniä” (*rekrutterer medlemmer*) tarkoittaa sitä, että terroristiryhmän kasvun tukeminen uusia jäseniä hankkimalla on rangaistavaa. Suomessa jäsenten rekrytointi ei ole yksi RL 34a:4:n tekemuodoista vaan se on rangaistavaa RL 34a:4 c:n mukaisena värväyksenä terrorismirikoksen tekemiseen. Taloudellisen tuen osalta A:n katsottiin siirtäneen Western Unionin kautta rahaa kolmelle henkilölle, jotka sitten siirsivät rahat eteenpäin Syyriassa ISILin jäsenenä taistelleelle L:lle. Myöskään taloudellisen tuen antamista ei Suomessa arvioidaisi osallistumisena terroristiryhmän toimintaan vaan A:n tapauksessa sitä olisi arvioitu terroristin rahoittamisena (RL 34a:5a).

²⁷⁷ HE 263/2014 vp, s. 34.

Toinen mielenkiintoinen tapaus on tuore Norjan korkeimman oikeuden ratkaisu HR-2022-2418-A. Tapauksessa oli arvioitavana, oliko kotitöiden tekeminen ja lastenhoito rangaistavaa osallistumista terroristiryhmään, kun teot tapahtuivat silloin, kun vastaaja A oli asunut Syyriassa ISILin kolmen eri jäsenen kanssa. Syytteen mukaan A osallistui terroristijärjestö ISILiin ollessaan Syyriassa vuosien 2013 ja 2019 välillä. Matkustettuaan Syyriaan vuonna 2013 A muutti yhteen aviomiehensä C:n kanssa, ja he saivat myöhemmin lapsen yhdessä. C oli vannonut uskollisuutta ISILille ja C osallistui ISILin aseellisiin iskuihin. Syytteen mukaan A oli mahdollistanut C:n osallistumisen ISILin riveissä taistelemiseen huolehtimalla kotitöistä ja lapsesta. A oli myös kannustanut muita naisia matkustamaan Norjasta Syyriaan ja avioitumaan ISIL-taistelijoiden kanssa. C:n kuoltua vuonna 2015 A meni naimisiin ja sai lapsen D:n kanssa, joka tämäkin oli mukana ISILin toiminnassa. Syytteen mukaan A mahdollisti kotitöistä ja lapsesta huolehtimalla myös D:n mahdollisuuden osallistua ISILin taisteluihin. D:n kuoltua taistelussa vuonna 2017 A meni naimisiin kolmannen ISIL-taistelijan E:n kanssa. A pysyi ISILin hallitsemalla alueella siihen asti, kunnes kurdijoukot veivät hänet al-Holin leiriin. Oslon käräjäoikeus tuomitsi A:n 3 vuoden ja 6 kuukauden vankeuteen osallistumisesta, koska A:n katsottiin olleen tukija, joka mahdollisti *jihadin*, auttoi aviomiehiään kodinhoidossa sekä kasvatti seuraavaa ISIL-sukupolvea. Käräjäoikeuden perustelujen mukaan A:n panos terroristiryhmän ylläpitoon oli aktiivista ja kvalifioitua.

A valitti tuomiosta hovioikeuteen, joka katsoi äänestysratkaisussaan 5–2, että A:n toiminta täytti Norjan rikoslain 136 a §:n vaatimukset terroristiryhmään osallistumisesta, ja että hän toimi tahallisesti. Vähemmistössä olleet kaksi lautamiestä sen sijaan katsoivat, että puolison rooli, kotitöiden tekeminen ja lastenhoito eivät kuuluneet osallistumiskäsitteen (*deltakerberpet*) piiriin ja että A olisi siitä syystä vapautettava syytteistä. Yksimielisyyttä ei myöskään ollut rikoksen keston suhteen. Enemmistön mielestä A oli joutunut ihmiskaupan uhriksi C:n kuoltua vuonna 2015 ja, ja sen vuoksi osa tuomareista katsoi, että A toimi pakkotilassa (*nødrettssituasjon*).²⁷⁸ Kaksi lautamiestä katsoi A:n olleen pakkotilassa myös vuosina 2013 ja 2014 ja toinen lautamies taas, että A ei missään vaiheessa ollut pakkotilassa.

Osallistumisen käsitettä määriteltäessä Norjan korkein oikeus viittasi yllä esitettyyn tapaukseen HR-2018-1650-A. Sen mukaan osallistumisen piiriin kuuluu monenlaista aktiivista toimintaa, mutta vähäinen osallistuminen ei ole rangaistavaa, vaan rangaistavuuden edellytyksenä on, että osallistuminen on ollut kvalifioitua. Toisin sanoen osallistumisen on tullut ylittää tietty kynnyks.

²⁷⁸ Pakkotilasta säädetään Norjan rikoslain 17 §:ssä.

Korkeimman oikeuden ratkaistavana olikin se, voitiinko kotitöiden tekemistä ja omasta lapsesta huolehtimista pitää terroristiryhmään osallistumisena. Norjan korkein oikeus tuo tuomiossaan esiin sen, että kotitöitä ei mainita lainvalmisteluaineistossa ja että niissä mainituilla esimerkeillä on vähän tekemistä kotitöiden ja lastenhoidon kanssa. Norjan korkeimman oikeuden mukaan tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että kotitöiden tekeminen ja lastenhoito eivät voisi olla terroristiryhmään osallistumista.

Vastaja A:n puolustus katsoi, ettei kotitöiden tekeminen voi kuulua 136 a §:n soveltamisalan piiriin. Puolustuksensa tueksi A viittasi muun muassa ruotsalaiseen lainvalmisteluaineistoon²⁷⁹ ja norjalaiseen oikeuskirjallisuuteen²⁸⁰, joissa oli suhtauduttu pidättyväisesti lastenhoidon ja kotitöiden kriminalisointiin terrorismirikoksina. Tuomiossaan Norjan korkein oikeus toteaa, että lähtökohtaisesti aviopuolisoiden kotityön kriminalisointi on vastoin Norjan perustuslain (*Kongeriket Noregs grunnlov (LOV-1814-05-17)*) 102 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklan mukaista perhe-elämän suojaa, mutta 8 artiklan 2 kohdan mukaan tähän voidaan puuttua, mikäli se on välttämätöntä kansallisen turvallisuuden takaamiseksi.²⁸¹ Norjan korkeimman oikeuden mukaan siihen, että terroristin puolison tekemän kotityön ja lastenhoidon katsottaisiin olevan rangaistava teko, vaaditaan paljon. Norjan korkeimman oikeuden mukaan omista lapsista huolehtiminen ei voi olla terroristiryhmään osallistumista, koska laissa on asetettu vanhemmille velvollisuus huolehtia lapsesta. Norjan korkeimman oikeuden mukaan myöskään puolison ja kotiäidin rooli ei itsessään ole rangaistavaa osallistumista terroristiryhmään kuten ei myöskään terroristiryhmään liittyminen avioliiton kautta.

Tästä huolimatta Norjan korkein oikeus katsoi, että puolison ja kotiäidin rooli voidaan kuitenkin ottaa huomioon osana laajempaa kokonaisarviointia siitä, onko vastaja ollut osallistuja terroristiryhmään, missä hänen puolisonsa on aktiivinen taistelija. Norjan korkeimman oikeuden mukaan tämä soveltuu erityisesti silloin, kun syytetty on tukenut puolisonsa terroristista toimintaa. Tietyissä tilanteissa myötävaikutus saattaa olla niin merkittävää, että kokonaistoimintaa on pidettävä aktiivisena terrorismitoiminnan tukemisena ja terroristiryhmän ylläpitämisenä.

²⁷⁹ Förslaget till lag om ändring i Terroristbrottslagen (2022:000), s. 150.

²⁸⁰ Husabø 2018, s. 262.

²⁸¹ EIS 8 artikla kuuluu seuraavasti:

Oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämän kunnioitusta

1. Jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.

2. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi silloin kun laki sen sallii ja se on demokraattisessa yhteiskunnassa välttämätöntä kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen ja rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalisen suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.

Norjan korkeimman oikeuden mukaan terrorismin torjunta on EIS:n 8 artiklan 2 kohdassa tarkoitettu hyväksyttävä syy puuttua perhe-elämän suojaan.

Seuraavaksi Norjan korkeimman oikeuden oli arvioitava, oliko A osallistunut terroristiryhmään. Riidatonta oli, että A oli osallistunut tavallisiin kotitöihin, kuten siivoamiseen ja ruoanlaittoon. Hovioikeus oli tuomiossaan katsonut A:n osallistuneen terroristiryhmään vuosina 2013–2014, koska A oli ollut tietoinen siitä, että Al-Nusran rintama ja ISIL on luokiteltu terroristijärjestöiksi ja koska hän jäi Syyriaan C:n liittyttyä ISILiin. Tästä syystä matkustaminen ja pysyminen Syyriassa mainituissa olosuhteissa tarkoittivat osallistumista terroristiryhmään. Tuomioistuimen mukaan tämä erosi huomattavasti tavallisesta kotitalouden hoitamisesta, sillä matkustamalla terroristijärjestön hallinnassa olevalle alueelle oli A aktiivisesti assosioinut itsensä terroristijärjestöön. Norjan korkein oikeus yhtyi hovioikeuden perusteluihin ja lisäsi, että A:n rooli terroristijärjestössä oli tärkeä. Sen sijaan A:n vuoden 2014 jälkeistä toimintaa Norjan korkein oikeus ei pitänyt kiellettynä terroristiryhmään osallistumisena, sillä A:n katsottiin olleen ihmiskaupan uhri. A tuomittiin vuoden ja neljän kuukauden vankeusrangaistukseen.

Norjan korkeimman oikeuden ratkaisu oli äänestysratkaisu 3–2. Eri mieltä olevien jäsenten mielestä A olisi tullut vapauttaa kaikista syytteistä. Heidän mukaansa kotitöiden tekeminen ja puolison rooli eivät kuulu rangaistavan terroristijärjestöön osallistumisen piiriin. Eri mieltä olevien tuomareiden mukaan rangaistavuuden edellytyksenä on, että vastaajan tekojen ja terroristijärjestön aktiviteettien välillä olisi jonkinlaista läheisyyttä, mitä kotitöihin osallistuminen omassa kodissa ei täytä. Eri mieltä olevien näkemysten mukaan yhteisasuminen puolison kanssa ja kotitöiden tekeminen eivät ole lain esitöissä mainittua kvalifioitua osallistumista, koska yhteys terroristiryhmän toimintaan on liian kaukainen. Lisäksi ongelmaksi nousee heidän mielestään tarkkarajaisuusvaatimus, koska kotitöiden tekeminen puolison kanssa jaetussa kodissa ei kuulu luonnolliseen ymmärrykseen siitä, mitä osallistuminen terroristiryhmään kattaa. Edellä mainittujen perustelujen vuoksi vähemmistössä olleet tuomarit katsoivat, että kotitöiden tekemisestä osana yhteisasumista ei tulisi rangaista Norjan rikoslain 136 a §:n terroristiryhmään osallistumisena.

Norjan korkein oikeus siis katsoi, että tavanomaisiin kotitöihin osallistuminen omassa kodissaan voi olla terroristiryhmään osallistumista, jos puoliso taistelee terroristiryhmän riveissä. Suomessa sen sijaan on jo lain esitöissä katsottu, että tavanomaiset, omaa perhettä palvelevat

kotitaloustehtävät eivät kuulu RL 34a:4.1:n soveltamisalan piiriin.²⁸² Siten Suomen ja Norjan välillä on käytännössä merkittävä ero siinä, mitkä teot voidaan katsoa terroristiryhmän toimintaan osallistumiseksi. Vaikka Norjan korkein oikeus ei todennutkaan, että kotitaloustehtävien hoitaminen omassa kodissaan olisi kategorisesti aina rikollista terroristiryhmään osallistumista, päätöksen perustelut mahdollistavat huomattavasti Suomen rikoslakia laajemman laintulkinnan. Mielestäni Norjan korkeimman oikeuden päätöksen perustelut eivät ole onnistuneita. Kuten ratkaisussakin todetaan, lähtökohtaisesti kotitöiden tekemistä ei voida pitää terroristiryhmään osallistumisena, mutta Norjan korkein oikeus katsoi kuitenkin, että tässä yksittäistapauksessa A:n teolla eli kotitöiden tekemisellä on kuitenkin ollut niin olennainen vaikutus terroristiryhmän kannalta, että tekoa on pidettävä rangaistavana. Vaikka vastaajan teko onkin voinut jollain tapaa edesauttaa C:tä toteuttamaan rikoksia terroristiryhmän sisällä, on yleisen oikeustajun vastaista tuomita henkilöä vankeuteen kotitöiden tekemisestä. Eri mieltä olleiden jäsenten perustelut rankaisemattomuuden puolesta ovat kestävämmät. Kuten eri mieltä olevien lausunnosta välittyy, kotitaloustehtävistä huolehtiminen on etäällä terroristiryhmän tekemistä rikoksista, eikä sen siten tulisi olla rangaistavaa.

6.2 Ruotsi

6.2.1 Lainsäädännön kehitys

Ruotsissa terrorismirikoksista säädetään nykyään omassa laissaan *terroristbrottslag* (2022:666). Tätä aikaisemmin terrorismirikoksista säädettiin laissa terrorismirikoksista (*Lag (2003:148) om straff för terroristbrott*), erityisen vakavan rikollisuuden rahoittamisen rankaisemisesta tietyissä tapauksissa annetussa laissa (*lag om straff för finansiering av särskilt allvarlig brottslighet i vissa fall; 2002:444*), rikoskaareissa (*brottsbalken (1962:700)*) sekä julkista kehottamista, värväystä ja koulutusta terrorismirikokseen koskevassa erityislaissa (*lag om straff för offentlig uppmaning, rekrytering och utbildning avseende terroristbrott och annan särskilt allvarlig brottslighet; 2010:299*). Ruotsissa tutkittiin EU:n terrorismipuitepäätöksen säätämiseen jälkeen tarvetta säätää rangaistavaksi terroristiryhmän toimintaan osallistuminen, mutta tuolloin sitä ei nähty tarpeelliseksi.²⁸³ Suomen tapaan myös Ruotsissa terrorismilainsäädännön ajanmukaisuudesta on käyty keskustelua viime vuosina. Vuonna 2017 Ruotsin oikeusministeriö julkaisi mietinnön siitä, pitäisikö terroristiryhmän toimintaan osallistuminen kriminalisoida. Mietinnössä pidettiin terroristiryhmän toimintaan osallistumisen kriminalisointia tärkeänä

²⁸² HE 89/2021 vp, s. 38.

²⁸³ Prop. 2002/03:38, s. 48.

terrorisminvastaisessa taistelussa.²⁸⁴ Samalla useat eri tahot pitivät kuitenkin ehdotettua kriminalisointia yhdistymisvapauden vastaisena.²⁸⁵ Myös lakivaliokunta katsoi, että terroristiryhmän toimintaan osallistumisen kriminalisointi merkitsisi yhdistymisvapauden vastaisia rajoituksia.²⁸⁶

Keskustelu terroristiryhmän toimintaan osallistumisen kriminalisoinnista jatkui vuonna 2019, jolloin heräsi kysymys siitä, olisiko osallistumiskriminalisointi tarpeeksi tarkkarajainen laillisuusperiaatteen näkökulmasta.²⁸⁷ Lakimuutosta pidettiin kuitenkin tarpeellisena. Osallistumisen sijaan lakiin päätettiin ottaa kevyempi säännös yhteistoiminnasta terroristijärjestön kanssa. Yhteistoiminta terroristijärjestön kanssa säädettiin rangaistavaksi vuoden 2020 alkupuolella. Alun perin säännös yhteistoiminnasta terroristijärjestön kanssa löytyi julkista kehottamista, värväämistä ja koulutusta koskevan lain 2 b §:stä. Samoihin aikoihin Ruotsissa oli vireillä uudistus, jonka tarkoituksena oli koota yhteen terrorismirikoksia koskevat rangaistussäännökset. Terrorismirikoksia koskeva *terroristbrottslag* tuli voimaan kesäkuussa 2022 ja yhteistoiminnasta terroristijärjestön kanssa säädetään *terroristbrottslagin* 5 §:ssä.

Ruotsissa on käynnissä lakiuudistus, jonka tarkoituksena on säätää rangaistavaksi terroristiryhmään osallistuminen (*deltagande i en terroristorganisation*). Tammikuussa 2023 Ruotsissa astui voimaan perustuslain muutos, joka mahdollistaa kokoontumisvapauden rajoittamisen tilanteissa, joissa ryhmät ovat mukana terrorismissa.²⁸⁸ Uuden terroristiryhmään osallistumista koskevan *terroristbrottslagin* 4 a § tulee voimaan 1. heinäkuuta 2023. Lakimuutosta vauhditti Euroopan unionin komission Ruotsille antama moite siitä, että Ruotsi ei ole täyttänyt EU:n terrorismidirektiivin 4 artiklan velvoitteita.²⁸⁹ Tästä huolimatta uudistus ei saanut aukotonta kannatusta, ja esimerkiksi ruotsalaisessa mediassa on esitetty uudistusta vastustavia kannanottoja.²⁹⁰

6.2.2 Yhteistoiminta terroristijärjestön kanssa

Terroristiryhmän toimintaan osallistumisen sijasta Ruotsissa on tällä hetkellä säädetty rangaistavaksi yhteistoiminta terroristijärjestön kanssa (*samröre med en terroristorganisation*). *Terroristbrottslagin* 5 §:ssä säädetään rangaistavaksi yhteistoiminta terroristijärjestön kanssa, jos

²⁸⁴ DS 2017:62, s. 7 ja 9.

²⁸⁵ Ks. esim. Svea hovrätts och Uppsala universitets remissyttranden i Ju2017/09803/L5.

²⁸⁶ Lagrådets yttrande 2019-03-20, s. 15–16.

²⁸⁷ Prop. 2019/20:36, s. 28–29.

²⁸⁸ Government Offices of Sweden: “Constitutional amendment offers greater possibilities to combat terrorism”. Julkaistu 30.12.2022.

²⁸⁹ Ds 2022:6, s. 29.

²⁹⁰ Ks. esim. Dagens Juridik: ”Advokatsamfundet: Nej till straffansvar för deltagande i en terroristorganisation” Julkaistu 23.8.2022.

teon tarkoituksena on edistää, vahvistaa tai tukea terroristijärjestöä. 5 §:n rikoksesta tuomitaan se, joka: 1) hallitsee terroristiryhmän aseita, ammuksia, syttyviä aineita ja räjähtäviä aineita taikka kuljetusvälineitä; 2) tarjoaa tilan tai maa-alueen terroristijärjestölle tai; 3) muulla vastaavalla tavalla tarjoaa tukea terroristijärjestölle. Lähtökohtaisesti yhteistoiminnasta terroristijärjestön kanssa voidaan tuomita vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi. Kuitenkin jos rikos on vakava, yhteistoiminnasta terroristiryhmän kanssa tuomitaan vankeuteen vähintään yhdeksi vuodeksi ja kuudeksi kuukaudeksi ja enintään seitsemäksi vuodeksi. Rikoksen vakavuusarvioinnissa otetaan erityisesti huomioon se, onko teko ollut osa suurempaa kokonaisuutta ja se, onko teko muutoin ollut luonteeltaan erityisen vaarallinen. 5 §:n 3 momentin mukaan vähäiset teot eivät ole rikoksia. Terroristijärjestön määritelmä löytyy *terroristbrottslagen* 3 §:stä, jonka mukaan terroristijärjestöllä viitataan henkilöiden yhteenliittymään, joka tekee terrorismirikoksia tai muutoin osallistuu terrorismirikosten tekemiseen tai syyllistyy terrorismirikoksen yritykseen, valmisteluun tai yllyttämiseen.

Terroristbrottslagen sanamuodot ja tekotavat muistuttavat monin tavoin rikoslain 34 a luvun 4 §:n sanamuotoa ja tekotapoja. Esimerkiksi *terroristbrottslagen* 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukainen terroristijärjestön aseista ja muista välineistä huolehtiminen on samankaltainen kuin RL 34a:4.1:n 1 ja 2 kohdat. *Terroristbrottslagen* 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa ja RL 34a:4.1:n 2 kohdassa on säädetty rangaistavaksi tilojen luovuttaminen terroristiryhmän käyttöön. Myös *terroristbrottslagista* löytyy RL 34a:4.1:n 4 kohdan olennaisen tehtävän hoitamisen kaltainen avoin tekumuoto ”muun vastaavan tuen tarjoaminen terroristiryhmälle”. Jo nopealla vilkaisulla kuitenkin huomaa, että Suomen rikoslaissa tekumuotoja on lueteltu huomattavasti enemmän ja yksityiskohtaisemmin kuin Ruotsissa. Lisäksi on huomattava, että myös Ruotsissa, kuten Norjassakin, laissa kielletään yhteistoiminta terroristijärjestön (*terroristorganisation*) kanssa, kun Suomessa on kielletty osallistuminen terroristiryhmän (*terroristgrupp*) toimintaan. Norjassa on tuotu esille, että järjestö viittaa lingvistikseen organisoidumpaan rakenteeseen kuin ryhmä.²⁹¹ Lainvalmisteluaineistosta kuitenkin ilmenee, että kuvatulnaisia yhteenliittymiä voivat olla sekä oikeushenkilöt että enemmän tai vähemmän pitkäkestoisesti koossa olevat ryhmittymät ja verkostot. Lisäksi henkilöiden on toimittava yhdessä ajanjakso, joka ei ole kokonaisuudessaan arvioiden vähäinen. Lisäksi edellytetään, että yhteenliittymä on omistautunut terrorismitekosten tekemiseen.²⁹² Ryhmämääritelmä kattaa sekä suuret, armeijan kaltaisesti järjestäytyneet ryhmät että pienet, heikosti järjestäytyneet digitaalisessa ympäristössä toimivat ryhmittymät.²⁹³

²⁹¹ Jerkø 2021, s. 3.

²⁹² Prop. 2015/16:113, s. 97 ja Prop. 2019/20:36, s. 63.

²⁹³ Ds 2022:6, s. 88.

Ruotsin terroristiorganisaation määritelmä muistuttaa siis suuresti Suomessa noudatettavaa terroristiryhmän määritelmää.²⁹⁴ Näin ollen on oletettavaa, että terminologisesta erosta huolimatta Suomessa ja Ruotsissa terroristisiksi yhteenliittymiksi katsotaan samat yhteenliittymät.

Yhteistoiminnasta rankaiseminen edellyttää, että yhteistoiminnan tarkoituksena on edistää, vahvistaa tai tukea terroristiorganisaatiota. Edistämisellä tarkoitetaan toimia, jotka luovat terroristijärjestölle suotuisat olosuhteet sen toiminnan mahdollistamiseksi. Vahvistamisella puolestaan viitataan toimintaan, joka tekee terroristiorganisaatiosta tehokkaamman tai suorituskykyisemmän. Tukeminen taas on toimintaa, jossa tekijä suosii tai tukee terroristijärjestöä tai jollain tavalla helpottaa sen toimintaa.²⁹⁵ Ruotsin laki muistuttaa tältä osin hyvin paljon Suomen terroristiryhmän toimintaan osallistumiselta vaadittavaa edistämistarkoitusta, jonka mukaan tekijän rangaistusvastuu on sidottu siihen, että tekijän tarkoituksena on ollut edistää terroristiryhmän toimintaa.²⁹⁶ Rangaistavuuden edellytyksenä ei kuitenkaan kaikissa tilanteissa ole se, että tekijän tarkoituksena olisi nimenomaisesti edistää järjestön toimintaa, vaan riittävää on se, että tekijä on ollut välinpitämätön vallitsevia olosuhteita kohtaan. Tekijän täytyy olla vähintään tietoinen siitä, että hänen toimintansa on edistänyt, tukenut tai vahvistanut terroristiryhmää.²⁹⁷ Tämä vastaa Suomessa vaatimusta kvalifioidusta tiedosta.²⁹⁸ Sekä Suomessa että Ruotsissa tekijältä siis vaaditaan joko edistämistarkoitusta tai kvalifioitua tietoa edistämisestä. Ruotsissa on katsottu, että syyttäjän ei tarvitse pystyä osoittamaan, että tekijällä on ollut tietty yhteistoimintatarkoitus, vaan riittävää on, että kontakti terroristiorganisaation kanssa on ollut sellainen, että sen voidaan tavallisesti katsoa tukevan terroristiryhmittymää. Kyse on siis eräänlaisesta keskimääräisestä arviosta, onko tekijän toiminta sisältänyt riskin terroristijärjestön edistämisestä, vahvistamisesta tai tukemisesta. Yhteistoimintatarkoituksen ei tarvitse tähdätä tiettyyn rikokseen, jotta siihen sovellettaisiin 5 §:ä.²⁹⁹

Millaisia tekoja *terroristibrottslagin* 5 § kattaa? Lainvalmisteluaineistosta ilmenee, että yhteistoiminta terroristijärjestön kanssa voi ilmetä monilla eri tavoilla, joten tekojen mahdollisimman tarkkaa kuvaamista pidettiin tärkeänä. Lakipykälän muotoilun pohjaksi otettiin Ruotsin rikoskaaren 18 luvun 4 §, jossa säädetään laittomista voimakeinoja käyttävistä yhdistyksistä.³⁰⁰ 5 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään rangaistavaksi aseiden, ammusten ja helposti syttyvien

²⁹⁴ Härkönen 2006, s. 223–224.

²⁹⁵ Prop. 2019/20:36, s. 64.

²⁹⁶ HE 188/2002 vp, s. 51, 57–58.

²⁹⁷ Prop. 2019/20:36, s. 66.

²⁹⁸ Lohse 2012, s. 202.

²⁹⁹ Prop. 2019/20:36, s. 64.

³⁰⁰ Prop. 2019/20:36, s. 28–29.

tai räjähtävien aineiden taikka kuljetusvälineiden hallitseminen terroristijärjestön lukuun. Lakia säädettäessä pykälään olisi haluttu sisällyttää myös kommunikointivälineet, kuten tietokoneet ja matkapuhelimet. Lakineuvosto (*lagrådet*) katsoi, että tällaisten kommunikointivälineiden lisääminen listalle voisi olla vastoin kokoon tumisvapautta, joten ne jätettiin pois listalta. Lain listaus välineistä on tyhjentävä, koska sen sanamuoto ei sisällä muita vastaavia välineitä. Sen sijaan lain esitöissä katsottiin, että monenlaiset 1 kohdassa mainitsemattomat välineet voivat kuulua 3 kohdan soveltamisalan piiriin. Pykälän 1 momentin 1 kohdassa mainitulla varusteiden hallitsemisella tarkoitetaan sekä fyysistä hallintaa että keinoja, joissa tekijällä ei ole välineitä hallussaan fyysisesti. Näin ollen 5 §:n 1 momentin 1 kohta voi ilmetä muun muassa laitteiden hankkimisena, toimittamisena, kuljettamisena, varastoimisena tai asentamisena sekä kuljetuksen tai varastoinnin järjestämisenä. Tämä tarkoittaa, että esimerkiksi sekä ajoneuvon hankkija että sen kuljettaja voivat olla rikosoikeudellisessa vastuussa, mikäli teko on tehty terroristijärjestön hyväksi.³⁰¹ Merkitystä ei ole sillä, kuka on antanut ohjeistuksen välineistä huolehtimiseen tai onko toimesta maksettu korvausta vai ei.³⁰² *Terroristbrottslagin* 5 §:n 1 momentin 1 kohta muistuttaakin paljon Suomen rikoslaista löytyvää terroristiryhmän varustamista (RL 34a:4.1:n 1 kohta). Suomessa tosin lainkohta on laajempi kuin Ruotsissa ja kattaa sanamuodon mukaisesti muut vaaralliset esineet ja aineet, joita Ruotsin laissa ei ole mainittu. Kuten edellä on tullut ilmi, tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteivätkö tällaiset esineet ja aineet kuuluisi *terroristbrottslagin* 5 §:n soveltamisalan piiriin. 1 kohdan sijaan niihin sovelletaan 5 §:n 1 momentin 3 kohtaa.³⁰³ Lisäksi kulkuvälineet kuuluvat Suomessa RL 34a:4.1:n 2 kohdan soveltamisalan piiriin, mutta joka tapauksessa molemmissa maissa säädetään niistä.

Terroristbrottslagin 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään rangaistavaksi maan tai tilojen luovuttaminen terroristijärjestölle. Tällä tarkoitetaan sitä, että maa-alueen tai tilan omistaja sallii terroristijärjestön käyttää maata tai tiloja. Usein tämä tarkoittaa sitä, että alueen omistaja perii vuokraa terroristijärjestöltä tai saa muunlaista korvausta, mutta tätä ei ole asetettu rikosoikeudellisen vastuun edellytykseksi. Sen sijaan maa-alueen tai tilojen myynti tai luovuttaminen lahjana terroristijärjestölle ei ole säännöksen soveltamisalan piirissä. Maan tai alueen siirron ei edellytetä tapahtuvan terroristiorganisaation toimintaa varten. Siten terroristijärjestön ei tarvitse harjoittaa kyseisillä alueilla tai tiloissa minkäänlaista toimintaa, jotta rangaistavan tilojen tai maan luovutuksen katsotaan tapahtuneen.³⁰⁴ Kuten Suomessakin, myös Ruotsin lainsäädännössä edellytetään, että yhteistoimintaan syyllistyvällä on täytynyt olla eräänlainen

³⁰¹ Prop. 2019/20:36, s. 29–30.

³⁰² Prop. 2019/20:36, s. 64–65.

³⁰³ Prop. 2019/20:36, s. 29–30.

³⁰⁴ Prop. 2019/20:36, s. 65.

edistämistarkoitus, mikä tarkoittaa sitä, että tilojen luovuttajan on täytynyt tietää luovuttavansa tilat terroristijärjestölle. Siten esimerkiksi toimitilan vuokraaminen terroristijärjestölle ei ole rangaistavaa, mikäli vuokraaja ei ole tiennyt, mihin tarkoitukseen toimitila on päätyntä.³⁰⁵

Terroristbrottslagin 5 §:n 1 momentin 3 kohta on avoin säännös, jossa rangaistavaksi säädetään muun vastaavan tuen tarjoaminen terroristijärjestölle. Säännöksessä viitatus tuen täytyy olla verrattavissa 1 ja 2 kohdissa mainittuihin tekoihin. Siten teot, jotka eivät ole luonteeltaan samanlaisia kuin 1 kohdan kaluston hallitsemisella tai 2 kohdan maa-alueen tai tilojen vuokraamisen alueella tarkoitetaan, eivät ole rangaistavan yhteistoiminnan piirissä.³⁰⁶ Mitä tällaisella tuella voidaan sitten konkreettisesti tarkoittaa? Ensinnäkin vastaava tuki voi viitata samankaltaisista välineistä huolehtimiseen kuin 1 kohdassa on listattu. Aiemmin on esille tuotu esimerkiksi erilaiset kommunikaatiovälineet.³⁰⁷ Lisäksi 3 kohdan soveltamisalan piiriin kuuluvia välineitä ja aineita voivat olla esimerkiksi muualla lainsäädännössä³⁰⁸ tarkoitettut sotavarusteet. Säännöksen soveltamisalan piiriin kuuluvat myös teot, jotka ovat läheisessä suhteessa 1 kohtaan ilman, että kyse on välineistä huolehtiminen. Esimerkiksi teknisen tuen tarjoaminen aseita koskien, koodin lähettäminen tai ajoneuvon teknisessä päivityksessä avustaminen ovat mainittunlaisia tekoja. Myös ohjekirjojen antaminen terroristiorganisaation käyttöön saattaa olla muun tuen tarjoamista järjestölle. Samoin muun vastaavan tuen tarjoamista voi olla 2 kohdassa mainittujen kaltaisten tekojen tekeminen. Esimerkiksi toimitilojen järjestäminen terroristiryhmälle muulla tavoin tai leirien perustaminen järjestön hyväksi voivat olla rangaistavia tekoja. Yhteistoimintaa voi olla myös se, että suojaa järjestön tiloja vartioimalla niiden ulkopuolella.³⁰⁹

Sen sijaan 5 §:n soveltamisalaan ei kuulu tietojen välittäminen terroristiryhmälle, toisin kuin Suomessa. Rangaistavaa ei ole myöskään sosiaalisten aktiviteettien järjestäminen terroristiorganisaatiolle. Lastenhoito ja ruuanlaitossa auttaminen ovat niin ikään 5 §:n soveltamisalan ulkopuolella, samoin kuin Suomessa.³¹⁰ Oletettavaa on, että ruuanlaiton lisäksi myös muut tavalliset kotitaloustyöt jäävät rangaistavuuden ulkopuolelle. Suomen ja Norjan tavoin myöskään Ruotsissa säännöstä ei sovelleta humanitaaristen järjestön antamaan apuun, vaikka tällaisten järjestöjen toiminta muuten sanamuodon mukaisesti voisikin olla yhteistoimintaa terroristijärjestön kanssa. Esimerkiksi ambulanssin ajaminen Punaisen ristin puolesta ei voi tulla koskaan

³⁰⁵ Ks. HE 188/2002 vp, s. 53.

³⁰⁶ Prop. 2019/20:36, s. 65.

³⁰⁷ Prop. 2019/20:36, s. 29–30.

³⁰⁸ Bilaga 1 (till Förordningen (1992:1303) om krigsmateriel).

³⁰⁹ Prop. 2019/20:36, s. 65.

³¹⁰ Prop. 2019/20:36, s. 65. ja HE 89/2021 vp, s. 38.

arvioiduksi yhteistoimintana terroristijärjestön kanssa, vaikka ajoneuvo kuuluisikin terroristijärjestölle. Sen sijaan joku muu henkilö, joka terroristijärjestön puolesta ajaa ambulanssia, voi olla rikosoikeudellisessa vastuussa teostaan 5 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaan, mikäli hänen tekonsa on edistänyt terroristijärjestön toimintaa. Rangaistusvastuussa eivät ole myöskään sellaiset lääkintähenkilöt, jotka kansainvälisten aseellisten konfliktien aikana antavat lääkinnällistä apua terroristijärjestön jäsenille. Edellä mainittujen tekojen lisäksi myös journalistien toiminta on jätetty 5 §:n soveltamisalan ulkopuolelle.³¹¹

6.2.3 Terroristiryhmään osallistuminen (*deltagande i en terroristorganisation*)

Ruotsissa on ehdotettu lisättäväksi *terroristbrottslagen* uusi pykälä 4 a §, jossa säädetään rangaistavaksi terroristiryhmään osallistuminen. Uusi pykälä tulee voimaan heinäkuun alussa 2023. Uuden 4 a §:n mukaan osallistumisesta terroristiryhmään tuomitaan se, joka osallistuu terroristijärjestön toimintaan tavalla, jonka tarkoituksena on edistää, vahvistaa tai tukea terroristijärjestöä. Rikoksesta voidaan tuomita enintään neljä, mutta jos rikos on vakava, teosta tuomitaan vähintään kahden vuoden ja enintään kahdeksan vuoden vankeuteen. Rikoksen vakavuutta arvioitaessa huomioon on otettava se, onko tekijä ottanut keskeisen roolin terroristijärjestössä, onko teko konkreettisesti edistänyt järjestön kykyä tehdä terrorismirikoksia ja onko teko muutoin ollut erityisen vaarallinen. Mikäli teko viittaa siihen, että tekijä on johtanut terroristijärjestöä, tuomitaan tekijä vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään 15 vuodeksi. Teko ei ole rikos, jos se olosuhteet huomioon ottaen on perusteltua. Lakimuutoksen myötä yhteistoimintaa terroristijärjestön kanssa koskevaa 5 §:ää on tarkoitus muuttaa siten, että sitä sovelletaan vain, mikäli tekoa ei tuomita 4 a §:n mukaisena terroristiryhmään osallistumisena.³¹²

Terroristiryhmään osallistumisen soveltamisala kattaisi nykyistä laajemman joukon tekoja. Tarkoituksena ei ole kuitenkaan ulottaa rikosoikeudellista vastuuta pelkästään terroristiryhmän hallitsemilla alueilla oleskeluun tai esimerkiksi yhteen ryhmän kokoukseen osallistumiseen, vaan rangaistusvastuun edellytyksenä on aktiivinen toiminta terroristiryhmän hyväksi.³¹³ Samanlaisen lopputulemaan on päädytty myös Suomessa.³¹⁴ Rangaistavuuden alueelle ei kuulu myöskään terroristijärjestölle myötämielisten mielipiteiden ilmaisu. Sen sijaan osallistumisen tulee olla luonnollinen osa ryhmän toimintaa. Kiellettyjä olisivat sellaiset teot, jotka helpottavat

³¹¹ Prop. 2019/20:36, s. 65–66.

³¹² Ds 2022:6, s. 11–12.

³¹³ Ds 2022:6, s. 90–91.

³¹⁴ HE 89/2021 vp, s. 53–54.

järjestön ja sen jäsenten toimintaa ja mahdollistavat jäsenten osallistumisen terroristijärjestön päätehtäviin.³¹⁵

Rangaistavaksi tulisi esimerkiksi aseellisen konfliktiin osallistuminen tavalla, joka edistää terroristijärjestön kykyä osallistua kyseiseen konfliktiin. Pienemmissä terroristisoluihin osallistumisteot keskittyvät iskuihin valmistautumiseen ja voisivat olla muun ohessa suunnittelua sekä aseiden ja muiden tarvikkeiden hankintaa. Myös tiedon kerääminen, digitaalisten viestintäkanavien hallinnointi ja muiden osallistujien koulutus kuuluvat uuden 4 a §:n soveltamisalan piiriin. Suuremmissa terroristijärjestöissä toimintaan osallistumisen muodot ovat moninaisemmat. Indisioita toimintaan osallistumisesta ovat myös asettuminen terroristijärjestön johtoon ja annettujen tehtävien suorittaminen. Edellä mainittujen tehtävien ohella osallistumista terroristiorganisaatioon on myös erilaiset ryhmän logistiikkaan liittyvät tehtävät, kuten asuntojen järjestäminen, välineiden ja palveluiden jakaminen järjestön sisällä, leirin perustaminen, kokoustilojen sekä aktiviteettien järjestäminen tai kuljetuksista vastaaminen sekä ruuanlaitto.³¹⁶

Toimintaan osallistumista on myös informaation antaminen järjestölle sekä aseiden ja muiden välineiden hankkiminen ja niistä huolehtiminen terroristijärjestön lukuun. Lisäksi henkilöiden rekrytointi järjestön toimintaan kuuluu 4 a §:n soveltamisalan piiriin kuten myös järjestön toimintaa koskeva tiedonhallinta. Myös terroristiorganisaation taloudellisten asioiden hoito voi olla osallistumista järjestön toimintaan. Mikäli terroristijärjestöön poikkeuksellisesti vaadittaisiin muodollinen jäsenyys, sen hankkimisen voitaisiin katsoa olevan rangaistavaa osallistumista toimintaan, toisin kuin Suomessa, jossa on katsottu, että pelkkä jäsenyys ei ole riittävää.³¹⁷

Sen sijaan toimittajien työ on jätetty pääsääntöisesti soveltamisalan ulkopuolelle, samoin kuin julkishallinnossa työskentely terroristijärjestön hallitsemalla alueella, jos henkilöllä ei ole muuta vaihtoehtoa.³¹⁸ Osallistumista toimintaan ei myöskään ole se, että henkilö hoitaa omia lapsiaan tai tekee kotitöitä omassa kodissaan. Mikäli henkilö kuitenkin hoitaa muiden terroristijärjestön jäsenten lapsia tavalla, joka muistuttaa päivähoiton järjestämistä tai tekee kotitalous-tehtäviä heidän kodeissaan, kyseessä voi olla osallistuminen ryhmän toimintaan. Osallistumista on samoin koulutuksen antaminen lapsille terroristiryhmän ideologiasta.³¹⁹ Uuden 4 a §:n myötä toimintaan osallistumisen muodot ovat siis huomattavan yhteneväiset niiden

³¹⁵ Ds 2022:6, s. 90–91.

³¹⁶ Ds 2022:6, s. 90–92.

³¹⁷ Ds 2022:6, s. 92.

³¹⁸ Ds 2022:6, s. 94.

³¹⁹ Ds 2022:6, s. 150.

tekomuotojen kanssa, joiden katsotaan Suomessakin olevan toimintaan osallistumista. Vaikka uudistuksen myötä osa tekotavoista onkin samoja kuin mitä säädetään yhteistoiminnasta terroristijärjestön kanssa 5 §:ssä, mahdollistaa toimintaan osallistumisen kriminalisointi terrorismiin puuttumisen huomattavasti laajemmin kuin aiemmin on ollut mahdollista.

Lainvalmisteluaineistossa on katsottu, että syyttäjän ei tarvitse kyetä osoittamaan tekijän osallistumistarkoitusta tai että tekijän teko olisi todellisuudessa edistänyt, vahvistanut tai tukenut terroristijärjestöä. Osallistumisen täytyy kuitenkin olla sellaista, että sen tyypillisesti voidaan katsoa myötävaikuttavan järjestön toimintaan kuvatulla tavalla. Tässä ei ole eroa 5 §:ään, jossa on samanlainen vaatimus. Myöskään toimintaan osallistumiselta ei vaadita, että terrorismirikos todellisuudessa tehtäisiin.³²⁰ Lisäksi 4 a §:n terroristiryhmään osallistumiseen syylistyneeltä edellytetään samanlaista edistämistarkoitusta tai kvalifioitua tietoa edistämisestä kuin yhteistoiminta terroristijärjestön kanssa edellyttää.³²¹ Uuden 4 a §:n mukainen rikosoikeudellinen vastuu alkaa jo aikaisessa vaiheessa, kunhan tekijän toiminnalla on konkreettinen yhteys järjestöön. Tällainen yhteys muodostuu muun muassa silloin, kun tekijä tarjoaa palveluita järjestölle tai vannoo uskollisuuttaan järjestölle.³²²

6.3 Tulkinta-apu Suomen rikoslain soveltamiseen

Rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta³²³ johtuen kriminalisointien tulee perustua eduskunnan säätämään lakiin.³²⁴ Tästä syystä rikosoikeuden ensisijaisena oikeuslähteenä on kirjoitettu laki. Terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta säädetään rikoslaissa, joten ensisijaisena oikeuslähteenä sitä arvioitaessa on rikoslaki. Koska rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohdassa ei kuitenkaan ole tyhjentävästi säännelty, millaisia tekoja se kattaa, täytyy tulkinnassa käyttää apuna muita oikeuslähteitä. Oikeuslähteinä ei voi käyttää mitä tahansa lähteitä, vaan oikeuslähteen on oltava hyväksyttävä. Oikeuslähteen hyväksyttävyyden edellytyksenä voidaan pitää sen rationaalista hyväksyttävyyttä.³²⁵ Perinteisesti oikeusvertailvat argumentit on katsottu sallituiksi oikeuslähteiksi. Siten niistä on voitu etsiä sisällöllisiä argumentteja tuomioistuinratkaisun tueksi, mutta oikeusvertailun merkitys on kasvanut 2000-luvulla.³²⁶ Oikeusvertailulla voikin olla merkitystä käytännön oikeustapausten ratkaisemisessa, kun

³²⁰ Ds 2022:6, s. 92–93, ja Prop. 2019/20:36, s. 64.

³²¹ Ds 2022:6, s. 93, ja Prop. 2019/20:36, s. 66.

³²² Ds 2022:6, s. 92–93.

³²³ Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate ilmenee perustuslain 8:stä ja rikoslain 3 luvun 1 §:stä.

³²⁴ Melander 2008, s. 205.

³²⁵ Virtanen 2004, s. 1053–1054.

³²⁶ Huovila 2004, s. 25, 44.

oikeusvertailun avulla etsitään johtoa siihen, miten säännöksiä tulkitaan kiperissä tapauksissa.³²⁷ Koska RL 34a:4:n esitöissäkään ei tyhjentävästi luetella mainitun pykälän 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän kaikkia tekotapoja, on perusteltua pohtia, voisiko muiden maiden oikeuskäytännöstä ja lainsäädännöstä saada tulkinta-apua asian ratkaisemiseen.

Ruotsissa ei ole vielä oikeuskäytäntöä terroristijärjestöön osallistumisesta tai yhteistoiminnasta terroristijärjestön kanssa. Jos tällaisia ratkaisuja tulevaisuudessa kuitenkin annettaisiin, voisivatko Suomen tuomioistuimet hakea tulkinta-apua erityisesti RL 34a:4.1:n 4 kohdan soveltamiseen Ruotsista? Uuden 4 a §:n myötä toimintaan osallistumisen muodot ovat huomattavan yhteneväiset niiden tekemuotojen kanssa, joiden katsotaan Suomessakin olevan toimintaan osallistumista, vaikka pykälien sanamuodot eivät olekaan identtiset. Sekä Suomessa että Ruotsissa kuitenkin vaaditaan, että teko on jollain tapaa edistänyt terroristiryhmän toimintaa. Lisäksi molemmissa maissa toimintaan osallistumisen rangaistavuuden edellytykseksi on asetettu tekijän erityinen edistämistarkoitus tai vaihtoehtoisesti kvalifioitu tieto teon edistämislousteesta, joten rangaistavuuden edellytykset ovat molemmissa maissa hyvin samankaltaiset. Koska molempien maiden lainsäädäntö perustuu terrorismidirektiiviin ja kun uudistuksen seurauksena Ruotsin lainsäädäntö vastaa myös paremmin EU:n terrorismidirektiivissä jäsenvaltioille asetettuja velvollisuuksia, tulisi maiden ratkaisukäytännön jollain tasolla olla yhteneväistä. Näiden seikkojen vuoksi on perusteltua, että mahdollisessa RL 34a:4.1:n 4 kohdan tulkintatilanteessa tutkitaan sitä, millaisiin ratkaisuihin Ruotsissa on päädytty.

On perusteltua hakea kiperiin tapauksiin tulkinta-apua Ruotsista, mutta miten on asianlaita Norjan osalta? Kuten edellä on käynyt ilmi, Norjan lainsäädäntö ei suoraan perustu EU:n terrorismidirektiiviin eikä sen sanamuoto noudata direktiivin sanamuotoja. Norjan rikoslain 136 a § on avoin, eikä mahdollisia tekotapoja ole avattu juuri sen enempää myöskään lainvalmisteluaineistossa. Lisäksi Norjassa on katsottu rangaistaviksi teoiksi sellaisia tekoja, jotka Suomessa eivät kuulu RL 34a:4:n soveltamisalan piiriin. Tästä huolimatta Norjan korkeimman oikeuden ratkaisujen perusteluista ilmenee, että pääpiirteissään Norjassa rangaistavuuden edellytyksenä on samat asiat kuin Suomessa. Siten myös Norjan oikeuskäytäntöä voi käyttää pienin varauksin apuna tulkinnassa.

³²⁷ Husa 2013, s. 92.

7 Lopuksi

Terrorismirikoksiin liittyvä sääntely on laajentunut ja kehittynyt 2000-luvulla hurjaa vauhtia sekä Suomessa että kansainvälisesti Yhdysvaltain 9/11-terrori-iskujen jälkimainingeissa. Sekä YK että EU ovat asettaneet jäsenvaltioilleen velvoitteita säätää rangaistavaksi erinäisiä terrorismiin liittyviä rikoksia. Kansainvälisten velvoitteiden seurauksena myös Suomessa säädettiin rangaistavaksi terroristiryhmän toiminnan edistäminen. Vuoden 2021 lopulla toiminnan edistämistä koskeva rikoslain 34 a luvun 4 §:n rikosnimike päätettiin muuttaa terroristiryhmän toimintaan osallistumiseksi. Samalla RL 34a:4:n soveltamisalaa laajennettiin.

Tutkimukseni tarkoituksena on ollut selvittää, millaiset teot ovat rangaistavia rikoslain 34 a luvun 4 §:n mukaisena terroristiryhmän toimintaan osallistumisena. Erityisesti olen kiinnittänyt huomiota hiljattain muutettuun RL 34a:4.1:n 4 kohtaan, jossa säädetään rangaistavaksi terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitaminen. Tutkimuksessani olenkin pyrkinyt selvittämään, mitä olennaisen tehtävän hoitamisella tarkoitetaan. Lisäksi olen tutkinut, mitä Ruotsissa ja Norjassa tarkoitetaan terroristiryhmän toimintaan osallistumisella ja pohtinut, voisiko maiden lainsäädäntöä ja oikeuskäytäntöä käyttää tulkinta-apuna ratkaistaessa kysymystä RL 34:4.1:n 4 kohdan soveltamisesta.

Ennen vuoden 2021 lakimuutosta rikoslain 34 a luvun 4 §:ssä säänneltiin tyhjentävästi terroristiryhmän toimintaan osallistumisen tekotavat. Muutoksen seurauksena RL 34a:4.1:n 4 kohtaa muutettiin niin, että terroristiryhmän tärkeiden taloudellisten asioiden hoitaminen ja ryhmän toiminnan kannalta erittäin tärkeiden taloudellisten tai oikeudellisten neuvojen antaminen korvattiin ryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisen tehtävän hoitamisella. Lain sanamuoto on rikossäännökseksi avoin, ja sen ottaminen mukaan rikoslakiin herättikin kysymyksen siitä, oliko se tarpeeksi tarkkarajainen. Lakia valmisteltaessa kuitenkin katsottiin, että rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen tarkkarajaisuusvaatimus täytyisi, jos pykälän perusteluissa rajattaisiin soveltamisalaa tarkemmin.

4 §:n 1 momentin 1 kohdassa säädetään rangaistavaksi terroristiryhmän varustaminen räjähteillä, aseilla, ampumatarvikkeilla tai muilla vaarallisilla esineillä tai aineilla. 2 kohdassa puolestaan kriminalisoidaan muiden erittäin tärkeiden välineiden hankkiminen terroristiryhmälle. 3 kohdassa taas rangaistavaksi on säädetty tärkeän tiedon hankkiminen terroristiryhmän hyväksi. 5 kohdan mukaan rahanpesurikoksen tekeminen terroristiryhmän hyväksi on niin ikään ryhmän toimintaan osallistumista.

Olennaisen tehtävän hoitamisen soveltamisalan piiriin kuuluu monenlaisia tekemuotoja. Lakiuudistuksen jälkeenkin terroristiryhmän taloudellisten ja oikeudellisten asioiden hoito ja neuvon antaminen, kuten terroristiryhmän maksu- ja rahaliikenteestä huolehtiminen, kuuluvat 4 §:n 1 momentin 4 kohdan soveltamisalan piiriin. Pykälän mukaista osallistumista on myös esimerkiksi terroristiryhmän hallitsemien tilojen aseellinen partiointi tai ryhmän varustehuollosta huolehtiminen. Niin ikään terroristiryhmän toimintavalmiutta ylläpitävät toimet ovat rangaistavia 4 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan. Tällaiset ylläpitävät toimet voivat olla esimerkiksi hallinnollisista tai logistisista tehtävistä huolehtiminen. Myös uskonnollisen tai ideologisen koulutuksen antaminen voi olla olennaisen tehtävän hoitamista. Tässä on kuitenkin huomioitava, että perustuslain 11 §:n uskonnonvapaus rajoittaa uskonnollisen koulutuksen rangaistavuuden alaa. Rajanveto rangaistavan koulutuksen ja uskonnonvapauden välillä ei kuitenkaan ole selvä ja asian tarkempi määrittely jää tuomioistuimien tehtäväksi.

Olennaisen tehtävän hoitamista voivat olla myös muissa kuin rikoslain 34 a luvun 1, 1a tai 2 §:ssä tarkoitettujen rikosten tekeminen. Tällaisia rikoksia voivat olla muun muassa rikoslain 33 luvun 1 §:n väärän asiakirjan tai muun todistuskappaleen valmistaminen taikka 37 luvun 1 rahanväärennys sekä erilaiset 38 luvussa säädetty tietoverkkorikokset. Konkurenssisäännökset kuitenkin rajaavat RL 34a:4.1:n 4 kohdan soveltamisalan piiriin kuuluvien rikosten määrää, koska 34 luvun 4 § on toissijainen sellaisiin säännöksiin verrattuna, joissa on ankarampi maksimirangaistus. Sen sijaan 4 §:n 1 momentin 4 kohdan soveltamisalan piiriin ei kuulu humanitaaristen järjestöjen antama apu. Toimintaan osallistumista ei ole myöskään oleilu terroristiryhmän hallitsemalla alueella, avioituminen terroristijärjestöön kuuluvan henkilön kanssa tai kotiöistä ja omista tai muiden lapsista huolehtiminen. Viimeisimpänä mainitut teot nauttivat yksityiselämän suojaa, joten ne eivät sen puolesta voi olla rikollisia tekoja.

Rikoslain 34 a luvun 4 §:n 1 momentin 4 kohta kattaa siis monenlaisia tekoja. Osa teoista voi olla myös sinänsä laillisia, jos niitä ei ole tehty terroristijärjestön toiminnan edistämiseksi. Rangaistavuuden edellytyksenä on siis tekijän erityinen edistämistarkoitus, joka ilmenee jo lain 4 §:n sanamuodosta. Vaihtoehtoisesti tekijältä vaaditaan vähintään tietoa siitä, että hänen toimintansa edistää ryhmän rikollista toimintaa. Kuten hallituksen esityksessä (HE 89/2021) on tuotu esille, terroristiryhmän rikollisen toiminnan kannalta olennaisia tehtäviä ei ole mahdollista luetella tyhjentävästi, koska terroristiryhmien toiminta muuttuu muotoaan nopeammin kuin lainsäädännön on mahdollista muuttua. Avoin rikossäännös mahdollistaa siis rikosoikeudellisen vastuun ulottamisen myös sellaisiin tekoihin, joita ei tällä hetkellä osata kuvitella. Toistaiseksi Suomessa ei ole annettu yhtäkään tuomiota ryhmän toimintaan osallistumisesta.

Tuomioistuinten ratkaisukäytännön puuttumisen ja lain avoimuuden vuoksi mitään ehdottomia tulkintalinjoja ei voi antaa, mutta tässä tutkimuksessa olen pyrkinyt kuvaamaan mahdollisia tekotapoja ja niihin liittyviä tulkintaongelmia. Viime kädessä rangaistavien tekotapojen määrittäminen jää kuitenkin tuomioistuinten tehtäväksi.

Myös Norjassa ja Ruotsissa on säädetty rangaistavaksi terroristiryhmään osallistuminen. Norjan rikoslain 136 a §:ssä säädetään rangaistavaksi osallistuminen terroristiryhmään, mutta siinä ei tarkemmin eritellä, mitä osallistumisella tarkoitetaan. Norjassa ei ole myöskään esitelty laajasti lain esitöissä mahdollisia tekemuotoja, toisin kuin Suomessa. Siten Norjassa 136 a §:n tulkinta on jäänyt paljolti tuomioistuinten ratkaisukäytännön varaan. Toisin kuin Suomessa, Norjassa on annettu tuomioita toimintaan osallistumisesta. Pääpiirteissään Norjan korkein oikeus on esittänyt osallistumiselle samankaltaisia edellytyksiä kuin Suomessa on esitetty. Tästä huolimatta Norjassa on katsottu rangaistaviksi sellaisia tekoja, jotka Suomen lainsäädännön mukaan eivät ole osallistumista ryhmän toimintaan tai muitakaan rikoksia. Norjan korkeimman oikeuden ratkaisussa HR-2022-2418-A vastaajan katsottiin syyllistyneen terroristiryhmään osallistumiseen sen perusteella, että hän oli matkustettuaan Syyriaan ja avioiduttuaan ISILin vierastaistelijan kanssa hoitanut erinäisiä kotitaloustöitä. Suomessa kotitöiden hoitaminen ei kuulu RL 34a:4:n soveltamisalan piiriin. Tästä huolimatta vaikuttaa siltä, että Norjassa pääpiirteissään katsottaisiin samat teot rangaistaviksi kuin Suomessa, ja pienin varauksin Norjan oikeuskäytännöstä voisi olla tulkinta-apua RL 34a:4:n soveltamiseen.

Ruotsissa puolestaan tällä hetkellä voimassa olevan lain *terroristbrottslagen* 5 §:n mukaan kiellettyä on yhteistoiminta terroristijärjestön kanssa. Ruotsalaisista lainvalmisteluaineistoista selviää, että yhteistoiminta terroristijärjestön kattaa monia samanlaisia tekoja kuin RL 34a:4, mutta se ei ole kuitenkaan yhtä laaja. Jotta *terroristbrottslag* vastaisi EU:n terrorismidirektiivissä asetettuja velvoitteita, Ruotsissa on hyväksytty lakiuudistus, jossa *terroristbrottslagen* lisätään uusi säännös 4 a § terroristiryhmään osallistumisesta. Lakimuutos astuu voimaan heinäkuussa 2023. Uudessa pykälässä säädetään rangaistavaksi ryhmän toimintaan osallistuminen laajemmin kuin nykyään on säädetty. Uusi pykälä muistuttaa perusteluiltaan huomattavasti RL 34a:4:ä, ja tekemuodot ovat molemmissa maissa yhteneväiset. Ruotsissa ei ole oikeuskäytäntöä ryhmän toimintaan osallistumisesta, mutta mikäli tuomioita tulevaisuudessa annetaan, on perusteltua käyttää niitä tulkinta-apuna, kun Suomessa ratkaistaan, millaiset teot voivat olla RL 34a:4:n mukaista osallistumista.